

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 30.

Lördagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 295, angående ändrade grunder rörande ersättning av statsmedel för kostnader i anledning av mul- och klövsjuka.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 24, första lagutskottets utlåtanden nr 27—31 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 58—68.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 232, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 24 mars 1939, föreslagit riksdagen — med ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition ävensom i proposition nr 113 till årets riksdag framlagda förslag i fråga om anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel — att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll anfört, vidtaga erforderliga åtgärder av organisatorisk art till förstärkande av den personella försvarsberedskapen;

dels medgiva, att de kostnader, som kunde uppkomma för genomförandet av en förstärkning i enlighet med vad i samma statsrådsprotokoll anförts av den personella försvarsberedskapen under innevarande budgetår, finge, i den mån de vore av natur att böra normalt belasta vissa förslagsanslag, bestridas från å riksstaten för innevarande budgetår uppförda dylika anslag och i övrigt belasta anslaget till oförutsedda utgifter;

dels ock för budgetåret 1939/40 under riksstatsens fjärde huvudtitel anvisa vissa i propositionen närmare angivna anslag.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. (nr 122) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. (nr 192), vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande till innevarande års riksdag av förslag, som dels med beaktande av i motionerna framförda synpunkter och med verkan inom närmaste framtiden tillgodosåge kraven på personell beredskap och dels för framtiden säkerställde en mot det moderna krigets krav svarande utbildning av de värnpliktiga;

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. (nr 153) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. (nr 193), i vad avsåg motionernas framställningar därom, att riksdagen måtte besluta att dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande ändring av värnpliktsbestämmelserna så, att alla vapenföra, vilka icke av familje- eller andra skäl befriades från tjänst i fredstid, erhöle utbildning för försvarsändamål, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Bodin* m. fl. (nr 290) och den andra inom andra kammaren av herr *Th. Gardell* m. fl. (nr 446), vari hemställts, att riksdagen måtte beräkna antalet i Kungl. Maj:ts proposition nr 232 äsyftade värnpliktiga vintertiden vid Gotlands kustartillerikår till 200 man och företaga därav betingad höjning av berörda anslag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. Mannerskantz* m. fl. (nr 291) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Hagberg* i Malmö m. fl. (nr 445), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående uppsättande inom flygvapnet i första hand av ytterligare minst en jaktflottilj och framlägga förslag därom till 1940 års riksdag.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrarna *B. Ohlin* och *N. Gärde* (nr 292) och den andra inom andra kammaren av herr *J. Bergvall* m. fl. (nr 453), vari hemställts, att riksdagen måtte be- myndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna anförts dels under budgetåret 1939/40 till extra repetitions- och beredskapsövning om 30 dagar inkalla de hären tilldelade värnpliktiga av årsklasserna (samt av årsgrupperna motsvarande årsklasserna) 1934, 1933 och 1932 jämte härför erforderligt reservbefäl och värnpliktigt befäl, dels härutöver ålägga nämnda reservbefäl och värnpliktiga befäl skyldighet att i anslutning till och omedelbart före sagda övning tjänstgöra ytterligare tio, respektive fem dagar, och att de höjningar av anslag under vederbörliga titlar, som betingades av vad sålunda föreslagits, måtte företagas, varjämte hemställts, att de ändringar i värnpliktslagen, som kunde erfordras vid ett bifall till motionerna, måtte utarbetas av vederbörande utskott;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. (nr 293) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. (nr 448), vari hemställts, att riksdagen måtte dels besluta att öka utbildningstiden för vissa i motionerna angivna värnpliktiga, att borttaga den s. k. kategoriklyvningen samt att inkalla sju äldre årsklasser värnpliktiga till efterutbildning, dels ock för de föreslagna åtgärderna och därmed sammanhängande kostnader bevilja ett förslagsanslag av 24,901,500 kronor;

dels en inom första kammaren av herr *K. Petersson* väckt motion (nr 6), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan på vad sätt frivilliga landstormsförband, avsedda för bemanning av hemortsluftvärnet, lämpligen kunde uppsättas;

dels en inom första kammaren av herr *E. von Heland* väckt motion (nr 47), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att regeringen vidtoge sådana åtgärder, att jordbrukarna genom inkallelse till landstormstjänstgöring ej bereddes svårigheter under skördetiden;

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

dels en inom andra kammaren av herrar *E. Thorell* och *R. Lundqvist* väckt motion (nr 1), vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjlighet för de i jordbruket sysselsatta värnpliktiga landstormsmännen att under år 1939 och följande år få fullgöra sin tjänstgöring under en tid av året som för dem vore minst betungande;

dels ock en inom andra kammaren av herr *V. J. Mattsson* väckt motion (nr 447), vari hemställts, att riksdagen ville i samband med behandlingen av förslagen om ökade personliga uppostringar för ungdomen upptaga till prövning lämpligheten av vidgad valfrihet för den värnpliktige att fullgöra värnpliktstjänst å för honom lämplig årstid under beaktande av att försvarets krav icke åsidosattes.

Med förmälan, att utskottet i fråga om den begärda medelsanvisningen komme att göra hemställan i sitt utlåtande över fjärde huvudtiteln, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt såväl motionerna I: 292 och II: 453 som motionerna I: 293 och II: 448 bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 24 mars 1939 anförts och med iakttagande därjämte av vad utskottet påyrkat, vidtaga erforderliga åtgärder av organisatorisk art till förstärkande av den personella försvarsberedskapen;

b) medgiva, att de kostnader, som kunde uppkomma för genomförandet i enlighet med vad i berörda statsrådsprotokoll och av utskottet anförts av en förstärkning av den personella försvarsberedskapen under innevarande och beträffande 1934 års klass nästkommande budgetår, finge, i den mån de vore av natur att normalt böra belasta vissa förslagsanslag, bestridas från å riksstaten för nämnda budgetår uppförda dylika anslag och i övrigt belasta anslaget till oförutsedda utgifter;

II. att motionerna I: 122 och II: 192 samt motionerna I: 153 och II: 193, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge hemställan om utredning rörande viss ändring av värnpliktsbestämmelserna, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 290 och II: 446 rörande värnpliktskontingenten för Gotlands artillerikår, till den del de ej finge anses besvarade genom vad utskottet anført, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionen I: 6 rörande vissa frivilliga förband icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 291 och II: 445 rörande ytterligare flygflottiljer icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att motionerna I: 153 och II: 193, i vad de avsåge hemställan om utredning och förslag till uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VII. att motionerna I: 47, II: 1 och II: 447 rörande vissa lättnader i samband med värnpliktsinkallelser, till den del de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anført, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Andrén*, *Magnusson* i Skövde och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

- I. att riksdagen måtte
- a) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 292 och II: 453 samt med bifall till motionerna I: 293 och II: 448 bemyndiga Kungl. Maj:t att, i anslutning till vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 24 mars 1939 anförts och med iakttagande därjämte av vad i reservationen påyrkats, i avseende å den personella försvarsberedskapens stärkande i nämnda hänseende vidtaga erforderliga åtgärder av organisatorisk art;
- b) medgiva, att de kostnader, som kunde uppkomma för genomförandet av en förstärkning i enlighet med vad i berörda statsrådsprotokoll och av reservanternas anförts av den personella försvarsberedskapen under innevarande budgetår, finge, i den mån de vore av natur att normalt böra belasta vissa förslagsanslag, bestridas från å riksstaten för innevarande budgetår uppförda dylika anslag och i övrigt belasta anslaget till oförutsedda utgifter;
- II. att motionerna I: 122 och II: 192 samt I: 153 och II: 193, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge hemställan om utredning rörande viss ändring av värnpliktsbestämmelserna, måtte anses besvarade genom vad reservanternas förut anförts;
- III. = utskottet;
- IV. = utskottet;
- V. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 291 och II: 445 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande uppsättande inom flygvapnet i första hand av ytterligare minst en jaktflottilj samt om framläggandet av förslag därom till 1940 års riksdag;
- VI. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 153 och II: 193, i här berörda del, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente;
- VII. = utskottet.

Herr **Domö**: Herr talman! Vid remissen av årets statsverksproposition tillät jag mig under erinran om den ökade internationella spänningen och de ökade riskerna för vårt land att indragas i ett stormaktskrig, fråga försvarsministern, om han verkligen ansåg arméns nuvarande utbildning och den personella beredskapen tillfredsställande.

Statsrådet Skölds svar blev, att det pågick undersökningar om dessa frågor och att när dessa undersökningar blivit färdiga de skulle av regeringen omsorgsfullt prövas.

Nu föreligger regeringens förslag till kammarens avgörande. Det framkallade djup besvikelse i vida kretsar, när det framlades, men med vissa omskrivningar i form och ett litet tillägg — angående 1934 års klass — i sak har det förordats av det förr i tiden så mäktiga statsutskottet.

Vi voro många, som hoppades, att regeringsförslaget vore att betrakta som en förhandlingsbas och icke som något ultimatum. Vi ville förutsätta såsom självklart, att försvarsfrågan äntligen höjts över de gamla partistriderna och kunde behandlas sakligt, d. v. s. med hänsyn till vad var och en, oberoende av politisk mantalskrivningsort, ansåg nödvändigt i nuvarande allvarstid. Liksom vi för vår del vid skilda tillfällen tacksamt erkänt alla de försvarsförbättringar, som regeringen i föl och i år föreslagit, och liksom vi med den största lojalitet tagit ståndpunkt till regeringens förslag, hoppades vi att regeringen och dess press — liksom också folkpartiets parlamentariker och publicister — även skulle visa andras välgrundade krav en saklig förståelse. Likaledes hoppades vi, att de militära myndigheternas enträgnaste framställningar icke av riksdagen skulle betraktas såsom avgjorda i sak i och med att statsrådet Sköld tagit ställning till dem — vi äro ju alla i detta hus principiella motståndare

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
till diktatoriska enmansbeslut, och vi hylla ju idén om en folkrepresentation i tro, att dess uppgift är mera reell och väsentlig än att blott ratificera regeringsbeslut. Vi hade inte heller kunnat se något otidsenligt eller för regeringens värdighet förnedrande däri, att regeringen i förväg — såsom ibland sker vid andra viktiga avgöranden — vänt sig till oppositionspartierna i en fråga av så vital betydelse som försvarsfrågan, ej blott för att känna sig för utan även för att åstadkomma en enighetsformel; under behandlingen av försvarsfrågan i England har man då och då i tidningarna kunnat läsa, att Chamberlain haft förhandskonferenser med oppositionsledarna Attlee och Sinclair — vad läget och etiketten bjudit i parlamentarismens moderland borde ej ha varit omöjligt och olägligt hos oss. Vi nödgas här konstatera, att den svenska regeringen ej visat någon strävan eller gjort någon ansträngning för att åstadkomma den samlade nationella manifestation i försvarsfrågan, som nästan överallt utomlands både eftersträvats och nåtts.

Vi bestrida då givetvis icke andras rätt att ha en viss uppfattning om behovet av försvarsförstärkningar, men ingen kan bestrida *vår* rätt att draga slutsatser ur världslägets nya oroväckande faser. Ingen kan heller bestrida vår rätt att lyssna till vad de ansvariga militära cheferna säga och våga deras skäl mot försvarsministrarnas. När det är vi, som ställt oss på den — helt visst mycket återhållsamma — ståndpunkt som den militära ledningen intagit, är det icke mot oss förebråelser kunna riktas för att den nationella samlingen skulle ha omöjliggjorts. Det är icke samlingspolitik regeringen bedrivit, när den först underkänt myndigheternas krav och sedan låtit funktionärerna på propagandaavdelningen anklaga oss för bristande samförståndsvilja. Högern har — i onda tider och goda — alltid hävdats försvarets intressen, men i regel mötts med samma anklagelser för demonstrationspolitik och sabotage mot samlingsstanken som vi under de senaste veckorna fått mottaga. Även om det skulle hava varit populärare att tala om »bördorna», ha vi följt saklighetens linje och ansvarskänslans. Det har inte varit vi, som felbedömt utvecklingen. Alla de senaste årens extra försvarsförstärkningar utgöra en enda bekräftelse på felsynen i majoritetens försvarspolitik. Vi glädjas åt majoritetens sinnesändring, men vi imponeras inte av de nya anklagelserna mot oss. Så länge vårt parti icke ingår som något protektorat i den mäktiga koalitionen, ställa vi som villkor för vår medverkan i en samlingspolitik de anspråken, att denna icke skall ske i diktatets form. Över intresset för samlingen står dock var och en riksdagsmans trehundraåttiondel i ansvaret för rikets försvar och framtid, och detta ansvar föreligger oberoende om försvarsministern är stark eller svag eller om regeringen är folkhemsregering eller bär någon annan devis i skölden.

Vi beklaga dock djupt — ej för vår egen utan för sakens skull — att samförstånd ej uppnåtts. Om ej före, så under utskottsberedningen kunde regeringen ha haft ett gynnsamt tillfälle till förhandlingsinitiativ. Den skulle när som helst ha funnit oss förhandlingsvilliga. Inte ett enda ögonblick skulle det ha fallit högern in att av taktiska eller andra skäl bereda regeringen svårigheter i en för riket kritisk tid. Men tillfället har försuttits. Utskottsutlåtandet vittnar om en i sak mycket osjälvständig prövning, och om brist på allvarlig vilja att göra en egen insats i enlighet med situationens krav. Utskottet nöjer sig med att sammanfatta och registrera vad försvarsministern haft att anföra. Man pressar Kungl. Maj:ts förslag till att innehålla så mycket som möjligt för att därefter endast i korthet tillägga, att »då utskottet hyser den uppfattningen, att förslaget i fråga är av beskaffenhet att böra kunna tillgodose den personella försvarsberedskapen i ändamålsenlig omfattning, giver utskottet sin anslutning till det i den föreliggande propositionen framlagda förslaget». Det är allt. Man gör icke ens ett försök att sakligt gendriva de

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
av chefen för armén och chefen för försvarsstaben framlagda förslagen. Man rör inte med ett ord vid det faktum, att om inkallelse icke sker av de av beväringens äldre årsklasser, som utbildats enligt 1925 års härordning med då gällande utbildningstid av endast 140 dagar, så äro dessa årsklasser omedelbart efter en mobilisering icke att betrakta som operationsdugliga trupper.

Ett icke ringa, framför allt psykologiskt intresse erbjuder folkpartiets uppträdande i denna fråga. Har man de senaste dagarna läst vissa ledande liberala organ, skulle man närmast föranledas att tro, att partiet under de senaste veckorna i statsutskottets fördolda utfört en nästan heroisk insats. Partiet tillskriver sig förtjänsten av uttalandet i statsutskottets utlåtande, att det vore lämpligt att 1934 års klass inkallades till beredskapstjänstgöring, »därest den utrikespolitiska situationen skulle komma att påkalla vidtagande av särskilda åtgärder». Alla veta ju, att Kungl. Maj:t enligt värnpliktslagen redan äger att på angivet sätt uttaga årsklasser. Någon *ny* rätt för regeringen skapas sålunda icke genom detta mångbeprisade s. k. Sköld-Bergvallska tillägg. Men däremot ger detsamma anledning till åtskilliga tolkningsfrågor. Menar man därmed, att extra utkallelser genom detta uttalande begränsas till att högst gälla 1934 års klass, även om den utrikespolitiska situationen skulle förvärras? Och menar man därmed, att t. ex. en tillfällig, kanske blott skenbar avspänning i det utrikespolitiska läget skulle göra en inkallelse av nämnda årsklass överflödig? Menar man, att vår beredskap är så god, att det tarvas så att säga ett nytt brandämne varje dag i världspolitiken för att årsklassen skall behöva inkallas? Detta — låt mig säga typiskt frisinnade — kompromissuttalande, som nästan bringar i erinran C. G. Ekmans i all sin tungroddhet oändligt plastiska formuleringssätt, är icke skrivet för politiker med deras mänskliga oförmåga att förutsäga framtida risker, utan för augurer. Och tänker man på, att detta uttalande är praktiskt taget allt påtagligt, som kvarstår av den frisinnade motionen, frestas man att säga, att berget — eller bergvallen — fött en råtta.

Fastän folkpartiets ledare ej sitter i denna kammare, nödgas jag även säga några ord om hans utomparlamentariska insatser i försvarsfrågan. Jag förstår givetvis, att herr Andersson i Rasjön haft besvärligheter nu som alltid med att bringa sitt partis försvarsprogram på en enhetlig formel. Försvarsvänligheten hos folkpartiets medlemmar har ju alltid varierat beroende på bostadsort, och försvarsnjugheten har växt med kvadraten på avståndet från Berlin. Rasjön ligger för övrigt ganska nära mittlinjen i Sverige och har sålunda ett för en frisinnad partiledare utmärkt läge. Det förvånade nog inte så få här i landet, att herr Andersson vid propositionens framläggande skyndade att inför allt landet förkunna, att de militära myndigheternas framställningar rörande den personella försvarsberedskapen kunde avvisas ens utan riksdagsprövning. Beskedet kom så snabbt, att det kunde ge anledning till förmodan, att regeringen icke försummat att före propositionens utarbetande försäkra sig om folkpartiets stöd. Sedermera har något knorr förmärkts från några folkpartister, vilket kom till uttryck i den Bergvall-Ohlinska motionen. Hur allvarligt menat knorret var, har jag nyss påvisat. Nu har emellertid herr Andersson i Rasjön — i Göteborg i förrgår — tagit till orda och bland annat yttrat: »Vi anse de av högern påyrkade försvarsbördorna, såväl finansiellt som personligt, vara för tunga, och vi våga tro, att det mått, som riksdagsmajoriteten kommer att samlas om, ungefärligen motsvarar lägets krav.» Det fanns två påståenden i denna korta mening, som måste föranleda lika stark undran som gensaga. Man talar ännu i dag om personliga offer såsom någon tyngande börda precis som man kved i äldre försvarsdiskussioner. Man glömmar, att övningstiden hos oss är den näst kortaste i Europa och att den är

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

vida lägre nu än t. ex. enligt 1901 års härordning eller enligt de frisinnades förslag vid 1914 års riksdag. Enligt 1901 års härordning hade vi en övningstid för infanteriet på 240 dagar, och de frisinnades förslag 1914 innebar en övningstid av 280 dagar. Man frågar icke, om ungdomen verkligen för övrigt anser den nuvarande värnpliktstjänstgöringen såsom något offer eller när den har givit uttryck för sin ovillighet att bära någon kortare tids förlängning. Och man förgäter, att ungdomen t. ex. i de unga staterna trots dessas armod gärna påtager sig större offer och burit dem till synes utan att klaga. Där väger man inte den nationella frihetens värde med de gamla och små vikter, som folkpartiet i sin partihandel övertagit från de folkfrisinnade vid firmaöverlåtelsen. Är värnet om vårt gamla ordnade förhållandevis välmående land värt ett mindre offer? Står det för övrigt i samklang med hela tendensen i tiden att den enskildes obenägenhet för »offer» för det gemensamma skall underblåsas och hägnas, även om det rör sig om så obetydliga inskränkningar i friheten som här varit på tal? När jag ställer denna fråga, vill jag samtidigt fastslå, att hur mycket läget i världen än skärpts, har detsamma dock icke av majoriteten ansetts så skärpt, att det avkräver vår ungdom några nya personliga insatser utöver vad 1936 års försvarsordning pålade.

Det andra påståendet — att regeringsförslaget i stort sett motsvarar lägets krav — ger anledning till erinran om att de frisinnade liksom givetvis socialdemokraterna alltid ansett lägets krav tillgodosedda genom det förslag, som genomtruffats. Även den 15 mars i fjol talade folkpartiet om att lägets krav redan tillgodosetts, när dess representanter i utskottet motsatte sig högerns blygsamma förstärkningsförslag, för att sedan dagen efter inlägga det vida större regeringsanslaget i lägets krav. Själva uttrycket »lägets krav» kan ej uttydas annorlunda än såsom läget kunde klart och koncist preciseras, liksom läget kan bli vida allvarigare i världen. Men nog borde vi nu äntligen ha lärt oss inse, att förskjutningar i det internationella läget ej behaga följa vårt svenska budgetårs kalendarium, utan växla från månad till månad, från vecka till vecka, ja, rentav från dag till dag. Ingen av oss är i stånd att förutsäga vad de närmaste månaderna eller de närmaste åren bära i sitt sköte. En så välinformerad instans som den brittiska regeringen kunde för ett par månader sedan till den grad felbedöma det europeiska läget, att den fem dagar före Tjeckoslovakiens förintande lät inspirera pressen till artiklar om att Europa kunde väntas gå en period av lugn, fred och avspänning till mötes. En svensk regering har troligen inte bättre förutsättningar än den brittiska regeringen att se genom framtidens töcken. Faran kan vara störst, när man minst väntar den.

Jag skall inte utförligare ingå på de rent militära synpunkter, som ligga till grund för bedömandet av försvarsfrågan. Alla äro förtrogna med de många inläggen och hypoteserna. Jag skall endast, åtminstone på detta stadium av debatten, be att få anföra några sammanfattande skäl.

Det måste vara evident, att den personella beredskapen är otillfredsställande. Det måste också vara evident, att ingen ansvarig försvarsledning kan bortse från faran för ett snabbt angrepp mot vårt land — denna fara må sedan bedömas såsom större eller mindre. Det måste vidare vara evident, att ju mera vi stärka vår beredskap med hänsyn till denna fara, desto mer minska vi faran. Även om Sverige inte är detsamma som Albanien, kom dock den italienska invasionen i detta land såsom en visserligen ofrivillig men dock ofrånkomlig replik på statsrådet Skölds försvarsplan. Vilja stormakterna använda svenskt territorium vid sina strategiska dispositioner, lära de näppeligen vänta härmed till dess Sverige hunnit öva sina värnpliktiga i vapnets, icke minst i de nya vapnets bruk. Även om Kungl. Maj:t enligt värnpliktslagen har rätt

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
att på egen hand utkalla äldre årsklasser, som utbildats före den nya härordningens tillkomst, har riksdagen också sin rätt — liksom också i mån av saklig övertygelse sin plikt — att uttala, att dylik inkallelse bör ske. Högern vill icke med dagens majoritet dela ansvaret för att den personella beredskapen ej i större omfattning färdigställes.

Vad övningstiden beträffar, bör det änyo inskräpas, att en försvarsorganisation icke låter sig improviseras. Ingen överbefälhavare tors åtaga sig att spela på gehör. Det tar lång tid att uppbygga ett starkt försvar. Och åtgärder, som äro nödvändiga för att på längre sikt upprätthålla en god beredskap, kunna icke avböjas blott därför att de icke skulle ha omedelbar verkan. Detta är emellertid vad som skett beträffande övningstiden från såväl försvarsministerns som statsutskottets sida. Utskottet förklarar, att en ytterligare ökning i generell mening av övningstiden icke nu bör beslutas, emedan frågan därom vore »av sådan natur, att den icke kan anses stå i omedelbart samband med de åtgärder för snabbt vinnande av nödvändig beredskap, varom här närmast är fråga». Under en enda förutsättning skulle jag kunna förstå regeringen och utskottet. Det är under förutsättningen att man är allvarligt övertygad om att dagens europeiska kris är ett övergående fenomen och att vi inom få år ha att räkna med bättre förhållanden mellan stormakterna, minskad rustningsintensitet och minskad krigsrisk. Under denna enda förutsättning, men också blott då, kan det ligga något rimligt och resonligt i att undanskjuta beredskapsåtgärder, som ha avseende på framtiden. Men jag tvivlar på att vare sig regeringen eller utskottets majoritet är besjälad av en sådan övertygelse. Utvecklingslinjerna i den europeiska politiken gå ännu icke i en sådan riktning, att de öppna några dörrar till fred och samförstånd mellan folken. Kriser kunna komma och kriser kunna gå, men oron finnes hela tiden därunder, och den kommer att finnas, så länge de centrala tvisteproblemen icke äro lösta och så länge världens ledande makter fortsätta att föra en imperialistisk politik. Vi ha i Norden länge nog hängivits oss åt illusionen om Nationernas förbund. Vi ha ryckts ur den illusionen. Vi böra icke nu invagga oss i några nya illusioner.

Regeringen och statsutskottet ha icke »i förevarande sammanhang» velat taga ståndpunkt till kategoriklyvningen. Så länge icke någon yrkesarmé utbildas, särskilt då avseende den permanenta beredskapen, finna vi alla skäl tala för kategoriklyvningens borttagande, ju förr dess hellre. Snart stå vi till följd av nativitetsminskningen inför uttunnade årsklasser, och i betraktande av de stora krav, som numera kunna ställas på riksförsvaret, kan det vara högeli-gen angeläget, att de äldre årsklasserna äro så fulltaliga som möjligt. Försvarets intressen och en ideell uppfattning om värnplikten som all frisk ungdoms medborgerliga plikt förena sig härvid i kravet på att kategoriklyvningen göres till ett avslutat kapitel i svensk försvarshistoria.

Den allmänna meningen ute bland det svenska folket är nu icke sådan, att därifrån något motstånd skulle ha rests mot den behövliga försvarsförstärkningen. Svenska folket står numera främmande för det betraktelsesättet, att det skulle vara någon »eftergift» av en regering att föreslå en så mätlig försvarsförstärkning som arméchefen föreslagit eller att godtaga en av riksdagen i anslutning därtill beslutad förstärkning. De små och fredsälskande nationerna befinna sig i våra dagar i ett beträngt läge. Några folkrättsliga eller andra internationella garantier för deras trygghet givas icke. De äro hänvisade till att själva skapa de maktmedel, som kunna värna deras frihet och oberoende.

I herr Domös yttrande instämde herrar *Wistrand*, *Ewerlöf*, *Öman* och *Nordenson*, friherre *Beck-Friis*, herrar *Herlitz*, *Sederholm*, *Gustaf Adolf Björk-*

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
man och David Pettersson, friherre Lagerfelt samt herrar Tamm, Bernhard Nilsson, Johan Bernhard Johansson, Ekströmer, Mannerskantz, Swartling, Sundberg, Sylwan, Bondeson, Emil Andersson, Bengtsson, Karl Bodin, Gustaf Björkman, Karl Emil Johanson, von Horn, Nisser, Holmström, Velande, Frändén, Hagström, Gabrielsson och Caap.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Innan det alltför mycket spinnas vidare på den tråd, som herr Domö följde, om den bristande samlingen, kan det kanske vara skäl att konstatera, att det sällan har rått en så utbredd samling som nu om ett för riksdagen framlagt förslag. Högern har visserligen skilt sig ut i statsutskottet, men det innebär inte, att högern opponerar mot de åtgärder, majoriteten föreslår, och så långt som majoriteten har sträckt sig, råder alltså fullständig enighet om mycket vittgående åtgärder i syfte att förstärka vår försvarsberedskap. Högern vill gå något längre. Den önskar här få fastställt, att vissa äldre årsklasser skola inkallas till extra övning, liksom man inom detta parti vill, att riksdagen i detta sammanhang skall besluta öka den ordinarie övningstiden. Jag fattar det inte såsom någon brist i den nationella samlingen, att här finns ett parti, som säger: vi vilja gärna, att man går litet längre än majoriteten gått. Det hade naturligtvis för demonstrationen utåt kanske varit av betydelse, att högern ålagt sig den behärskningen, att den anslutit sig till majoritetsförslaget, men ingen utanför skall kunna få det intrycket — även om högern går på sin egen linje — att svenska folket står splittrat i sin samling om försvarsberedskapen.

Herr Domö har klagat över — och denna klagan är numera mycket vanlig — att regeringen inte har gjort sin plikt för att åstadkomma den nödvändiga samlingen. Jag har vid föregående tillfällen påpekat, att med den arbetstakt, som regeringen måste hålla, är det ofta ganska svårt att få till stånd förhandsöverläggningar, som kanske kunna draga ganska långt ut på tiden. Vi ha ju för övrigt mer än en gång blivit anvisade att inte alltför starkt binda förhållandena, innan den sakliga behandlingen i utskotten börjar. Jag kan trösta herr Domö med att påpeka, att hans antagande om förhandlingar mellan regeringen och folkpartiet, innan propositionen framlades, äro oriktiga. Vi ha i det avseendet inte gjort någon skillnad mellan partierna. Men jag tror, att det varit riktigt att, såsom här skett, efter noggrann prövning presentera ett förslag, vilket enligt regeringens uppfattning ger oss den tillfredsställande beredskap, som är närmast angelägen.

Jag har inte stor anledning att gå in på en utläggning av vad som här sker. Såväl i propositionen som i offentliga anföranden av försvarsministern har visats, hurusom regeringens förslag täcker beredskapsbehovet under större delen av året. Den tid, varunder det inte täckes, infaller egentligen efter rekrytskolan och repetitionsövningarna, och på den punkten är det naturligtvis, såsom framgår av utskottsutlåtandet, tänkbart, att man behöver tillgripa ytterligare inkallelser av äldre årsklasser.

I det sammanhanget skall jag gärna säga — om det kan tillfredsställa herr Domö — att jag naturligtvis inte betraktar 1934 års klass såsom en gräns, därest det skulle visa sig nödvändigt att gå vidare för att upprätthålla en tillräckligt stark beredskapstjänst. Det är inte så, som herr Domö tycks vilja göra gällande, att vi äro så ömsinta mot dem, av vilka det kräves personliga uppoffringar, att vi inte skulle våga låta inkallelserna sträcka sig så långt som vi tro, att det är nödvändigt. Tvärtom äro vi beredda att utkräva allt det, som vi anse nödvändigt, men vi äro medvetna om att detta inkallande av äldre årsklasser medför så stora olägenheter för massor av enskilda, att man icke skall tillgripa det utom i tvingande fall. Vi ha redan efter inkallandet av

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
1935 års klass till extra beredskapsövning fått bekräftat, i vilka svårigheter många enskilda därmed försättas. Det är uppenbart, att ju högre upp eller ju längre ned, vilket man vill, man går i fråga om inkallandet av dessa äldre årsklasser, desto större bli besvärligheterna. Det kan vara relativt lätt för en man, som ännu inte har satt bo, att gå ut på en sådan extra övning. Det kan också vara relativt lätt för en man, som gift sig men ännu inte skaffat barn, att ge sig ut, men allt efter som barnskaran och försörjningsplikten växer, drabbas också den enskilde starkare av de sociala olägenheterna. Det är hänsynen härtill, som högern inte vill ta. Vi åter anse, att denna hänsyn bör tagas i sådan utsträckning, att man bör underkasta sig en viss återhållsamhet.

Egentligen gäller för resten inte tvisten frågan om ett ökande av beredskapen under nuvarande läge. Tvärtom skulle ett följande av högerns förslag om inkallande under en relativt kort tid av så många äldre årsklasser kunna försätta oss i ett ganska svårt läge beträffande beredskapen, ty om vi toge in dessa årsklasser under en relativt kort tid, skulle vi kunna ställas inför att behöva taga ut ytterligare beredskapstjänstgöring av dessa årsklasser, även sedan de varit inne och gjort sina övningar. Det är nämligen på det sättet, att högerns förslag inte avser bildande av beredskapsförband nu, utan en övning för att göra dessa klasser bättre skickade att gå till sitt värv i händelse av mobilisering. Vi däremot ha nöjt oss med att taga sikte på att på lämpligt sätt organisera beredskapsförbanden. Det är möjligt, att vi komma att finna, att vi för detta ändamål måste taga ut mera av de äldre årsklasserna, men med vårt förslag ha vi i alla fall bevarat möjligheten att under en längre tid upprätthålla denna beredskap utan att behöva ställa ytterligare anspråk.

Det tjänar ganska litet till att nu gå in på en diskussion, huruvida den år 1925 fastställda övningstiden var tillräcklig. Jag skall inte heller taga upp någon diskussion om förslaget att utöka den övningstid, som fastställdes år 1936. När herr Domö briljerar med högerns framsynthet, kan det emellertid vara på sin plats att påpeka, att ännu år 1936 biträdde högern det förslag till övningstid, som alla partier i riksdagen då anslöto sig till. Ännu år 1937 hade högern inte ändrat mening, och man hade inte heller gjort det så sent som år 1938. Jag tror därför, att när det gäller att diskutera denna fråga, får även högern ålägga sig en viss blygsamhet i sina pretentioner på att ha varit förutseende.

Jag vill inte heller nu yttra mig om, huruvida en prövning av frågan i dess stora sammanhang skulle kunna leda fram till den övertygelsen hos oss, att den försvarsförstärkning, som vi skulle kunna uppnå genom en utökning av övningstiden med en månad, skulle vara så betydande, att vi måste reflektera på att fatta ett dylikt beslut. Innan jag rekommenderar riksdagen att gå till ett beslut i en sådan punkt, vill jag också veta alla de konsekvenser, som ett dylikt beslut kan medföra. Jag har tidigare i denna kammare och även i andra kammaren mer än en gång understrukit angelägenheten av att man inte låter organisationen svälla ut i en sådan utsträckning, att man till sist inte har någonting att fylla i den.

En fråga, som kommer i bakgrunden, när vi i dag behandla den personella beredskapen, är spörsmålet om den materiella beredskapen. Det är inte alls länge sedan högern anklagade oss för försyndelser härutinnan. Vi ha nu gjort stora ansträngningar för att hastigt öka den materiella beredskapen. De förslag, som föreligga redan för årets riksdag, äro kanske inte de sista, som komma att föreläggas riksdagen. Jag tror, att man kan säga, att vi under de senare åren ha lyckats nå en beredskap i materiellt avseende, som vi knap-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

past hade kunnat tro vara möjlig ännu för något år sedan. Vi ha särskilt i fråga om det tidigare alldeles försummade och av försvarskommissionen åt sidan skjutna luftvärnet kunnat göra så mycket anskaffningar, att vi på detta område redan förfoga över betydligt mera materiel, än vad vi med ordinarie takt på våra beställningar skulle ha hunnit fram till om tre eller fyra år.

Det viktigaste tycker jag inte i dag skall vara att konstatera meningsskiljaktigheter. Jag har ingen anledning att anklaga högern, därför att högern här kommer med större krav. Jag tar det inte så djupt, att inte högern är med och förordar utskottsutlåtandet. För mig är det väsentligare, att vi ha kunnat bli eniga så långt, som vi faktiskt äro, och att vi genom denna enighet kunna genomföra förslag om en betryggande beredskap. Men när högern ställer sina anspråk på att vi skola respektera högerns meningar, ligger det ju så nära till hands att fråga: varför vill högern icke respektera vårt omdöme? Det fanns i herr Domös tal tillräckligt av antydningar, att vi icke vore tillräckligt intresserade och framsynta, att vi icke gjorde vår plikt och icke toge vårt ansvar fullt ut. Vad skola sådana påståenden tjäna till? Kan man verkligen med skäl säga, att det i den svenska riksdagen finns ett parti, som icke tar sitt ansvar fullt ut? Men vi ha också ett omdöme, och det är det, som vi kräva respekt för från högerns sida. Det är ju ändå ganska yverboret, när högern här kommer och gör anspråk på att vara det enda parti, som egentligen kan bedöma det nuvarande läget. Om en så pass stor majoritet av riksdagen kan enas om ett förslag, som här faktiskt skett, borde ju detta kunna säga högern, att det inte är så säkert, att högerns omdöme är riktigt. Det hade väl varit mera i sin ordning, om högern här i dag hade sagt: vi äro till freds med att så mycket göres; vi önska visserligen, att man skall gå ännu längre, men vi ha ingen anledning att här försöka skapa en klyfta.

Det har tidigare under den offentliga agitationen talats om att här måste det bli strid. Behöva vi verkligen någon strid i försvarsfrågan? Äro vi inte eniga så långt, att det är rena dårskapen att inför det svenska folket och utlandet försöka framställa situationen, som om vi här stode och förde svåra strider med varandra? Vi ha delade meningar på vissa punkter, men i det väsentliga äro vi ju ändå eniga.

Herr von Heland: Herr talman! I samband med den föreliggande frågan angående förstärkande av den personella försvarsberedskapen har utskottet även behandlat en motion rörande tidpunkten för landstormstjänstgöringen. Jag vill vid detta tillfälle understryka, att man inom utskottet enigt förutsätter, att departementschefen i fråga om inkallelser av landstormsmän tar största möjliga hänsyn till ur jordbrukets och andra näringslivets synpunkter betydelsefulla intressen. Det torde vara självklart, att tidpunkten för tjänstgöringen betyder ofantligt mycket för de medelålders män, som skola fullgöra sin landstormstjänstgöring. Under förra sommaren innebar tjänstgöringen mitt i bästa skördetiden en mycket stor olägenhet för mången mindre jordbrukare, familjeförsörjare och ensam arbetare på gården. Av truppförbandschefernas yttranden angående tidpunkten för landstormstjänstgöringen framgår dessutom, att man på militärt håll ingalunda varit enig om, att tjänstgöring under skördetiden är den ur militär synpunkt lämpligaste.

Då en årsklass värnpliktiga inkallas till beredskapstjänst i två omgångar, borde man likaledes kunna fordra, att uttagningen till dessa tjänstgöringsperioder sker på ett sådant sätt, att, utan att de nödvändiga militära kraven bli lidande, näringslivet rubbas så litet som möjligt. Det synes mig ha funnits vissa möjligheter att taga sådan hänsyn vid inkallandet av 1935 års klass, men så har icke skett. Kontorsanställda uttagas till första perioden maj—

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.) juni, under det att jordbruksarbetare, som i Mellansverige ha relativt ledigt under denna period, uttagits för tjänst under tiden 15 juni—15 juli, alltså mitt under den viktiga höskörden.

Det synes mig synnerligen önskvärt, att departementschefen försöker ingjuta ökad civil förståelse hos de militära myndigheterna. Helt säkert skulle en sådan vidgad förståelse hos den militära ledningen ytterligare befästa den starka försvarsviljan hos Sveriges folk och skapa ökad villighet till personliga uppoffringar i form av extra tjänstgöring.

Inom högerkretsar tar man alldeles fel, när man tror, att Sveriges manliga befolkning gärna ser, att statsmakterna påbjuda ökad beredskapsinkallelse och utsträckt övningstid. Särskilt familjeförsörjare och egna näringsidkare betrakta dylik tjänstgöring såsom ett mycket tungt personligt offer. Tillräckligt bevis härför är, att av 1935 års klass, cirka 25,000 man, som nu — uppdelad på två omgångar — fått inkallelseorder, omkring 1,500 man begärt uppskov. Jag har själv förmått värnpliktiga att inte skriva och begära ändring i tjänstgöringstiden, och jag tar för givet, att ytterligare ett mycket stort antal värnpliktiga helst skulle ha anhållit om befrielse. När tjänstgöringen sålunda är en besvärlig skyldighet, borde också de militära myndigheterna så långt som möjligt underlätta dess fullgörande.

Även ur riksförsvarets synpunkt borde man i allra högsta grad beakta de svårigheter, som ovillkorligen komma att uppstå, om man drar arbetskraft från näringslivet. En övergång från freds- till krigshushållning får icke innebära ett fullständigt förstörande av de krafter, som bära upp fredshushållningen. Om hela samhällsekonomin bringas i olag, blir det uppenbarligen omöjligt för det militära försvaret att fullgöra sina uppgifter. Regeringen har framlagt en rad lagförslag avseende fullmakter för regeringen att vid krigsfall företaga de mest djupgående ingrepp i näringslivet och att genom betydande anslag anskaffa råvaror, materiel och maskiner för att säkerställa landets behov vid avspärrning. Samtidigt som jag uttrycker den förhoppningen, att dessa åtgärder skola kunna anses vara tillfredsställande för vår ekonomiska försvarsberedskap, måste jag även i år beklaga, att vi ännu inte fått en generalplan för hur arbetskraften lämpligast bör användas. Jag har vid en tidigare riksdag motionerat i detta ärende och bland annat väckt en motion rörande omläggning av nu gällande inkallelseförfarande för värnpliktiga vid mobilisering i syfte att den för den behövliga driften vid jordbruket och dess binärningar erforderliga kategorien värnpliktiga ej omedelbart skall inkallas.

Då arbetskostnaderna vid jordbruket för närvarande uppgå till omkring fyrtio procent av produktionskostnaderna, torde man med tanke på bristen på arbetskraft samt jordbrukets dåliga ekonomiska läge kunna utgå ifrån såsom något självklart, att arbetarantalet vid jordbruket redan nu är ett minimum och till och med vid en hel del gårdar ligger under det erforderliga. Det är ett faktum, att de mindre och medelstora gårdarna lida brist på god manlig arbetskraft. Dessutom råder det så gott som överallt brist på kvinnlig arbetskraft, vilket för med sig, att man särskilt på de mindre och medelstora gårdarna lägger en omänskligt tung arbetsbörda på jordbrukarhustrurna. Om högkonjunkturen fortsätter för övriga näringsgrenar med samma styrka som under de senaste åren, kunna dessa arbetsförhållanden på landsbygden föra med sig oväntade förändringar i jordbruksproduktionen. En mobilisering av arbetskraften kan sålunda få vådliga följder för landets livsmedelsförsörjning vid avspärrning. Man räknar visserligen med att den kvinnliga arbetskraften i viss mån skulle kunna ersätta den manliga, men det är dock risk för att denna möjlighet är en chimär; dels ha kvinnorna på landsbygden i regel redan nu den största arbetsbörda, som man kan tänka sig att pålägga dem, dels neka

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

lantarbetarfruarna nu för tiden i stor utsträckning att direkt deltaga i det produktiva jordbruksarbetet, vilket måste medföra, att allt flera av dem också bli okunniga och fysiskt odugliga för jordbruksarbete. Måhända kan man dock alltid påräkna att få kvinnlig hjälp för djurskötseln.

Om man således har en klar uppfattning om att livsmedelsproduktionen vid inträffande mobilisering av folk och hästar kommer att kraftigt minska, måste enda slutsatsen härav bli, att läget inom jordbruket ur försvarsberedskapsynpunkt är allvarligt. Nu har ju en kommitté tillsatts för att utreda arbetskraftproblemet, och man får hoppas, att denna utredning äntligen skall finna en lösning på svårigheterna. Det är både märkvärdigt och beklagligt, att försvarskommissionen icke intresserade sig för denna fråga, som ju dock torde väsentligt inverka även på försvarets organisation.

Det torde vara överflödigt att i år här i riksdagen deklarerar, hur allvarligt man ser på den utrikespolitiska situationen. Alla i denna kammare torde vara överens om att läget kräver extraordinära försvarsåtgärder. Beklagligt är då, att man inte kunnat komma till enighet. Otivelaktigt skulle ett enigt beslut i försvarsfrågan ur många synpunkter vara av ovärderlig betydelse, och jag instämmer, utan att behöva upprepa vad hans excellens herr statsministern här sade, i att det hade varit önskvärt med ett fullt enigt uppträdande i försvarsfrågan, även om man, så långt som vi nu i alla fall kommit i enighet, inte får taga högerns aktion som en splittring.

Ingen kan förneka, att regeringen under de senaste åren visat sig i allra högsta grad intresserad av att förelägga riksdagen omfattande förslag för att kunna stärka landets värnkraft. Jag har därför den uppfattningen, att man skulle göra försvarsfrågan och landet en stor tjänst, om man enigt slöte upp kring de förslag, som regeringen — som ju dock i första hand bär ansvaret för landets säkerhet — lägger fram för riksdagen. Måhända fordrar man av en försvarsvän, att han skall gå med på allt, som föreslås för försvarsmaktens stärkande. Jag anser dock, att man kan spänna bågen för högt och sålunda åstadkomma, att intresset svalnar hos dem, som med mera måttfullhet önska stärka landets värnkraft. Det synes mig därför betydligt viktigare att ernå enighet än att söka genomdriva de förbättringar, som högern reserverat sig för.

Alldeles överflödigt borde det ha varit att, som högern gjort i sin reservation, särskilt påpeka, att man önskar utredning angående uppsättandet av en ny jaktflottilj och ett nytt luftvärnsregemente. De militära myndigheterna och regeringen ha givetvis sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor, utan att riksdagen behöver skriva därom, vilket även framgår därav, såsom utskottet också påpekar, att departementschefen meddelat, att han till fortsatt behandling ämnar upptaga frågan om förstärkning av luftvärnsartilleriet.

Berättigat torde däremot önskemålet om upphävande av den nuvarande kategoriklyvningen vara. Den frågan är dock så föga omfattande, att en tvist här om borde vara onödig, ty dels komma dagens beslut en stor del av ersättningsreservisterna att överföras till vapentjänst, dels kommer genom den minskning inom årsklasserna, som vi måste räkna med, kategoriklyvningen automatiskt att praktiskt taget upphöra år 1941. Jag har för övrigt påpekat, att jag för min del skulle önska en kategoriklyvning av annat slag än den, som nu förekommer.

Högerns två sista önskemål om vidgad beredskapstjänst och ökad utbildningstid äro av väsentligt större innebörd. Beträffande beredskapstjänsten föreslår även regeringen och utskottet sådan, skillnaden gäller endast beredskapsstyrkans storlek. Skall man verkligen anse det så viktigt att nu öka beredskapsstyrkan utöver utskottets förslag, att man inte behöver ta hänsyn till de svårigheter för näringslivet och de personliga uppföringar, som skulle

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
bli följden av ett sådant beslut? Utskottet har ansett sitt förslag tillfredsställande i nuvarande läge, i all synnerhet som Kungl. Maj:t enligt §§ 28 och 36 i värnpliktslagen äger möjlighet att göra ytterligare inkallelser, därest den utrikespolitiska situationen skulle ge anledning härtill. Hans excellens herr statsministern har ju också här nyss uttalat, att regeringen kommer att ha sin uppmärksamhet riktad just på denna fråga.

Givetvis förstår man högerns önskemål att i samband med beredskapstjänsten kunna ge en repetitionskurs åt årsklasser, som väntas i första hand bli inkallade vid mobilisering. Då det emellertid redan vid inkallandet av 1935 års klass föreligger svårigheter att täcka befälsbehovet, torde det vara rätt klart, att, därest inkallelser skulle ske i enlighet med högerns önskemål, befälsbehovet inte skulle kunna tillfredsställande fyllas. Inkallelser, som medföra brist i ledning och utbildning, torde väcka förargelse och beklämning.

När högern emellertid trots önskvärdheten av enighet ivrigt agiterar för ökad beredskapstjänst och längre utbildningstid samt i samband därmed skrämmer för risken av »blixtanfall», torde det tillåtas mig att uppehålla kammarens tid med en del synpunkter, som avvika från dem, som nu förfäktas från högerhåll.

Benämningen »blixtanfall» synes ha lanserats från arméhåll för att bevisa det berättigade i kravet på hög arméberedskap. Vad kännetecknar då så kallade »blixtanfall»? De karakteriseras av: 1) frånvaron av diplomatisk aktväxling; 2) infall över landgräns utan föregående allmän mobilisering och varning; samt 3) landsättning av trupper med fartyg och flyg på ett överraskande sätt.

Ett fränsteg från hävdvunnen tradition angående långa förhandlingar före krigisk handling kan nog väntas från främst diktaturstaterna. Snabba infall över landgräns underlättas genom tillkomsten av mekaniserade trupper och autostrador, men en sådan krigsoperation torde bli avsevärt försvårad, om motsidan sätter in sitt flyg — verkan av ett dylikt motstånd ha vi ännu inte sett något exempel på i praktiken, och vi kunna alltså inte annat än uppskattningsvis bedöma dess effekt. Vad beträffar landsättning av trupper med fartyg, vet jag inte, om någon militär fackman påstått, att en dylik invasion nu blivit lättare att utföra än förr, men så torde icke vara förhållandet. Landsättning av trupper från flygplan är något nytt inom krigstekniken, som måste tagas i beaktande, men på militärt håll synes man vara enig om, att ett sådant företag är synnerligen riskabelt, då verksamt försvar kan möta.

De från arméhåll framdragna exemplen — Tysklands annektering av Österrike och Tjeckoslovakien samt Italiens av Albanien — kunna icke utan vidare godtagas såsom tillämpliga på våra förhållanden. Tysklands planer voro ingen överraskning. Vidare är en invasion över en landgräns en betydligt enklare sak än en invasion över havet.

Italiens planer beträffande Albanien voro en överraskning för oss, men kanske ej i lika hög grad för Albanien. Eftersom ifrågavarande operation från vissa håll här hemma framdragits såsom bevis på att en överskeppning av trupper numera kan ordnas och genomföras på kort tid och överraskande, kan ett bidrag till diskussionen här vara berättigat.

Trupptransporter från italienska hamnar till Abessinien och Spanien ha ägt rum ständigt under de senare åren. Hastningarna behövde därför ej väcka uppseende. En i fredstid pågående samling av tonnage och trupper till Östersjöhamnar torde emellertid icke kunna hemlighållas. Sannolikt skulle snart uppkomma rykten, som kunde kontrolleras av det svenska flygvapnet. Litar man ej på att rykten uppstå, är det intet, som hindrar, att det svenska flygvapnet kontinuerligt övervakar hamnarna, utan att flygplanen behöva över-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
skrida territorialgränsen och kränka vederbörande lands neutralitet. Albanien ägde icke något flygplan! Det gör en stor skillnad.

Förberedelse tiden för en överskeppning av en så stor styrka som en fördelning eller mera har som bekant bedömts mycket olika av försvarsministern och arméns språkrör. När de senare kritiserat försvarsministern, ha de icke varit rättvisa i åtminstone vissa avseenden. Förberedelse tiden beror i hög grad på det motstånd man väntar möta. En överskeppning under hot av anfall från motståndarens flyg- och sjöstridskrafter kräver helt andra förberedelser än ett rent fredsmässigt transportförfarande. Och en landstigning med flyg-, sjö- och lantstridskrafter fordrar omfattande tekniska och taktiska förberedelser. På arméhåll borde man icke dölja detta vid frågans bedömande. Och man borde icke använda Albanien som förebild. Undervisningen på krigshögskolan lär omfatta bl. a. planläggning av överskeppning och landstigning under stridsförfarande, och därvid torde man räkna med månaders förberedelser, bl. a. för specialinredning av transportfartyg, landsättningspramar och bryggor, specialövningar med trupperna m. m.

Uppskattningen av förberedelse tidens längd är alltså beroende på vid vilken tidpunkt man anser förberedelserna börja. Anser man dem helt enkelt börja, då fartygen utlöpa ur hamnarna, är tiden förvisso kort. Men på det sättet är det knappast i vanliga fall rättvist att räkna.

Kunna vi icke tills vidare bortse från sannolikheten av ett invasionsförsök över Östersjön mot Sverige i form av en isolerad konflikt mellan oss och en annan makt? Böra icke övervägandena grundas på antagandet av ett europeiskt krig? Med de stora krav på kraftanspanning å omse sidor, som i sådant fall komma att ställas, måste det föreligga ett starkt skäl till en så vanskelig operation som ett överskeppningsföretag under hot från våra sjö- och flygstridskrafter innebär. Försvarsministern torde vara berättigad att anse, att om man eftertraktar något, kommer man först att söka vinna det på förhandlingsvägen. Ingen påstår väl, att förhandlingar fullständigt äro försvunna för framtiden i det utrikespolitiska spelet.

Våra stridskrafter första uppgift är att verka så avskräckande, att ett anfall mot oss utan mycket starka skäl bedömes vara oklokt. Härvid tar en eventuell angripare under övervägande icke blett stridskrafternas verkan mot ett invasionsföretag, utan även deras verkan efter ett eventuellt misslyckande därav, d. v. s. efterräkningarna. Om vår armé ej skall överföras till kontinenten, åvila sistnämnda uppgifter endast våra flyg- och sjöstridskrafter. Vilja vi särskilt inrikta våra försvarsanstalter på att undgå krig, komma flyg-, sjö- och kuststridskrafterna i främsta rummet.

Om emellertid krig uppstår och s. k. blixtnfall riktas mot oss, hur bör det då mötas? Ingen bestrider väl önskvärdheten av att fienden tillbakaslås utanför svenskt land. I princip böra alltså våra sjö- och flygstridskrafter gemensamt anfälla fienden på sjön. Jag håller före, att ett anfall över sjön mot oss icke kan organiseras och genomföras utan att dessa båda lätttriliga försvarsgrenar hinna ingripa. Resultatet av en dylik strid kan svårigen på förhand med bestämdhet bedömas. Jag håller visst icke för osannolikt, att sänkandet av ett flertal fartyg föranleder företagets uppgivande. Krigserfarenheten — Dardanellerna och alla sjöslag — visar, att sjökatastrofer utgöra en stark moralisk påfrestning för trupper på andra fartyg. Det minutiöst förberedda landstigningsförfarandet kan genom sänkning av ett antal fartyg fullständigt desorganiseras. Men även om företaget fortsättes, kan sjö- och flygstridskrafternas verkan beräknas bliva så stor, att landstigningen kan kvävas i sin linda av även ganska fåtaligt kustförsvär, blott detta är vid kusten i tid. Ty ingen landstigning under strid kan — av tekniska skäl — utföras med starka trup-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
per samtidigt. För avvärjande av »blixtanfall» över sjön liksom av andra anfall utan epitetet »blix» lämpa sig alltid främst flyg- och sjöstridskrafter samt i andra hand rörliga och eldkraftiga, d. v. s. motoriserade och mekaniserade trupper med ordinarie förläggning i närheten av möjliga landstigningsplatser.

Att en ökning av ordinarie övningstid med 30 dagar för värnpliktiga skulle åstadkomma den avgörande kvalitetsförbättring, som förespeglas, kan knappast anses riktigt. Precis var gränsen går mellan en otillräcklig och en tillräcklig utbildningstid, avgjordes av riksdagen år 1936 efter mångåriga utredningar. De vapen, som betjänas av armén nu, äro i huvudsak av samma typer som då riksdagen år 1936 fattade sitt beslut. Det är mycket sannolikt, att även 240 dagars utbildningstid nu skulle ha underkänts, om vi haft den, och att ytterligare krav på förlängning inom kort skulle framkomma, om den nu infördes.

Vid jämförelse med andra arméer bör man beakta de skilda förhållandena i olika fall. Arméer, vilka redan före krigets utbrott stå i känning med varandra och äro beredda att när som helst anfalla varandra, böra icke utan vidare jämföras med arméer, som hoppas kunna föra försvarsstrid vid kust. Ingen kan väl heller bestrida, att en viss trygghet för Sverige ligger i oss omgivande hav. Rätt använda måste våra sjö- och flygstridskrafter i vart fall kunna sätta en överskeppningsstyrka i svårare läge än en styrka, som endast rör sig på land, och avsevärt reducera kraften i ett landstigningsanfall.

Om en fiende trots detta verkligen kan fullfölja en landstigning, kan den första anfallsvägen av tekniska skäl icke vara starkare än att den avslås av en fördelning, förutsatt att denna är organiserad, beväpnad och grupperad med anpassning efter uppgiften. Minst styrka erfordras, om försvarstrupperna redan ordnat sig eller snabbt kunna ordna sig för försvar av visst landstigningsområde. De möjliga eller sannolika landstigningsplatserna för visst krigsfall äro icke så många, att icke ett rörligt kustförsvar som regel har utsikt att lyckas. Men vår armé kan knappast sägas vara organiserad och förlagd på lämpligt sätt för kustförsvarsuppgift. En ändring i dessa avseenden är av betydligt större intresse än frågan om trettio dagars längre utbildningstid.

Såväl år 1936 som vid senare riksdagar har jag hävdad min uppfattning i denna fråga samt som min åsikt framhållit, att det, som blir av avgörande betydelse vid ett krig i våra dagar, är moderniteten och lättrorligheten hos förbanden samt framför allt underhållstjänstens fungerande och hemortens skydd mot allvarliga störningar. Det kan även hända, att en omorganisation och ändring av förläggningsplatser för vissa förband kan möjliggöra en sänkning av arméns kvantitet till förmån för kvaliteten hos de trupper, vilka genom beredskap, rörlighet och eldkraft kunna avvisa landstigning av den fientliga styrka, som kan vara kvar efter de andra försvarsgrenarnas verksamhet. Arméns organisation och förläggning äro resultatet av ett alltför traditionsbundet tänkande. För avvärjande av landstigning är armén varken lämpligt organiserad eller förlagd, och en ändring härav bör övervägas före någon ändring av utbildningstiden för hela arméns värnpliktsstyrka. Det kan väl exempelvis ej vara lämpligt att för försvaret av Skåne närmast avse en fördelning (I.), sammansatt på samma sätt som de andra — utan motoriserade och mekaniserade lättrorliga och eldkraftiga trupper, vilka kunna använda Skånes rika vägnät för ett snabbt insättande mot vilken del av kusten som helst. Våra fåtaliga stridsvagnsförband äro förlagda mitt i landet, ehuru deras användbarhet inom sannolika operationsområden är begränsad till huvudsakligen Skåne, Gotland och Vikbolandet. Ju snabbare armétrupperna kunna insättas

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
mot kusten, dess svagare krafter behövas för att avslå landstigningen, eftersom denna måste fortlöpa efter hand. Ju långsammare insättandet kan ske, dess starkare bevis kan förebibras för behovet av en stor armé med stor offensivkraft, ty med varje tidsenhet kommer fienden i land med flera trupper.

Utvecklingen förändrar förutsättningarna för krigföringen, och ständiga krav inom nya områden framkomma. Strävan efter periferiförsvaret — som måste i princip vara det naturliga för oss — måste efter hand frammana krav på flyg- och sjöstridskrafter samt lättrorliga och eldkraftiga kustförsvarstrupper. Luftkriget frammanar krav på mera flyg och luftvärn. Med begränsad penningpung måste man därför noga överväga, hur statens medel bäst böra användas.

Man kan sålunda enligt min uppfattning tvista om, huruvida högerns och arméledningens krav äro de, som statsmakterna främst böra beakta vid ytterligare åtgärder för försvarets stärkande.

Jag har upptagit tiden med denna fråga, därför att man icke minst inom högerpressen försöker ensidigt argumentera för det förslag, som framkommit från arméledningen.

I samband med denna diskussion angående arméns beredskap och övningstid skulle jag vilja hemställa, att försvarsministern måtte taga under övervägande, huruvida statsmakterna ej genom ökat stöd åt frivilliga organisationer — jag tänker närmast på frivilliga landstorms- och skytterörelserna — skulle kunna stärka arméorganisationen. Bland annat har inom skytteförbundets överstyrelses verkställande utskott varit under diskussion möjligheterna att kunna göra ökad nytta genom upptagande på programmet av skjutning med kul-sprutegevär och möjligheter för sådana, som skola fullgöra sin landstorms-tjänstgöring, att verkställa vissa skjutningar inom skytterörelsen.

Det är beklagligt, att högern åter tagit upp en strid om försvaret, och det är förvånande, att detta skett vid en tidpunkt, då regeringen med hela folket bakom sig med största intresse gått in för att synnerligen effektivt stärka landets värnkraft. Högern kan ej heller påstå, att inte denna försvarsvilja är storartad. Däröfver vittna utgifterna för försvarsändamål. Man kan ange följande ungefärliga siffror härför: försvarsbeslutet 1936 skulle inneburi en försvarskostnad i år på 165,498,900 kr. Högerförslaget samma år skulle ha inneburit 182,000,000 kr. Det socialdemokratiska förslaget skulle ha inneburit 145,586,000 kr. Men förra året anslag riksdagen för utgifter och kapitalinvesteringar för försvarsändamål c:a 288,000,000 kr. och i år anslås c:a 350,000,000 kr., varvid tillkommer senaste årens anslag för reservlagring, 280,000,000 kr., samt för året diverse kostnader för militärassistenter, pensionering, luftskyddsrum m. m., omkring 24,000,000 kr.

Man måste väl medge, att vårt folk visar på ett utomordentligt sätt sin vilja att försvara landets neutralitet och oberoende. Det hade varit värdefullt, om denna manifestation kunnat ske utan strid om detaljer.

Herr talman, jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Jag vill börja mitt korta anförande med att deklarerera en starkt positiv försvarsvilja och en beredvillighet att göra alla de offer, som kunna krävas för att bevara landets frihet och oberoende. Jag har vid flera föregående tillfällen uttalat min stora glädje över att försvarsfrågan under senare tider, såsom jag hoppas, på ett bestående sätt har kunnat lyftas över partistriderna. Jag har betraktat som en av de största vinningarna på detta område under de senare åren, att man kunnat få en samling kring riksförsvaret av alla dem, som kunna ansvar för folkets framtid. Jag

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
tror nu, liksom hans excellens herr statsministern, att denna samling i själva verket är större än det för tillfället kan se ut, då man tänker på reservanternas yrkanden å ena sidan och utskottsmajoritetens å den andra, och framförallt att den i verkligheten är större än man skulle kunna tro av de ganska irriterade tonfall, som den förste ärade talaren anlade, då han uttalade sin mening i denna fråga.

Herr Domö ansåg det tydligen opportunt att ägna en mycket stor del av sitt anförande åt ett angrepp särskilt på folkpartiet. Vad är det då folkpartiet har gjort, som kan föranleda ett angrepp av denna art? Ja, kammarens ärade ledamöter veta mycket väl, att i verkligheten ingenting annat har skett än att några motionärer från detta parti ha föreslagit, att ytterligare några årsklasser skulle inkallas för beredskapstjänst och övningar, och att sedermera statsutskottet för sin del förordat, att en årsklass utöver de tidigare ifrågasatta skulle inkallas för sådan beredskapstjänst och därmed sammanhängande övningar. Vad kan nu högern ha att invända mot att detta skett? Vad skulle det enligt högerns mening ha varit att vinna för *försvaret*, om folkpartiets representanter ställt sig på högerns sida och liksom högen demonstrerat och sagt: om vi inte få *allt* vi önska, vilja vi inte medverka till en liten förbättring av de åtgärder, som Kungl. Maj:t har föreslagit? Jag vill inte på något sätt överdriva betydelsen av den lilla ändring i Kungl. Maj:ts förslag, som statsutskottet genom sitt uttalande har gjort, men det är väl ändå obestriddigt, att den utgör en förbättring, särskilt ur de synpunkter, som högern gärna vill lägga på dessa frågor.

Herr Domös angrepp på folkpartiet skall emellertid inte föranleda mig att svara med samma mynt. Jag skall tvärtom villigt erkänna, att jag betraktar det som den svenska högerns största förtjänst, att den i alla tider har ådagalagt ett säkerligen fullt uppriktigt och varmt intresse för riksförsvaret och med vaksamhet sett till, att allt, som kunnat göras för att stärka försvarsanordningarna i vårt land, också blivit gjort. Det är så långt ifrån, att jag betraktar detta som ett felgrepp av högern, att jag tvärtom, som sagt, däri ser ett av detta partis allra största förtjänster. Men jag måste säga — såsom jag tror att också hans excellens herr statsministern framhöll — att det vore väl ändå för orimligt, om högern skulle kunna göra anspråk på att ensam få företräda sakens helhet, ensam få företräda ansvarskänslan, ensam vara den, som har blicken öppen för vad som på detta område skall göras. Sådana anspråk från högerns sida äro omöjliga att godtaga.

Jag skall för övrigt be att få ställa en direkt fråga till herr Domö och högern på en punkt, som inte alldeles sammanfaller med den nu föreliggande men i varje fall berör försvarsfrågan i dess helhet. Hur har högern tänkt sig att ekonomiskt täcka de önskemål, som den framfört i sina motioner? Det kan väl aldrig vara så, att högern på förhand varit så säker på att dessa motioner skulle avslås, att den inte ansett sig böra ägna en tanke åt den ekonomiska sidan av problemet? Det gäller dock, om jag räknat rätt, att anskaffa ungefär 25 miljoner utöver vad Kungl. Maj:ts förslag kostar för att kunna genomföra högerns önskemål, och detta kan inte ske utan mycket betydande skattehöjningar eller andra åtgärder, och det vore av intresse att få höra, hur högern hade tänkt sig, att de skulle se ut.

Om det nu föreliggande förslaget skall jag inte närmare uttala mig. Det är uppenbart, att det lika litet som något annat kan sägas vara i allo tillfredsställande. Det är enligt min uppfattning ganska klart, att om det oroliga världsläget fortsätter och förhållandena kanske utveckla sig i än allvarligare riktning, det inte bara *kan* bli, utan också *blir* ofrånkomligt med ytterligare beredskapsåtgärder. Jag har den bestämda förvisningen, att regering-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

en i sådant fall också kommer att föreslå och vidtaga erforderliga åtgärder. Det är nämligen efter min uppfattning — och det var även den senaste ärade talaren inne på — orimligt att inte erkänna det mycket stora intresse och det betydande arbete för försvarets stärkande, som av den nuvarande regeringen utvecklats. Det mest glädjande i den senaste tidens historia på försvarets område är dessutom enligt min mening den ökade känsla av ansvar för riksförsvaret, som utbredd sig inom folkets breda lager. I jämförelse med detta ökade försvarsintresse och denna ökade känsla av ansvar för försvaret är det relativt betydelselöst, om åtgärderna bli något mindre eller något mer omfattande. Jag beklagar, att den svenska högern inte insett vilken betydelse en allmän samling i försvarsfrågan skulle ha. Jag hoppas emellertid, att det aldrig mer skall behöva bli någon verklig strid om försvaret. Försvarsfrågan berör ju för vårt land och vårt folk livsviktiga områden, och den bör minst av allt få göras till föremål för partipolitiska funderingar eller avgöranden.

Då jag för min del vågar tro, att det nu föreliggande förslaget på ett efter våra ekonomiska och andra förhållanden någorlunda tillfredsställande sätt stärker vår personella försvarsberedskap, har jag ingen anledning att icke yrka bifall till utskottsfröslaget.

Häri instämde herrar *Albertsson, Elof Andersson, Björck, Knut Petersson, Gottfrid Karlsson, Elon Andersson, Bäckström* och *Näslund*.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Genom mitt instämmande i herr Domös anförande har jag tillkännagivit min ståndpunkt till de allmänna synpunkter, som däri framfördes. Jag skall därför inte gå in på någonting i den vägen, utan endast helt kort anföra några sakliga synpunkter på det nu föreliggande förslaget.

Om man genomläser den kungl. propositionen och utskottsutlåtandet samt även reservationen, får man den uppfattningen, att man på olika håll har försökt se denna fråga mot bakgrunden av det läge, som för närvarande råder. Det kan emellertid finnas olika uppfattningar om den risk, som vårt land är utsatt för. När man läser försvarsministerns uttalande i propositionen, finner man, att han på det ena stället uttrycker mycket stark oro inför läget, för att några rader längre ned göra det uttalandet, att *om* läget skulle bli oroande, måste man vidta mera effektiva åtgärder för stärkande av vår försvarsberedskap. För min del är jag livligt övertygad om att läget för närvarande är sådant, att man inte bör underlåta någonting som kan göras för stärkande av försvaret och därmed taga det ansvar, som förhållandena i tiden kräva.

Materielanskaffningen är ju numera så pass omfattande, att man tidigare inte kunnat drömma om något dylikt, och det är endast en sak att vara tacksam för. Men den dyrbaraste och viktigaste tillgången för vårt försvar är ändå det mänskliga materialet, befäl och manskap. Man anskaffar materiel i stor omfattning men har inte den omsorgen om befäl och manskap, som skall mobiliseras, att man ger dem den utbildning som är nödvändig för att de på ett tillfredsställande sätt skola kunna fylla sin uppgift. Jag är fullt övertygad om, att i händelse den olyckan skulle inträffa för vårt folk, att vi i ett verkligt allvarsläge skulle behöva inkalla våra värnpliktiga, så skulle hela opinionen i landet med våldsamt kraft reagera mot att de åtgärder inte vidtagits, som man bort förutse vara nödvändiga, för att ungdomen skulle få den erforderliga utbildningen. Jag tänker då både på de äldre årsklasserna och på den ordinarie värnpliktsutbildning, som pågår år efter år, en utbildning alltså, som man på sakkunnigt håll anser oundgängligen nödvändig, för att personalen skall kunna fylla sin uppgift. Försvarets effektivitet bestämmes ju inte bara av mängden av materiel, utan dels av mängden av materiel, dels av kompetensen

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
hos befäl och manskap, som skall sköta denna materiel. Det är givet, att ifall det klickar på den punkten, minskas i samma mån försvarets effektivitet, och det är de svaga punkterna som äro avgörande för styrkan hos det försvar, som ett land har. Det är inte mängden av materiel det hänger på, utan på den samverkan mellan materielen å ena sidan, befäl och manskap å den andra, som kan åstadkommas. Om man inser, att det brister i detta avseende, och det tror jag man bör kunna göra, förstär jag inte, att man kan rygga för att av folket och dess ungdom kräva de offer, som man med fog kan kräva i deras eget intresse med tanke på att någon olycka skulle inträffa. Den ekonomiska sidan, som herr Sam Larsson berörde, har ju ganska liten betydelse, när man ser den mot bakgrunden av vad man vill vinna med de ekonomiska offer, som ifrågasätts.

Vad övningen av de äldre årsklasserna beträffar, föreslår arméchefen, att sju årsklasser skola inkallas. Genom det förslag, som föreligger, och genom de åtgärder, som regeringen vidtagit, komma årsklasserna 1935 och 1936 att övas. Hur det blir med 1934 års klass, som kompromissen avser, vet man inte; det blir beroende på ett bedömande i framtiden. Men de äldre årsklasserna, alltså de fyra som äro tidigare än 1934 års, få ej den utbildning, som anses nödvändig för att de skola fylla sin uppgift.

När det gällde beredskapssynpunkten, åhörde vederbörande utskottsavdelning en föredragning av en mycket framstående officer, som väl känner hithörande förhållanden. Han sade, att en sådan inkallelse skulle vara av utomordentligt värde ur försvarets synpunkt, och ansåg också i motsats till herr von Heland, att befälsförhållandena skulle kunna ordnas. På direkt fråga redogjorde han för hur detta skulle kunna ske, så att från det hållet har den saken uppklarats. Jag tror för övrigt, att herr von Heland själv var närvarande. Huruvida uppgifterna voro hållbara eller icke, vågar jag ej bedöma, men jag tror, att vi fingo den uppfattningen, att de voro hållbara. Han tillade emellertid, att detta var något, som ej kunde upprepas år efter år med de värnpliktsförhållanden, som vi för närvarande ha, utan ett sådant inkallande måste inskränkas till ett år.

Beträffande frågan om utbildningen av dessa äldre årsklasser, nämnde herr statsministern, tror jag det var, att de tidigare hade fått övning i de flesta vapen, som för närvarande finnas. Det är naturligtvis i viss mån riktigt, men det har dock tillkommit en del nytt materiel. Jag tänker på gasmasker och en del andra saker, som anskaffats på senare tiden och som de inte äro vana vid att använda.

Försvarsministern ansåg, att i händelse Sverige råkade in i någon konflikt, skulle vi få en viss frist genom att kustförsvaret och flyget toge emot första stöten, och att denna frist kunde användas till att inkalla dessa årsklasser och ge dem en smula utbildning. Jag undrar, om man med kännedom om flygväsendets utveckling ute i världen kan tro, att det bleve någon tid att inkalla och öva dessa värnpliktiga och att de helt lugnt skulle få gå på övningsplatserna och inlära de grepp och åtgärder, som behövas för att möta en fiende. Det är nog uteslutet, och de finge säkerligen ingripa aktivt så snart som möjligt, om vi överhuvud taget skola kunna värna landet.

Vad frågan om förlängd utbildningstid för de värnpliktiga beträffar, har det av alla militära sakkunniga framhållits, att den nuvarande övningstiden är för kort. Man kan nödtorftigt inöva de färdigheter, som krävas för att trupperna skola kunna samövas och gemensamt utnyttjas åtminstone i viss utsträckning, men de få inte den vana och den träning i den militära tjänsten som anses nödig. Dessutom skulle ju effekten av försvarsberedskapen i mycket hög grad ökas genom att övade trupper komme att ligga inne under längre perioder.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Nu säger emellertid departementschefen, att efter 1936 har ej någon sådan militärteknisk eller militärpolitisk förskjutning skett, att det skulle kunna föranleda förlängd övningstid. För min del tror jag, att den militärtekniska utvecklingen har gått så långt, att det är fullt motiverat med en ökad utbildningstid. Man vinner ständigt nya erfarenheter, som måste tillämpas i värnpliktsutbildningen, och detta motiverar till fullo en förlängning av den övningstid, som beslöts 1936. Men även militärpolitiskt sett, med hänsyn till osäkerheten i Europa, är väl läget sådant, att man inte kan påräkna någon lättnad. När världskriget var slut och Nationernas förbund bildat trodde vi alla, att vi skulle komma in i en någorlunda lugn period, och vi ha ju för all del undgått yttre svårigheter under hela denna tid. Men om vi se tillbaka på vad som inträffat under dessa år, måste vi konstatera, att faran funnits där, om också endast latent, och man kan därför riskera, att vid vilken tidpunkt som helst något oförutsett kan inträffa. Förhållandena i Europa i fortsättningen kan ingen bedöma, men man får nog, som det heter, hålla krutet torrt och vara beredd på överraskningar, kanske den ena gången från det ena hållet, den andra gången från det andra. Med hänsyn till att dessa spända förhållanden säkerligen komma att bestå under en lång tid framåt, bör det vara av vikt att ge den värnpliktiga ungdomen en sådan utbildning, att den verkligen kan fylla sin uppgift, om ofärden kommer. Undgå vi olyckan att indragas i en krigisk konflikt, ja, då kunna vi vara tacksamma, men då är det ett billigt offer, som de värnpliktiga ha gjort. Och råka vi ut för olyckan, kunna vi vara tacksamma, om vi ha givit de värnpliktiga den utbildning, som anses vara nödvändig.

Jag vill också säga några ord om kategoriklyvningen. Departementschefen uttalar, att en stor del av ersättningsreserven måste inkallas under utbildningsåret 1940. Han påpekar också, att på grund av den minskade tillgången på värnpliktig ungdom framdeles, kommer kategoriklyvningen automatiskt att upphöra så småningom. Departementschefen åberopar detta förhållande såsom ett skäl för att inte nu vidtaga någon åtgärd därvidlag. För min del finner jag, att just den omständigheten, att de värnpliktigas numerär kommer att minskas så, att kategoriklyvningen av sig själv upphör, gör det så mycket mera nödvändigt att nu all den vapenföra ungdom vi ha vapenövas, så att den är förberedd vid det tillfälle, då det kan bli nödvändigt. Här synes mig föreligga det allra starkaste skäl emot den ståndpunkt, som departementschefen intagit. På den punkten åtminstone borde väl vår reservation vinna bifall.

Beträffande frågan om utredning angående uppsättande av ytterligare en jaktflottilj och ytterligare ett luftvärnsregemente vill jag endast framhålla faran av hastiga anfall, som jag också nyss berörde. Vi veta av erfarenheterna utifrån, att när det gäller att skydda sig mot luftanfall, vilken uppgift båda de ifrågavarande förslagen avse att tillgodose, kan ett land inte vara tillräckligt starkt rustat. Då reservanterna nu begära en utredning hos Kungl. Maj:t om dessa båda viktiga frågor, är det underligt, att man här skall få höra av exempelvis herr von Heland, att han inte kan förstå, varför vi önska en skrivelse till Kungl. Maj:t beträffande de frågorna. Jag förstår mycket väl, att inte herr von Heland har någon önskan därom, ty han har väl så livliga förbindelser åt det hållet, att han kan göra sina synpunkter gällande i alla fall. Men jag tycker, att herr von Heland borde förstå, att om det är någonting, som högern anser vara av utomordentligt stor vikt, måste den såsom oppositionsparti söka få saken framförd i form av en skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t, för att framställningen i möjligaste mån skall vinna beaktande.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Herr **Linderot**: Herr talman! Det mest karakteristiska för debatten om den föreliggande frågan är den genomgående positiva inställning till militärpolitiken, som talesmännen för samtliga partier ådagalägga. Det är ju en tämligen ny företeelse, och däri ligger kanske också en av förklaringarna till den ganska irriterade, i vissa fall förnärmade ton, som man kunde märka i herr Domös anförande. Det är inte så länge sedan det parti herr Domö representerar, nämligen högern, hade så att säga monopol på att intaga positiva ståndpunkter i militärfrågorna. Med ett pacifistiskt frisinnat parti och ett pacifistiskt-antamilitaristiskt socialdemokratiskt parti var det en tämligen lätt och tacksam uppgift för högern att framträda såsom det enda parti, vilket ville försvara Sveriges frihet och oavhängighet. Nu är den tiden förbi. Nu framträda representanter för samtliga partier med samma synpunkter. Man är inte bara överens om att alla svenskar böra vara intresserade för landets frihet och oavhängighet, utan man är också överens om att denna oavhängighet skall militärt försvaras, således icke blott genom proklamationer, deklamationer, traktater och överenskommelser, utan med vapen i hand. Det är det, som karakteriserar den nya situationen.

Arbetarklassens inställning har här särskilt prisats av herr Sam Larsson. Det är bara att tillägga, att arbetarklassen inte endast är intresserad av det försvar, som är nödvändigt för att trygga landets oavhängighet, utan också otvivelaktigt är den mest pålitliga klassen i samhället, när det gäller att orubbligt försvara landets frihet och oavhängighet. Jag vet inte, om det är hårdhjärtat, men jag vill dock säga herr Domö, att, såvitt jag förstår, flertalet av landets befolkning anser det parti herr Domö representerar såsom det minst pålitliga, när det gäller att försvara landets frihet och oavhängighet. Därmed har jag naturligtvis inte sagt, att de enskilda personer, som från högerpartiets sida framträda och uttrycka sin vilja att försvara landet, skulle vara några hycklare. Men om man kunde föreställa sig ett tvärsnitt av pålitligheten inom olika partier, är jag övertygad om att en objektiv bedömare skulle komma till det resultatet, att det minst pålitliga partiet är högerpartiet. Detta kanske också är en anledning till den förnärmade ton, som utmärkte herr Domös anförande.

Det föreligger således här inte längre någon strid mellan principiellt skilda riktningar beträffande militärpolitiken, utan frågan gäller: Ge de förslag, som regeringen framlagt och som utskottet gjort till sina, den känsla av trygghet, som folket har rätt att fordra? Kan man anse, att härmed allt är gjort, som bör göras, och gjort på ett riktigt sätt? Svaret på dessa frågor är däremot ganska diskutabelt. Jag har för min del härvidlag vissa synpunkter att framföra, som icke tidigare under debatten omnämnts. Jag vill inte så mycket gå in på den militärtekniska sidan av saken, ty därom dela sig ju meningarna tämligen väsentligt.

Det är inte så, som den föregående ärade talaren påstod, att å ena sidan står sakkunskapen och å andra sidan står ett civilt politiskt förstånd, som inte vill rätta sig efter sakkunskapen. Det är tvärtom på det sättet, att meningarna gå ganska mycket isär även bland dem, som skulle kunna sägas representera sakkunskapen i de militärtekniska frågorna. Icke minst är oenigheten mellan företrädarna för olika vapenslag. Jag tror inte, att vare sig den ena eller den andra kan anses inneha monopol på att beteckna sin militärtekniska uppfattning om de här problemen såsom sakkunskap. Jag finner exempelvis för min del, att när chefen för försvarsdepartementet uttrycker såsom sin mening, att någon större fara för blixöverfall och blixtsnabb landsättning av ockupationstrupper eller invasionsarméer inte föreligger, är han alltför optimistisk och tar alltför liten hänsyn till vad erfarenheterna

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

under senare tid ha lärt oss. Med beaktande av dem kan man diskutera frågan, om kustförsvaret har tillgodosetts i tillbörlig utsträckning och om luftvärnet enligt de föreliggande förslagen verkligen har blivit tillgodosett så, som omständigheterna kräva och möjliggöra. Härvidlag har herr Knut Petersson här i kammaren väckt en motion, som jag anser borde ha beaktats på ett helt annat sätt än utskottet nu gjort. Frågan om att basera luftvärnets personaltillgång på ortsbefolkningen är synnerligen viktig och ur försvarspolitisk synpunkt tämligen avgörande enligt min mening.

Men jag vill inte närmare gå in på dessa militärtekniska spørsmål. De äro inte, tror jag, det väsentligaste i den här frågan. I varje fall stå där ideligen subjektiva synpunkter och sakkunnigas ståndpunkter mot varandra. Jag skall inte ytterligare blanda mig i den sidan av saken. Jag har begärt ordet, herr talman, såsom jag redan tidigare sagt, för att framföra vissa synpunkter, som här ännu inte kommit fram.

Jag utgår därvidlag ifrån vad som säges i utskottets utlåtande på sidan 25: »Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit bör ses mot bakgrunden av det nuvarande ovissa internationella läget.» Det är klart, att bedömningen av de riskmoment för Sveriges vidkommande, som i detta internationella läge kunna synas vara för handen, måste vara tämligen avgörande för den ståndpunkt, som statsmakterna skola intaga till frågan om försvarets stärkande. Man kan sålunda inte helt bortse ifrån den utrikespolitiska kurs, som hålles, då man diskuterar, vilka militärpolitiska linjer, som böra följas, ty den ena frågan sammanhänger självklart med den andra. Vad bygger man här i landet för närvarande utrikespolitiken och därmed också militärpolitiken på för huvudsaklig förutsättning? Jo, på proklamationen om Sveriges neutralitet. I den frågan har jag en uppfattning, som ganska starkt divergerar från dem, som hittills ha framförts i debatten. Då regeringen och i sista hand utskottet framlägga sina förslag beträffande militärtekniska och militärpolitiska problem, utgå de ifrån att Sverige egentligen icke hotas till sin frihet och oavhängighet annat än då ett allmänt europeiskt krig utbryter, och att Sverige således för närvarande icke känner sig hotat av någon annan makt. Men om det uppstår ett s. k. stormaktskrig, ett allmän europeiskt krig, då just behöva vi försvarsberedskapen.

Jag hävdar en helt annan mening. Alldeles givet stegras faran oerhört vid ett allmänt europeiskt krig, men denna, jag vågar säga sorglösa förtröstan, att faran för Sverige egentligen blir akut först i och med ett allmänt krig, vill jag energiskt polemisera emot. Redan förberedelserna till ett stormaktskrig — för att nu använda denna term, som kanske inte är alldeles riktig — kunna medföra synnerliga vådor för Sveriges frihet och oavhängighet. De fascistiska stormakter, som väl för närvarande för en och var tydligt framstå såsom den verkliga faran för freden i världen och som därmed också utgöra faran för de små staterna, ha ju visat oss påtagliga exempel på att de såsom förberedelser till ett större krig, som de vilja utkämpa för att uppnå hegemonien i världen, slå under sig små stater, som var för sig på grund av olika omständigheter blivit ett mer eller mindre lättfånget byte för dessa krigsanstiftande stater. Sverige befinner sig för närvarande i den situationen, att det måste beräkna, att redan till följd av sådana krigsförberedelser kunna från fasciststaternas sida ställas sådana krav på Sverige, att landet därigenom antingen blir en vasallstat, som helt får underordna sig en fascistisk stormakts vilja, eller rent av utan att något som helst krig har utbrutit i det område av världen, där vi befinna oss, förlorar sin nationella frihet och oavhängighet. Med utgångspunkt från ett sådant resonemang mena vi, som representera den vänstra flygeln av den svenska arbetarrörelsen, d. v. s. främst det kommunis-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.) tiska partiet, att Sverige i sin militärpolitik och sin utrikespolitik, vilken inte kan skiljas från militärpolitiken, måste vidtaga sådana åtgärder, som skapa största möjliga garanti för att skydda Sveriges oberoende även före utbrottet av ett världskrig eller ett s. k. stormaktskrig i Europa.

Det är denna synpunkt, som hittills fullkomligt har förbisetts i debatten. Enligt denna syn på saken fordras i själva verket en utrikespolitisk kurs, som tar sikte på kollektiv säkerhet, och i så fall måste man, när det gäller militärpolitiken, söka anpassa sig efter exempelvis tanken på ett nordiskt försvarsförbund. Men jag vill samtidigt tillägga, att man naturligtvis inte får utgå ifrån att Sverige är värnlöst, om icke ett kollektivt säkerhetssystem skapas, i vilket Sverige ingår. Naturligtvis måste Sverige också lita till sin egen kraft att försvara landets och folkets frihet. Men då Sverige måste lita till sin egen kraft, utan att ha någon bundsförvant vid sin sida, är det så mycket nödvändigare, att man vidtar vissa militärpolitiska åtgärder av annan natur än de nu av regeringen och utskottet föreslagna.

Jag syftar därvid på exempelvis demokratiseringen av försvarsväsendet, som man visserligen talat mycket om, men som man absolut inte gjort någonting för att praktiskt genomföra. Det har ifrån kommunistiska partiets sida framlagts praktiska förslag om demokratisering av militärväsendet. Vi ha bland annat visat på, hur nödvändigt det måste vara att sammanföra de breda folklagren med militärväsendet i samverkan och samarbete, att de stora fackorganisationerna och de folkliga massorganisationerna få vissa positiva försvarspolitiska uppgifter att fylla och därmed också bidra till att folkförsvaret överhuvud taget får en demokratisk prägel. Vi ha exempelvis vid årets riksdag föreslagit, att de frivilliga försvarsorganisationerna på ett helt annat och bättre sätt än hittills skulle stödjas av statsmakterna. När herr von Heland i dag vänder sig till regeringen med förhoppningen om att den frivilliga landstormen och andra frivilliga försvarsorganisationer skola få ett effektivare stöd i framtiden från statsmakternas sida, är jag naturligtvis glad över det och instämmer givetvis med herr von Heland. Jag måste emellertid säga, att herr von Heland ju borde ha kunnat visa detta sitt intresse, när vi här i första kammaren behandlade en motion, som innehöll praktiska förslag just i detta hänseende, men som kammaren behagade avslå, förmodligen därför att den var väckt ifrån det kommunistiska partiets sida. Emellertid inregisterar jag med tillfredsställelse den framgång för våra tankar, som ligger i den deklaration herr von Heland i dagens debatt har avgivit.

När det gäller demokratiseringen av försvaret, är det naturligtvis inte bara fråga om att byta ut vad man kunde kalla opålitliga element inom det högre militärbefälet mot pålitliga element. Det är självklart en rätt komplicerad fråga ur vissa synpunkter. Men jag måste säga, att i en diskussion om vår militärpolitik är det inte ur vägen att erinra om att vissa ledande militära kommandoposter innehavas av folk, som öppet fraternisera just med dem, som vi i dagens situation måste betrakta såsom de enda, som hota Sveriges frihet och oavhängighet. Om generaler i aktiv tjänst i svenska armén resa och gratulera främmande statsöverhuvuden, må det ju ur vissa synpunkter få anses vara deras privatsak. Men det svenska folket och de, som vilja försvara Sveriges frihet och oavhängighet, äro sannerligen inte att gratulera till att sådana generaler sitta i ledningen för det svenska försvaret. Detta är också en synpunkt, som måste beaktas. Garantier för att försvaret icke ledes av personer, som faktiskt få betraktas såsom opålitliga, måste enligt min mening på ett eller annat sätt skapas. Till dess sådana garantier ha skapats, vill inte jag ta ens en trehundraåttiondel av ansvaret — som herr Domö talade om — för den militärpolitik, som bedrivs i detta land, ty det räcker inte bara med att ösa ut

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
pengar och skaffa materiel. Detta är i och för sig nödvändigt, och vi äro anhängare av varje åtgärd för höjande av den materiella och personella beredskapen, som är nyttig och nödvändig för landets försvar. Men vi säga, att det inte duger att i militärpolitiken stanna vid detta. Vi inom kommunistiska partiet ha ingen annan möjlighet att opiniera i den riktning än att inför riksdagen förklara, att vi icke vilja taga ansvaret för de militärpolitiska förslag, som nu föreligga, förrän statsmakterna beaktat, vad vi i dessa spörsmål framfört dels här, dels redan i årets remissdebatt. Arbetarrörelsen är pålitlig, när det gäller att försvara landet, men det är givet, att det inom arbetarrörelsen finns en mycket berättigad och ganska utbredd misstro mot vissa företeelser inom det svenska militärväsendet. Det är för att bidra till att dessa missförhållanden snarast likvideras som jag, herr talman, velat deltaga i denna diskussion och framföra dessa synpunkter.

Herr Åkerberg: Herr talman! Herr Domö har efter sitt anförande här i dag fått så många örfilar, att det är synd att ytterligare lägga sten på börda, men jag erkänner, att jag begärde ordet med anledning av vad han hade att säga, ehuru kanske det bemötande, som omedelbart kom från statsrådsbänken, borde ha varit tillräckligt i det avseendet. Jag skall därför inskränka mig till några korta erinringar. Jag tycker, att debatten borde ha visat herr Domö, att han för sitt inlägg hade en felaktig förutsättning, den nämligen, att den goda viljan att åstadkomma det bästa möjliga resultatet för försvaret i dag skulle fattas inom samtliga andra partier än hans här i riksdagen. Denna debatt och framför allt det senaste inlägget från denna talarstol borde ha visat herr Domö tillräckligt klart, vilken revolution som inträtt i sinnen. Det gick så långt, att herr Linderot här beskyllde högern för att brista i fosterländsk pålitlighet. Jag delar inte den uppfattningen, men jag tycker ändå, att denna beskyllning borde visa herr Domö, vad klockan är slagen.

Herr Domö sade, att de senare årens företeelser på försvarets område och framför allt den ändrade hållning, som regeringen och det socialdemokratiska partiet intagit, utgöra bevis för felsynen hos regeringen och det socialdemokratiska partiet i dess tidigare uppfattning av försvarsfrågan. Jag vägrar att godkänna en sådan tolkning av utvecklingen. Jag förstår, att herr Domö med detta har velat säga, att högern vid sina ståndpunktstaganden i försvarsfrågan alltid har varit förutseende, att dess förslag alltid ha varit burna av en klar uppfattning av läget o. s. v. Alla som ha följt med högerpartiets försvarspolitik veta, att det inte alls förhåller sig på det sättet. Högerns försvarspolitik har varit en konjunkturpolitik i minst lika utpräglad grad som andra partiers försvarspolitik varit det. Man kan ju peka på 1925 års nedrustning, man kan säga, att den brast i förutseende och klarsyn beträffande den kommande utvecklingen i världen. Ja, i viss mån var det naturligtvis fallet, men den domen gäller i så fall även om högerns politik då. Även högern var ju 1925 inne på nedrustningens väg. Man kan säga, att högern genom sin egen regering med herr Trygger i spetsen inledde nedrustningen här i landet redan 1924, ehuru riksdagen den gången inte godkände dess förslag. Men även 1925 var högerns linje en nedrustningslinje. Den ville en litet mindre nedrustning, men alldeles klart byggde även det förslaget på en mera idyllisk uppfattning av världsläget än den vi alla ha i dag.

Trots allt vad som hänt vågar jag likväl hävda, att den nedrustning, som man 1925 genomförde i förhållande till 1914 års organisation, stod i överensstämmelse med en naturlig uppfattning av läget och utvecklingstendenserna den gången. Med hänsyn till de signaler, som givits från de håll i världen,

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
 där makten då låg, var en sådan ställning som den svenska riksdagen intog 1925 fullt naturlig. Man kan säga, att den senare utvecklingen har visat, att dessa förutsättningar voro bristfälliga, men jag vill fråga: kan högern brösta sig över att riksdagsmajoriteten den gången missuppfattade läget, när högern själv gjorde sig skyldig till en sådan missuppfattning? Var inte 1925 högerns inställning rörande våra militärpolitiska förutsättningar den, att den fara vi hade att möta uteslutande skulle komma från ett visst håll, närmare bestämt från öster. I dag talar ingen om denna fara från öster. Vi behöva inte herr Linderots försäkringar om att ingen sådan fara föreligger, för att vi skola kunna säga oss att vi i dag ha våra blickar och böra ha våra blickar riktade åt annat håll. Alla de utgångspunkter, som de olika partierna hade den gången, ha revolutionerats. Ännu i 1930 års försvarskommission hade högerpartiet den inställningen. Jag tror därför, att man med gott samvete kan fränkänna det parti, herr Domö företräder, rätten att brösta sig över större förutseende och över att i försvarsfrågan ha haft en klarare syn och ett bättre program i varje situation än något annat parti.

1930 års försvarskommission föreslog som bekant en höjning av värnplikts-tiden med 30 dagar. Jag var själv medlem av kommissionen, och jag vill inte säga, att högern var någon särskilt energisk förespråkare för den utvidgning-en. Det var först sedan vi socialdemokrater i kommissionen hade anslutit oss till kravet på en sådan höjning av värnplikts-tiden, som den blev ett realpro-gram och med framgång kunde framföras i riksdagen.

För övrigt framgår det av herr Domös tal, att han missuppfattat ställning-en i dag. Han tror, att det här är fråga om en förhandling, där den ena par-ten vill ge så litet som möjligt och den andra parten vill ge så mycket som möjligt och där parollen bör vara, att man på den ena sidan begär så mycket som möjligt och på den andra sidan erbjuder så litet som möjligt, för att man sedan i en kompromiss skall kunna komma fram till det för båda sidor bästa möjliga resultatet. Så är det naturligtvis inte. Regeringen har inte velat ge det minsta möjliga. Jag vill bestämt hävda, att den i stället har velat ge det mesta möjliga och under alla förhållanden så mycket som med hänsyn till fö-religgande omständigheter och landets bärkraft är möjligt att ge. Regeringen har redan noga prövat det läge, som föreligger, och våra ekonomiska förutsätt-ningar och därför också till slut tagit ut så mycken kraft, ekonomisk och personlig, som den anser, att nationen i närvarande stund kan offra och som det är nödvändigt att offra. Under sådana förhållanden föreligga inte de förhandlingsförutsättningar, som herr Domö här helst vill utgå ifrån. Då han söker göra gällande, att man på regeringens eller regeringspartiernas sida inte skulle vilja förhandla, därför att det är högern, som kommit med motsatta förslag, vill jag bara hänvisa till den lösning frågan fick i fjol, då, som de flesta torde erinra sig, nya förhandlingar i frågan togos upp på grundval av de motioner, som från högerhåll hade framlagts i riksdagen.

Naturligtvis kan man ha delade meningar om vad situationen kräver. Hö-gern vill ha mer än regeringen har propulerat och mer än vad statsutskottet här har föreslagit, men jag tror inte, att herr Domö, när han granskar sitt eget samvete, vill stå för att statsutskottets ledamöter, då de med någon utbyggnad stannat för regeringens förslag, skulle ha brustit vare sig i självständighet el-ler i allvarlig vilja. Under alla förhållanden kan man fråga: vem garanterar, att det förslag, som högern nu sluter upp omkring, är sanningsens sista ord? Vem garanterar, att högern träffat rätt? Jag misstänker, att om regeringen hade kommit med det i högermotionerna framförda förslaget, skulle högern ha höjt sitt bud och använt samma brösttoner för att prisa detta i förhållande till det mindervärdiga förslag, regeringen hade framlagt. Någonstans måste

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
man ju stanna, och det finns ingenting, som ger högern rätt att i varje situation proklamera, att det är dess förslag, som man skall utgå från.

Beträffande kategoriklyvningen sade herr Domö, att han hade hoppats, att den skulle vara ett avslutat kapitel i svensk försvarspolitik. Som herr Nilsson i Landeryd redan påpekat, kommer herr Domö att i det avseendet bli bönhörd rätt snart. Det dröjer inte många år in på 1940-talet, förrän storleken av våra värnpliktskontingenter är sådan, att den nätt och jämnt räcker till den nuvarande organisationen. Herr Nilsson i Landeryd ansåg, att detta var ett skäl för att nu i efterskott ta ut det där manskapet, som inte övats, men med hänsyn till den motivering, som har anförts i högermotionen för en sådan efterövning, håller inte det argumentet, ty där tänker man mera på framtiden. Jag tror, att den reserv, som finns där, mycket väl kan tas ut i den situation, då lägets allvar kräver det.

Herr Domö sade, att de små staterna befinna sig i ett olustigt läge. Det erkänna vi ju alla, och vi erkänna alla, att de böra möta detta läge som en man med mod och beslutsamhet, men det är inte säkert, att det rätta sättet att framkalla och åstadkomma denna beslutsamhetens beredskap består i att i varje situation framhäva just detta »lägets allvar» för att framkalla panik och därmed bereda marken för en stämning, som möjliggör genomförande av de mest långtgående egna kraven. Det är inte panik, som vi kräva i dag, det är inte panik, som nationen har behov av, utan klarhet och framför allt självförtroende. Det är av långt större betydelse än den där paniken, att man står som en man bakom de åtgärder, som genomföras, och att man har förtroende för den ledning, på vars förtänksamhet, beslutsamhet och klokhet det mesta dock ankommer. När högern här genom herr Domö ger uttryck för sin besvikelse och fränsäger sig ansvaret för denna lösning, så har den ju full rätt att göra så, men det är inte ett positivt försvarsverk man utför utan ett negativt: man försvagar den nationella fronten i stället för att stärka den. Högers framstöt sker visserligen under masken att man har den högsta, mest kvalificerade formen av fosterländskhet, men just därför har jag fått det bestämda intrycket, att det luktar litet grand av den gamla partipolitik, som herr Domö i sitt anförande ville avlysa. Det som skiljer i dag är inte större eller mindre fosterländskhet utan olika uppfattning av lägets krav. Här gäller det inte att som herr Domö gjort slå sig för sitt bröst, utan att veta vad man vill och att med besked vilja det man vill. Jag förstår, att herr Domö liksom högerledamöterna genom sina massinstämmanden här velat rädda sin själ, men jag tycker, att det hade varit mera ärofullt att ta del i det ansvar, som erbjuder sig, och stå och falla med det.

Då jag, herr talman, har förtroende för regeringens goda vilja liksom — i motsats till herr Domö — till statsutskottets allvarliga vilja och självständighet och litar på att regeringen skall veta att liksom i dag även i fortsättningen bedöma läget och utan alla politiska hänsyn föreslå de nya åtgärder, som kunna bli påkallade — så ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Bergström, Härdin* och *Dahlström*.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 e. m.

Herr von **Heland**: Herr talman! Herr Nilsson i Landeryd gav mig en replik angående befälsstillgången och förklarade, att den föredragande, som varit uppe i utskottsavdelningen, hade förklarat, att man skulle kunna skaffa fram tillräckligt med befäl för utbildningen. Jag vet mycket väl, vad den

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
 föredragande yttrade, därför att det just var jag, som riktade den direkta frågan till honom, och jag gjorde det, därför att jag vet, vilka svårigheter som möta. Vi behöva endast läsa truppförbandschefernas yttranden angående den lämpligaste tiden för landstormsinkallelserna för att se, vilka svårigheter enbart de landstormsinkallelser på 5—12 dagar, som för första gången företogs föregående sommar, beredde med hänsyn till tillgången på befäl. Enligt min uppfattning erkände föredraganden uppe i avdelningen, att mycket stora svårigheter skulle möta, och han sade, att det skulle vara nödvändigt att stänga alla befälsskolor och skicka ut officerarna från olika staber. I högerens egen tidning, Svenska Dagbladet, kan man i dag ytterligare se, vilka svårigheter som möta. Där finnas nämligen intervjuer med ett par truppförbandschefer, som ha att göra med beredskapsinkallelserna. Svenska Dagbladet har bland annat haft ett samtal med överstelöjtnant Hamnström, vilken har befälet över den beredskapstrupp, som nu upplöses. Han säger: »Till stor del ha vi måst sköta utbildningen med reservofficerare, vilka verkligen gjort sitt bästa. Utbildningen måste dock lida av deras till en början bristande rutin, men i gengäld ha vi haft extra goda övningsanslag och dessutom är reservofficerarnas och det övriga reservbefälets ökade truppvana ett avgjort plus.» Dessutom säger överste Tottie, sekundchef vid I 1: »Det är en extra men nyttig påfrestning att på en gång ha både den nyss inryckta sommargruppen och 35-orna. Å andra sidan få vi erkänna den lättnad, som beretts därigenom att en rad militära skolor avbrutits och nu släppt hem både officerare och underbefäl.» Jag överlåter åt kammarens eget bedömande, hur det — när truppförbandscheferna erkänna, att svårigheter trots stängning av befälsskolorna uppstå, när det gäller att ordna med befäl, och det fastän det bara gäller en årsklass, nämligen den av 1935 — skulle bli, om man följde högerlinjen med dess krav på inkallande av flera årsklasser. Det var bara detta jag ville peka på i mitt första anförande.

Vidare yttrade herr Nilsson i Landeryd, att om man anser, att det verkligen brister i försvarsberedskapen, få vi ej rygga tillbaka för att låta ungdomen göra de personliga offer, som äro nödvändiga för beredskaps- eller övningstjänst. Det synes mig, att herr Nilsson i Landeryd och hela högerpartiet efter icke minst herr statsministerns anförande borde inse, att om den saken äro alla eniga. Kanna vi alltså inte under nuvarande oroliga tid avkoppla stridigheterna om detaljerna i försvarsfrågan?

Herr Nilsson, Bernhard, erhöi nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr von Heland nu yttrade angående de svårigheter, som ett par truppförbandschefer skulle ha talat om, säga, att av deras uttalanden framgick ju, att detta var en svår men nyttig påfrestning, därför att reservbefälet fick en utbildning, som det ej hade fått, om den påfrestningen icke hade förekommit. Jag tror, att det blir en svår men nyttig påfrestning, också om de äldre årsklasserna inkallas.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr von Heland, som yttrade: Herr talman! Enligt högerens önskemål skulle ju beredskapsmanskapet inkallas till tjänstgöring, för att dessa äldre årsklasser skulle få den utbildning, som man ansåg dem sakna vid en mobilisering nu. Hur vill herr Nilsson i Landeryd ordna befälsfrågan för den utbildningen?

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Efter herr Domös inledningsanförande saknar jag anledning att gå närmare in på de allmänpolitiska spörsmålen i detta sammanhang. Jag har därför begärt ordet närmast för

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

att framföra några rent sakliga synpunkter, som jag tillägnat mig under behandlingen av detta ärende inom statsutskottet.

Jag vill emellertid först erinra därom, att både vid fjolårets och årets riksdag samt däremellan ha på regeringens initiativ och på grund av motioner samt under medverkan från olika partier genomförts betydande försvarsförstärkningar i form av anskaffning av krigsmateriel i olika former, upplagring av varor av skilda slag, och riksdagen har också i år till behandling åtskilliga lagstiftningsfrågor om försvaret — förfoganderättslagen, lagen om kommunala kristidsnämnder, maximiprislagen o. s. v. Man har gått in för en rustning på detta område, en rustning för att kunna begagna det svenska samhällets kommunala institutioner, den erfarenhet som finns inom kommunerna samt industrien och handeln, för att kunna vara beredd vid ett eventuellt krigsfall. Vi ha all anledning att vara tacksamma för att vårt land har fått den nådatiden, att det hunnit göra dessa förberedelser. Vi erinra oss, huru som förra året ett statsutskottsutlåtande på regeringens egen begäran blev återförvisat till utskottet på grund av en inträffad utrikespolitisk händelse.

Regeringen har fått erkännande för de hittills vidtagna åtgärderna i form av materielanskaffning och dylikt, och försvarets utrustning med modern krigsmateriel har med tacksamhet mottagits. Men den hållning, som regeringen och regeringspartierna nu inta i fråga om den personliga beredskapen, är minst sagt egendomlig. Den militära sakkunskapen säger oss, att denna personliga beredskap icke är tillräcklig. Den utrikespolitiska oron och krigsriskerna äro icke mindre. Vi erhålla ju dagligen påminnelser därom. Och på grund av andra makters alltmer utvecklade krigsberedskap ökas givetvis svårigheterna för oss att åstadkomma den önskvärda tryggheten för vårt lands fred och oberoende. Det är gott och väl, att vi ha materiel, men för handhavandet av denna materiel fordras det människor. Det är dock människomaterialet, som är kärnan i vårt lands försvarsberedskap. Skall den verkliga nyttan åstadkommas med alla dessa betydande miljonanslag till materielanskaffning, om vilka herr von Heland för en stund sedan lämnade oss några sifferuppgifter, så erfordras personal, som har blivit förtrogen med denna materiel och som förstår att använda den nya materielen. Det gäller här liv och egendom, det gäller inte bara liv och egendom för landets invånare i gemen, utan det gäller också deras liv, som skola ut i kriget och ta hand om denna materiel, med vilken, efter vad den militära sakkunskapen säger, flera årsklasser icke äga förtrogenhet. Materiel, som handhaves av otillräckligt utbildad personal, är av lika ringa värde som personal utan materiel. Det gäller att tillgodose bådadera. Man kan sammanfatta denna uppfattning i det uttrycket, att försvarsväsendet icke är starkare än den personliga färdigheten sträcker sig.

Jag sade nyss, att regeringens och regeringspartiernas ställning till frågan om en utökning av övningstiden var egendomlig, och det är den. Den diskussion, som förts kring denna fråga de senaste dagarna och nu här i dag, föres ungefär på samma sätt nu som i 1900-talets början. Frågan om värnplikts-tjänstgöringen har alltid varit en tvistefråga. På den tiden tvistade man om värnpliktstiden. Men det rådde fred. Då var det ej denna utrikespolitiska oro, det var inga sådana sådana krigsrisiker som nu. Nu är läget ett helt annat, och det är detta förändrade läge, som vi reservanter ha velat beakta, men som majoriteten inom utskottet vägrat att erkänna. Man vill nu liksom då inte ålägga de värnpliktiga större personliga offer än som äro nödvändiga. Ja, så resonerade man under en fredsperiod. Jag skall passa på att sticka emellan med de orden, att jag för min del så väl förstår de sociala synpunkter, som kunna framföras. Jag förstår så väl de svårigheter som kunna uppstå för unga familjeförsörjare o. s. v., och jag känner alla dessa synpunkter så väl,

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
därför att jag bor mitt ute i en landsbygdskommun, där jag såsom kommunalnämndsordförande får stå till tjänst med intyg när det är fråga om uppskov med och frikallelse från värnpliktens fullgörande o. s. v. Jag känner deras syn på saken, och jag förstår deras sociala förhållanden, men vi ha kommit in i ett skede, där krigsmaterielen är en annan, där krigföringen blir en annan. Hela folket måste mobiliseras om man skall kunna åstadkomma effektivitet i försvaret, och i detta skede gäller det, att nöden har ingen lag. Vi måste försöka samla folket till en gemensam aktion, och i denna gemensamma aktion ingår den personliga färdigheten, den personliga försvarsberedskapen, som jag nyss anförde, såsom en mycket central punkt — kanske den mest centrala, men i varje fall en mycket central. Krigföringen har mekaniserats, och teknikens utveckling på detta område kräver ökad insikt och färdighet. Den gamla synpunkten på värnpliktsfrågan, som majoritetspartierna företräda, den står sig inte i dagens situation. Det visar ju också statsutskottets utlåtande: regeringens proposition har fått en, om än liten påbyggnad genom den kompromiss, som har träffats med folkpartiet. Man glider så småningom, men det vore med hänsyn till den snabbhet, som händelseutvecklingen visat, högligen önskvärt, om denna glidning fram till en bättre förståelse för den ökade försvarsberedskapen ginge i snabbare takt. Andra länder ha insett detta. För den, som har intresse att studera värnpliktstiden i olika länder, finnes på sid. 19 i motionen nr 293 i första kammaren intagen en tabell, som utvisar denna tid i andra länder, och det är påfallande, att vi där ligga så lågt, att vi komma bland de allra lägsta. Det är bara Norge, som har en kortare värnpliktstid.

Det förslag, till vilket statsutskottets majoritet har skänkt sin anslutning, duger inte; det är ett provisorium, men en permanent beredskap måste ordnas. Den militära beredskapen måste vara ständigt beredd att kunna möta kupper. I det avseendet har ju också den militära sakkunskapen uttalat sig och grundat sina framställningar på två med varandra intimt sammanhängande motiv. För det första måste ständigt vissa utbildade styrkor finnas till hands för att möta kuppattade företag. För det andra skall armén i övrigt vara i stånd att efter en hastig mobilisering och koncentrerings i skydd av beredskapsstyrkorna ingripa till dessas stöd och förstärkande. Så talar den militära sakkunskapen. Det gives ingen tid till övning när mobiliseringssignalerna ljuda, och därför bör den nådatid, som ännu kan finnas, användas och utnyttjas utan dröjsmål för att förstärka den utbildning, som är erforderlig. Den reservation, som finnes antecknad vid utlåtandet, bygger på sakkunskapen, och det är inga obilliga framställningar, som där göras.

Hans excellens herr statsministern yttrade i sitt anförande något om att regeringen vore beredd att inkalla årsklasser i den mån den kan finna lägets krav sådant påkalla. Jag tillåter mig en undran, om det inte vore mera tillfredsställande, att detta planmässigt ordnades så, att Sveriges folk och framför allt Sveriges värnpliktiga finge på förhand veta vad de hade att vänta, så att de kunde inrätta sig därefter.

I en replik till herr Domö yttrade hans excellens herr statsministern vidare, att högerpartiet som sådant åren 1936, 1937 och 1938 inte hade några särskilda framställningar om en ökad värnpliktsutbildning. Nej, det är ju klart, att man vill gå försiktigt fram, men att vi ha kommit i år, det beror på, att vi nu ha erfarenheter. Händelserna i september ävensom vad som utrikespolitiskt har hänt ända sedan dess har skapat erfarenheter, som göra det till en tvingande nödvändighet att föra fram dessa spörsmål. Vi kunna med tacksamhet notera, att högerpartiet har fått ett visst erkännande för sin försvarsvänlighet, och jag noterar också, att herr von Heland i sitt yttrande var för kategoriklyv-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.) ningens upphävande — en ståndpunkt, som jag också har utläst av en artikel i Ny Tid, att herr Rickard Lindström har. Det förhåller sig kanske nu som det har hänt tidigare, att högerpartiet har fått gå fram och visa vägen. Man har ej följt med i början. Högerpartiet har fått gå ett stycke längre, men de andra ha kommit efter så småningom, det visa dessa uttalanden. Och det visar också utlåtandet genom den påbyggnad, om än ringa, som där har skett.

Man har, särskilt i vissa tidningar, på gammalt känt manér beskyllt högerpartiet att ha gjort i partipolitik i den här frågan. Jag förstår överhuvud taget inte hur man kan tillägga högern något sådant, ty det är sannerligen ingen tacksam uppgift att upplysa och uppmana till ökade uppoffringar för vårt lands försvar. Det kan ej vara en så angenäm uppgift, att man tar detta på sig för att göra i partipolitik. Nej, vi ha framfört våra krav därför, att det är vår allvarliga övertygelse, att vad vi här ha föreslagit är nödvändigt, och ha vi en sådan uppfattning, som vi ha framfört i vår reservation, så ha vi inte bara rätt utan också skyldighet att framföra denna vår mening.

Herr talman, jag yrkar bifall till den vid utlåtandet fogade, av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Horn: Herr talman! Utöver vad som blivit sagt av föregående talare från reservanternas sida, och vari jag till fullo instämmer, skall jag endast be att få några ögonblick uppehålla mig vid en detalj, som gäller frågan om vår armés operationsduglighet, låt oss säga omedelbart efter en mobilisering.

Om jag hade samma optimistiska syn på tingen, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i den kungl. propositionen ger uttryck åt, skulle den detalj, som jag avser att belysa, kanske vara onödig att upptaga till diskussion. Tyvärr måste jag dock tillkännagiva, att jag inte alls har samma optimistiska syn på tingen, när det gäller snabbhetskravet med avseende på lantstridskrafternas operationsduglighet, utan fastmer en rätt avsevärt mera pessimistisk uppfattning än den, som herr statsrådet har. Herr statsrådet säger bl. a. på sid. 19 i den kungl. propositionen, att »lantstridskrafterna, fränsett luftvärnsartilleriet, i allmänhet torde kunna räkna på en viss förberedelsetid, innan de komma att tagas i anspråk för direkta stridsuppgifter». Måhända hade detta uttalande kunnat ha sin riktighet förr i världen. Mig synes det dock vara fullständigt uppenbart — och jag vet, att min åsikt härutinnan delas av många andra — att de sista årens erfarenheter, när det gäller till och med förberedelser till krigsoperationer, till fullo evidens ge uttryck för att snabbhetskravet beträffande operationsdugliga lantstridskrafter varit fullt lika stort som beträffande övriga försvarskrafter. Måhända skulle mycket av vad som sker i världen i dessa dagar vara ogjort, och måhända skulle den spänning, uti vilken världen nu lever och vilken förklarar folkens dagliga och borgerliga gärning och strävan, icke eller åtminstone i avsevärt mindre grad vara tillfinnandes, om snabbhetskravet att skapa en operationsduglig armé hos vissa makter i denna stund varit till fullo tillgodosett — med andra ord, om de insett, att man måste lägga kraft bakom orden. Det är det, som har saknats många gånger i dessa dagar, och det är kanske det, som har gjort mycket av den oro, som för närvarande råder. En stark och operationsduglig armé är förvisso, som en stor härförare sade redan på 1700-talet, en starkare garanti för freden än hundradetals traktater.

Jag återgår så till den detalj, som jag skulle vilja i detta ögonblick betona och med några ord belysa. I herr Domös m. fl. motion nr 122 angives på sid. 8 bl. a. i samband med de fordringar på beredskapen, som det nuvarande utrikespolitiska läget kräver, följande mening: »I detta sammanhang torde även

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
böra betonas vikten av att tillräckliga anslag ställas till förfogande för att möjliggöra för det befäl i armén och i truppförbandens reserver, som ej längre har tjänstgöringsskyldighet i fredstid men avsetts bekläda ansvarsfyllda befattningar vid mobilisering, att deltaga i övningar med ändamål att giva inblick i den moderna krigföringens krav.»

Låt oss ett ögonblick tänka oss in i vad som avses med dessa ord. Vid mobilisering skola officerare av olika grader, underofficerare och övrigt underbefäl i reserverna, vilka icke i fredstid åligger någon tjänstgöringsskyldighet, omedelbart rycka in för att tillträda befälsposter mer eller mindre ansvarsfulla: somliga kanske som regementschefer, bataljonschefer eller kompanichefer etc. vid linjeförband eller landstormsförband, andra vid staber — kanske vid sådana staber, som sättas upp först vid mobilisering — andra vid etappförband etc. Var och en av denna reservpersonal är dock en kugge i det stora hjulsystem, som allt från början utan vank måste funktionera för att allt skall kunna gå i lås under de första kanske mest krävande dagarna vid en mobilisering, såsom trupptransporter, trupprörelser, operationer, ersättning av ammunition, proviant, materiel, kläder, vård av sjuka, transporter av sjuka, upprättandet av depåer av olika slag, sjukhus m. m. Det befäl, som är på stat eller är tjänstgöringsskyldigt i fredstid, räcker icke, utan måste detta äldre befäl i reserven, som kanske ej ägnat en tanke åt de militära förhållandena på — låt oss säga — 10 eller 15 eller 20 år, då rycka in och göra sin tjänst.

Om jag nu trodde, att snabbhetskravet inte vore så överhängande, och att tid kunde givas denna personal att i lugn och ro arbeta sig in i förhållandena, och om jag trodde, att det kunde givas tid för denna personal att reparera alla de fel, som en i förhållandena ej insatt befälskader naturenligt måste komma att göra under de första och kanske viktigaste dagarna — ja, då skulle jag ej besvära kammarens herrar ledamöter med att åhöra dessa mina tankar, men som jag nyss sade har jag den oförgrifliga åsikten och meningen, att redan från allra första början krav komma att finnas på en operationsduglig armé i alla dess grenar.

Vad jag alltså åsyftar med dessa mina ord är att fästa försvarsledningens uppmärksamhet på denna särdeles viktiga detalj. Må man tillfråga denna del av arméns reserver — alltså den del, som ej i fredstid åligger någon tjänstgöringsskyldighet — huruvida den ej på frivillighetens väg skulle vilja ställa sig till förfogande för att under viss tid alltefter vederbörandes mobiliseringsbefattning deltaga i fältövningar, i stabstjänst, i trupptjänst etc. på det att de åtminstone i någon mån måtte bliva beredda att omedelbart efter en mobilisering kunna sköta de uppdrag, som skulle bli dem pålagda.

Förvisso skulle en sådan vädjan ej förklinga ohörd. Själv erhöj jag som gammal militär föregående år en sådan anmodan och svarade omedelbart ja. Döm om min förvåning, när jag någon tid, innan denna fältövning, som jag skulle deltaga i, skulle äga rum, erhöj meddelande därom, att fältövningen måste inställas på grund av bristande medel, bristande anslag för ändamålet. Jag tror för min del, att de relativt ringa summor, som för sådana ändamål skulle åtgå, vore väl värda att utgivas, och jag tror, att just ur beredskaps-synpunkt det skulle i icke ringa grad bidra till ett höjande av lantstridskrafternas operationsduglighet. Då emellertid denna fråga, efter vad jag har inhämtat, lär kunna lösas i kommandoväg, vill jag blott härmed uttrycka den förhoppningen, att statsmakterna ville tillmötesgå den vädjan, som jag i fosterländskt syfte med dessa ord har velat uttala.

Den springande punkten i den fråga, som vi i dag ha haft att behandla, är dock den kompletterande utbildningen av erforderligt antal årsklasser, äldre

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
 än 1937 års, för att få dessa så pass utbildade, att de kunna förväntas hålla en mobiliserings påfrestningar, under detta och de närmaste helt säkert mycket orosfyllda åren. Låt oss säga, att chefen för armén bedömt, att såsom närmaste mål sju dylika årsklasser äro erforderliga, och därför föreslagit sådan kompletterande utbildning jämlikt värnpliktslagens § 28 för dessa sju årsklasser. Det skulle i det sammanhanget verkligen kunna diskuteras, huruvida de av chefen för armén föreslagna 30 dagarna i verkligheten äro till fyllest och huruvida ej t. ex. 60 dagar vore en, i förhållande till den bristfälliga utbildning, som 1925 års härordning givit dessa årsklasser, lämpligare tidslängd. Men jag lämnar denna fråga åsido och litar till den sakkunskap, som chefen för armén i detta avseende representerar.

Jag skulle till slut bara vilja säga, att två eller låt oss säga tre solskensdagar skapa ingen sommar, och inte heller skapa två eller som statsutskottet nu har föreslagit tre årsklasser utbildat manskap en operationsduglig armé. Jag anser mig kunna göra detta uttalande, då jag i rätt så ansvarsfull ställning har viss erfarenhet på området från de kritiska åren 1914—1918. Mycket har dock redan ordats i denna fråga, och jag vill därför ej längre taga kammarens tid i anspråk för densamma. Jag skulle emellertid vilja rikta en vädjan till kammarens herrar ledamöter att betänka det ansvar, som kammaren påtager sig gent emot dem, som skola utföra det direkta försvaret av vårt land vid ofred, om dessa män skola skickas ut till sitt värv utan att ha de erforderliga förutsättningarna och de erforderliga kunskaperna. Det kommer kanske, om ofred faller över vårt land, att kosta blod i onödan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. gjorda reservationen.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Det har här under dagens debatt fällts en hel del uttryck, vilka, om jag fattat dem rätt, skulle innebära, att man inte har några utgångspunkter för att kunna bedöma vilken utbildningstid, som skulle anses vara förtjänt av epitetet tillräcklig eller riktig. Det var hans excellens statsministern, som började med detta, och det har sedan fällts andra uttalanden på den punkten. Fastän jag ser, att försvarsintresset, som det ju har vittnats om, inte tar sig uttryck i något större intresse hos kammarens ledamöter att följa förhandlingarna här, så tar jag mig i alla fall friheten att framföra några synpunkter just på den ordinarie övnings tiden.

Man kan ju inte gå in i samtliga saker, som beröras i utskottets utlåtande, men jag har särskilt fäst mig vid ett uttalande, som herr von Heland gjorde, om att man inte kan säga, att den eller den utbildningstiden är den riktiga, och att man egentligen inte har några grunder att gå efter. Jo, herr talman, det har man faktiskt. Det är mycket lätt att göra prov i det avseendet på det sättet, att man studerar utbildningsresultaten. Efter 1936 års härordnings införande har man kunnat bedöma utbildningsresultaten för två årsklasser. Fyller dessa årsklassers utbildning måttet? När det gäller den frågan, kan man skilja mellan två olika delar av utbildningsresultatet. Den ena avser den enskilda utbildningen för varje särskild man, och den andra gäller truppförbanden, d. v. s. uppnåendet av sådan samövning, att förbanden kunna uppträda i operationer under svåra förhållanden.

I fråga om den enskilda utbildningens kvalitet kan man få ganska goda belägg för att det faktiskt inte är bra, som det nu är. Jag har helt enkelt mycket svårt att förstå, att någon här i kammaren kan säga, att man inte har belägg för att den nuvarande utbildningstiden är otillräcklig. Ty om man går till alla ansvariga militära myndigheters årsrapporter, finner man långa uppräkningsar av precis de detaljer, i fråga om vilka utbildningen har brustit under det gång-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
na utbildningsåret. Och de, som ha tillfälle att personligen i detalj följa med, hur våra fälttjänstövningar på höstarna gå till, kunna få skåda de mest förvånansvärda och beklämmande saker. Man kan därvid lägga märke till att den enskilde soldatens vana att hantera så enkla delar av vapenutrustningen som det vanliga mausergeväret är så grund, att i taktiska lägen, då all hans uppmärksamhet borde koncentreras på vad som händer framför och omkring honom, går denna helt och hållet åt till att enbart sköta själva laddandet och hanterandet av hans eldhandvapen. Den enskilda utbildningen bör ju i varje fall kunna bibringa den värnpliktige en sådan teknisk rutin, att så enkla saker gå rent automatiskt, så att hans uppmärksamhet kan till största delen inriktas på stridens taktiska förlopp. Detsamma gäller de enskilda männens i ledet förmåga att utnyttja terrängens möjligheter. Har den inte blivit icke blott uppövad utan också mekaniserad, så blir resultatet, såsom man kan se på varje fälttjänstövning här i landet, även sedan 1936 års härordning kom till, att de enskilda mannarna inte begagna sig av de möjligheter till skydd och maskering, som den svenska terrängen i så rikt mått erbjuder. Under fälttjänstövningar, som pågå låt oss säga i fyra eller fem dagar — det är ju den längsta tid, som förekommer här i landet, men den är så kort, att man inte egentligen hinner sätta uthålligheten på prov — kan en uppmärksam iakttagare — och jag är säker på att de utländska militärattachéerna äro sådana iakttagare — konstatera, att skötseln av kläder och persedlar, kroppens vård och allt sådant, som är alldeles nödvändigt för att inte en soldat skall bli fullständigt söndermalad redan efter en kort tid, utföres så dåligt, att om man skulle låta manövrerna pågå i fjorton dagar, skulle sannolikt en mycket ringa del av de i förbanden ingående styrkorna vara stridsdugliga.

Vidare påpekas i truppförbandschefernas och försvarsgrenschefernas årsrapporter de mycket stora specialbrister, som förefinnas, i fråga om kunnandet i alla möjliga speciella hänseenden, som jag här inte skall ta upp tiden med att beskriva. Det är således inte alls svårt att bedöma åtminstone den saken, att den nuvarande utbildningstiden inte ger tillräckligt gott resultat vad den enskilde beträffar, för att man med lugnt samvete skall kunna säga, att soldaterna äro fullt utbildade ens efter våra begrepp.

Samma brister kan man konstatera, när det gäller truppförbandens samövningar. Det ser faktiskt ofta inte ut, som om det vore en trupp, som uppträdde. När befälet inte består av statofficerare eller mera rutinerat folk, utan av sådant befäl, som man kommer att ha i regel vid en mobilisering, går det hela faktiskt så amatörmässigt till, att man undrar, hur det skulle gå, om man behövde slunga dessa trupper mot en rutinerad motståndare, som dessutom har kulor och krut att skjuta med och inte, såsom fallet är vid våra manövrer, endast röda träpluggar, som ju äro relativt ofarliga.

Vidare är det på det sättet, att befälspersonalen alltför sällan får tillfälle att föra befäl över fältstarka truppförband, och det medför oundvikligen den nackdelen, att då vederbörande för första gången sättas på ett riktigt prov, blir det samtidigt deras första egentliga övning i att leda sådana truppförband. Det är bristen på regementsövningar, som jag därvid närmast tänker på.

Nu kan ju någon fråga, varför man skall bråka om den ordinarie övningstidens längd i detta sammanhang, då det närmast gäller att åstadkomma en försvarsberedskap för det just nu aktuella läget. Jag vill då erinra om att vi inte ha någon garanti för att ett eventuellt stormaktskrig eller andra förvecklingar uppstå omedelbart utan om låt oss säga fem eller tio år. Under sådana förhållanden är det väl mera praktiskt att från och med nu ge årsklass efter årsklass den utbildning, som erfordras, så att man inte, så fort faran blir aktu-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
aliserad, skall behöva för komplettering av utbildningen inkalla vissa årsklasser. Jag finner nämligen, att chefsens för armén förslag om de sju årsklassernas inkallande nästan i högre grad avser en övning av dessa årsklasser än skapande av beredskap.

I detta sammanhang vill jag säga ett par ord angående svårigheten att få tillräckligt mycket befälspersonal, som herr von Heland också talade om. Man har ju vidtagit den åtgärden, att man inställt undervisningen vid en hel del militära skolor för att lösgöra befälspersonal. Det är ingenting som hindrar, utan enligt min mening är det tvärtom lämpligast, att man låter dessa skolor vara stängda flera månader i sträck och tar in årsklasserna omedelbart i följd efter varandra till övningar, i stället för att skolorna skola vara samlade men allt emellanåt göra ett avbrott på en månad.

Om man nu, såsom jag, gör gällande, att den nuvarande ordinarie utbildningstiden är för kort för att kunna ge ett tillfredsställande resultat och man således därigenom begår det brottet emot vår ungdom, att den skall möta en eventuell fara med ofantligt små chanser att kunna klara sina liv och dessutom med förminskade chanser att uppnå det åsyftade militära målet, nämligen att bibehålla periferiförsvaret och hindra fientliga stridskrafter att tränga in i vårt land, återstår endast att avgöra frågan, hur lång övningstiden bör vara. Vi ha därvidlag åtminstone en saklig grund att bygga på här i dag, nämligen det förslag, som arméchefen har framlagt och där han säger, att åtminstone 210 dagar nu borde införas. Jag är inte säker på att ens detta ger en garanti för en tillfredsställande utbildning; det är möjligt att tiden borde ytterligare förlängas något. Men när nu ett förslag framlagts av arméchefen, är det väl inte så lätt att motbevisa den, som påstår, att de, som ansluta sig till det förslaget, inta en sakligare ståndpunkt än de, som säga, att det inte finns någon möjlighet att bedöma, vilken utbildningstid som är den riktiga. Jag skall, herr talman, inte ytterligare förlänga debatten på denna punkt utan vill endast göra det bestämda uttalandet, att de ledamöter av kammaren, som här i dag påstått, att utbildningstiden är tillräckligt lång och att det inte finns någon möjlighet att avgöra, om en längre utbildningstid skulle vara mera tillfredsställande, de stå inte på någon saklig grund. All erfarenhet, som samlats av dem, som personligen haft att syssla med dessa saker — och det har dock flertalet av kammarens ledamöter icke gjort — liksom de militära myndigheternas uttalanden bekräfta riktigheten av reservanternas ståndpunkt. För att det skall bli ordentligt utsagt, att det inte är bra, som det är, ber jag att få särskilt understryka, att jag för min del anser frågan om den ordinarie utbildningstidens längd vara den viktigaste i detta sammanhang.

Jag vill sedan säga några ord med anledning av herr von Helands yttrande, att det egentligen inte har tillkommit några nya vapen, sedan 1936 års härordning infördes. Jag vet ju, att herr von Heland är överflyttad till ett vapenslag, som inte har så mycket med vapen att göra. Men jag kan nämna en hel del vapen, som antingen införts under de senaste två, tre åren eller som fått en betydligt utökad användning och i vilkas bruk alltså betydligt flera man än förr behöva utbildas. Bl. a. ha tillkommit följande nya eldhandvapen: automatpistol, som är avsedd att nu efter försökstidens slut begagnas vid olika truppförband, och 15 mm kulspruta, som har en helt annan konstruktion än den vanliga 6.5 mm kulsprutan. Luftvärnskulsprutor ha fått en betydligt ökad användning även vid infanteriförband, och betydligt flera förband än tidigare äro enligt den nya organisationen beväpnade med tunga kulsprutor. Vi ha fått flera granatkastare, och försök ha gjorts med nya gevärsgranater, som sannolikt inte många av de hittills utbildade värnpliktiga ha haft mycken befattnings med. Vidare ställas i en nutida strid och med nuvarande organisation

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
 av ett infanteriregemente mycket större krav än tidigare på att allting fungerar oklanderligt, och det märkvärdiga är, att eldavrött vid automatvapen alltid har en benägenhet att inträffa just när elden från den bäst behöves för att inte hela företaget skall resultera i nederlag.

Det är väl också på det sättet, att om den första tjänstgöringstiden blir 30 dagar längre, kan det väl knappast medföra så stora olägenheter för de värnpliktiga i 20—21-årsåldern, som när det gäller dem, som efterinkallas. För 20-åringarna kan en förlängning av den första tjänstgöringstiden med 30 eller 60 dagar knappast få några svåra konsekvenser, när det gäller deras livsuppehälle, ty de äro ju i de flesta fall ännu inte familjeförsörjare.

Jag undrar till sist, om det inte också vore av en viss betydelse för vår ungdoms allmänna uppfostran, att den får fullgöra en så långvarig militärtjänstgöring, att denna i någon mån kan sätta sin prägel på det personliga uppträdandet i allmänhet. Man får nog säga, att de årsklasser, som utbildades i enlighet med 1914 års härordning, fingo litet mera stil på sig, som de bevarat hela livet igenom, än de årsklasser, som knappast fingo någon militär utbildning alls.

Jag ber, herr talman, att med understrykande av den stora betydelsen av att den ordinarie utbildningstiden icke blir för kort få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Då hans excellens herr statsministern för en stund sedan yttrade sig här i kammaren, framhöll han bland annat, att man vid sidan av den personella försvarsberedskapen även borde beakta den materiella, och i den delen måste väl alla ge honom rätt. Med utgångspunkt därifrån tillåter jag mig att med några ord uppehålla mig vid ett särskilt avsnitt av den materiella försvarsberedskapen, nämligen produktionen av livsmedel.

Jag undrar, om högerreservanterna ha räknat med, hur det skulle komma att gestalta sig i fråga om produktionen av livsmedel, därest deras reservation skulle vinna riksdagens bifall, med andra ord hur jordbruket i så fall skulle kunna hållas i gång. Vi veta alla, vilka svårigheter jordbruket för närvarande har att dragas med, då det gäller att skaffa folk. Man får söka med ljus och lykta efter arbetare vid jordbruket. Om man aldrig så litet minskar tillgången på arbetskraft, uppstå stora bekymmer. Jag tror mig veta, att redan den inkallelse, som nu har beslutats, har förorsakat mycket bryderi icke minst bland jordbrukarna. Jag talar med avsikt endast om jordbrukarna, men jag förbiser inte, att stora svårigheter kunna uppstå även på andra områden av näringslivet.

Ett stort antal av de nu inkallade ha begärt att frikallas från tjänstgöringen, som börjar nu på måndag. Ansökningarna lära uppgå till flera hundra. Det är inte tänkbart, att ens hälften eller en tredjedel av dem kunna beviljas. Det vore ju ingen mening med att anordna en sådan övning, om en stor del av årsklassen bleve frikallad. Avsikten är naturligtvis, att såvitt möjligt hela årsklassen skall övas, och frikallelse bör därför beviljas undantagsvis, det vill säga endast i de s. k. sociala fallen, såsom både utskottet och reservanterna ha påpekat. Alla övriga måste fullgöra tjänstgöringen. Jag klandrar visst icke beslutet om den nu nämnda inkallelsen, som jag anser nödvändig, utan jag vill endast betona, att man bör gå fram med den allra största försiktighet i fortsättningen, så att man inte hindrar jordbrukets produktion av livsförnödenheter och därigenom vid en eventuell avspärrning äventyrar folkets försörjning. Vi ha allesamman i minne, hur det var under världskriget och alldeles särskilt på våren år 1918, då vi praktiskt taget

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

nästan voro utan mat här i landet. Det gäller därför att gå fram med den allra största försiktighet, det betonar jag ännu en gång, och det måste föreliggande tvingande skäl, innan man tillgriper en så omfattande åtgärd, som högers insats här rekommenderat. För egen del finner jag, att det förslag, som utskottet framlagt och som jag redan har anslutit mig till, eftersom jag tillhör utskottsmajoriteten, är tillfyllest. — Herr Domö raljerade för en stund sedan över folkpartiets insats vid förslaget utformande, som han ansåg givit ett mycket obetydligt resultat, och han talade om att berget hade fött en rätta, med anspelning på herr Bergvalls namn. Det nöjet må ju herr Domö gärna bestå sig. Jag tror emellertid, att folkpartiet om ej något annat gjort en god insats genom att söka uppnå den eniga aktion, som herr J. B. Johansson nyss efterlyste. Ingen önskade hellre än jag, att enighet skulle åstadkommas, men högern ville inte medverka därtill. Högern har genom att vidhålla sitt yrkande ställt sig utanför, och vi få ju se, då riksdagen fattar sitt beslut, om *det »berget»* ens kommer att föda en rätta.

Jag anser, herr talman, att en sådan åtgärd som att inkalla ytterligare årsklasser till tjänstgöring är av den beskaffenheten, att departementschefen bör bestämma därom. Han kan bäst bedöma den saken. Man har ju också i värnpliktslagens §§ 28 och 36 givit honom bemyndigande därtill. Jag är säker på att statsrådet Sköld kommer att låta inkalla årsklasser i den mån det visar sig vara erforderligt och då även med beaktande av vad jag nyss framhållit beträffande den del av försvarsberedskapen, som rör jordbruket och dess förmåga att frambringa livsmedel.

Det är ett par frågor, som jag särskilt vill omnämna. Den ena gäller motionerna nr 153 i första kammaren och 193 i andra kammaren, väckta av respektive herr Domö och herr Bagge m. fl. Motionärerna föreslå uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente, och det förslaget anser jag vara så värdefullt, att det snarast möjligt bör realiseras. Men enligt vad utskottet har inhämtat skall den frågan upptagas till behandling av Kungl. Maj:t, och förslag kan väntas inom kort. Det finns därför enligt utskottet ingen anledning att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t därom.

En fråga, som står i nära samband med den nyssnämnda, gäller utredning om upprättande av frivilliga förband för bemanning av hemortens luftvärn. Detta förslag har framställts i motion nr 6 i första kammaren av herr Knut Petersson. Även den frågan har emellertid tagits under övervägande, och man får väl räkna med att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ger även det förslaget sin anslutning. Det är enligt mitt förmenande av synnerligen stor betydelse, att man gör så mycket som möjligt för luftvärnets stärkande.

I övrigt har jag ingenting att erinra med anledning av utskottets förslag, till vilket jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall.

Herr Holmström: Herr talman, mina herrar! Chefen för armén har föreslagit inkallande av sju äldre årsklasser till en 30 dagars efterutbildning. Detta chefs för armén förslag har icke upptagits i den kungl. propositionen och icke heller av utskottsmajoriteten. Just däri ligger den mycket stora bristen i propositionen och i utskottets förslag. Att chefen för armén föreslagit sju årsklassers inkallande till efterutbildning, torde väl tyda på att dessa sju årsklasser vid mobilisering omedelbart skola inkallas för att bilda fälthären. Av dessa sju årsklasser har endast en enda utbildats enligt 1936 års härordning. De övriga äro utbildade enligt den ordning, som gällde efter 1925 års nedrustningsbeslut, d. v. s. i 140 dagar. Att en utbildning under 140 dagar icke är tillräcklig, har riksdagen själv givit uttryck för, då den år 1936 be-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.) slutade att förlänga utbildningstiden till 180 dagar. Största delen av dessa årsklasser kommer således att få gå i fält med en otillräcklig utbildning. Herr Mannerskantz har redan talat om den första utbildningens betydelse, och jag skall därför nu uppehålla mig vid frågan om efterutbildningen.

Det har, såsom redan påpekats, tillkommit en del nya vapen, sedan dessa äldre årsklasser utbildades. Dessa nya vapen ha skapat fram nya stridsmetoder och nya skyddsmetoder, för vilka de ifrågavarande äldre årsklasserna alltså äro främmande. Herrarna komma kanske ihåg, att när landstormen år 1914 mobiliserades, hände det, att en del landstormsmän fick i sin hand ett gevär, mausegeväret, som vederbörande aldrig tidigare hade handskats med. Det väckte ju löje på en del håll, men också allvarliga känslor. Det är ganska lätt att tänka sig, med vilka känslor en sådan landstormsman gick okända öden till mötes, beväpnad med ett gevär, som han icke kunde sköta. Det kan bli likadant, om vi nu skulle behöva mobilisera, då sex av de sju årsklasserna möta för dem främmande förhållanden.

Det har här i debatten framhållits av bland andra hans excellens statsministern, att det är förenat med mycket stora olägenheter för de äldre årsklasserna, som till största delen bestå av familjeförsörjare, att inställa sig till en 30 dagars efterutbildning, och den föregående ärade talaren framhöll olägenheterna av ett sådant inkallande från en annan synpunkt. Det är klart, att det är olägligt för de äldre årsklasserna med en sådan efterutbildning. Men mina herrar, om det blir mobilisering, måste de ju obönhörligen inkallas, och jag sätter i fråga, om inte deras familjer då skulle vara tacksamma för att de haft tillfälle att helt nyligen göra sig förtrogna med det svåra värv, som de skola fylla.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet resonerar i propositionen om att det torde kunna bli en tillräcklig förberedelsetid för övning av de inkallade, innan de komma att konfronteras med fienden. Det har redan talats om den saken från denna plats, och jag vill understryka, att vi inte ha någon som helst säkerhet för att det blir en sådan förberedelsetid. Men om det skulle bli en sådan förberedelsetid, så är det ganska lätt att förstå, vilka svårigheter som skulle möta en efterutbildning av denna art. Efter en mobilisering skulle stora förband övas, som regel inte under befäl av statsofficerare utan av reservofficerare och reservunderbefäl, och dessa reservofficerare äro utbildade, inte för att öva trupp utan för att föra befälet över redan utbildad trupp. Det kan inte vara mycket bevänt med en sådan efterutbildning.

Jag vill också erinra om att 1936 års försvarsordning byggde på vissa strategiska beräkningar, som försvarskommissionen hade gjort upp. Det grundläggande i dessa strategiska beräkningar är att om en fiende landstiger hos oss och får fast mark under fötterna, så skall vår försvarsmakt kunna kasta undan denna styrka innan fienden hinner komma med en andra överskeppning. Men för att detta skall bli möjligt kräves givetvis en mycket effektiv krigsberedskap och stor slagkraft.

Herr von Heland talade om att högerns förslag skulle medföra vissa svårigheter beträffande befälstillgången. Men högerns motioner äro ju ingen fri komposition inom högerpartiet utan ta upp chefens för armén förslag, och det är alldeles givet, att chefen för armén har förvissat sig om att hans förslag är genomförbart. Vi veta att den man, som när faran kommer har att inför samtid och eftervärld bära det tunga ansvaret för svenska armén, i sina förslag har hållit sig till det allra minsta, och vad han har begärt för att kunna fylla sitt värv, det skall han också ha enligt mitt förmenande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Herr Öman: Herr talman! Hans excellens statsministern avslutade sitt anförande på förmiddagen i kammaren med att ställa frågan, om vi verkligen behöva tala om en *strid* i försvarsfrågan, när vi i alla fall äro eniga i allt väsentligt. Ja, låt oss inte tala om en *strid*, låt oss kalla vad som förefallit under denna debatt i dag för ett meningsutbyte. Men jag tror, att detta meningsutbyte i alla fall har en nog så allvarlig karaktär.

Efter årtionden av strider kommo vi i fjol äntligen därhän, att riksdagen enhälligt kunde fatta vissa beslut i försvarsfrågan. Enhälligheten grundades därpå, att man från alla partiers sida erkände, att vi skulle göra vårt yttersta för att värna vår frihet. Vi skulle vid det tillfället göra vad som överhuvud taget kunde göras i detta stycke. Den parollen gäller väl också i år. Jag tror, att enighet verkligen förefinnes därom, det framgår inte minst av de olika anförandena här i dag, att vi alltjämt böra vara beredda att göra vårt yttersta. Man diskuterar i dag inte längre, *huruvida* vi skola stärka vårt försvar, utan frågan gäller: *i vilken grad* skola vi göra det?

Men när det alltså gäller i vilken grad vi skola stärka försvaret, så ha vi olika meningar. Läget är helt enkelt detta, att regeringen och utskottet vilja bara till hälften, men vi inom högern vilja fullt ut ta konsekvenserna av det nya internationella läget. Regeringen säger: låt oss skaffa så mycket vapen vi orka och hinna. Vi säga: låt oss också se till att det finns folk, som kan sköta vapnen. Det är detta, som ligger bakom högerns krav på en längre utbildningstid.

Jag är förvånad över att statsministern förklarade sig icke önska diskutera frågan om utbildningstiden. Ett sådant yttrande förefaller mig särdeles anmärkningsvärt i ett ögonblick, när denna fråga är en av de stora tvistefrågorna mellan regeringen och oppositionen, och inte bara mellan regeringen och oppositionen utan också mellan regeringen och den högsta militära ledningen. En fråga av så central betydelse kan man väl i alla fall inte förbigå med detta enkla, att man icke önskar diskutera den.

Statsministern fortsatte med att rikta en anmärkning mot oss inom högern för att vi tidigare inte hade krävt någonting mera i fråga om utbildningstiden. Han menade, att högern inte kunde tala om att den var mera försvarsvänlig och framsynt, eftersom den 1936 godtog den nuvarande utbildningstiden. Till detta vill jag endast genmäla, att jag inte tror, att det är särskilt fruktbart att i dag diskutera, vilka olika ståndpunkter det ena eller det andra partiet intagit i det förgångna. Skall man tala om partier, som skiftat ståndpunkter och ändrat meningar, så tror jag, att de befinna sig närmare hans excellens statsministern än oss.

Men det är inte det som saken i dag gäller. I dag gäller det helt enkelt vad man skall göra för att kunna sägas tillgodose det aktuella lägets krav. Hade vi olika meningar om vad framtiden kan bära i sitt sköte för Europa och för vårt land, ja, då skulle jag lättare förstå dem, som mena att vi nu kunna nöja oss med provisoriska och tillfälliga åtgärder i fråga om den personella beredskapen och att vi på det området skola se till att inte för framtiden binda oss för en annan försvarsordning än den som beslutades 1936. Men jag kan inte finna, vare sig av denna debatt eller av den debatt i tidningspressen, som föregått dagens sammanträde, att i realiteten några olika meningar bestå om framtiden. Jag har hittills inte funnit någon enda socialdemokrat, som sagt sig vara övertygad om att vi skulle gå mot tider av fred och avspänning. Tvärtom förefaller det mig, som om den socialdemokratiska pressen starkare än andra framhäver oron i Europa, och att just den socialdemokratiska pressen är mera övertygad än andra om att de två starkaste militärmakterna i Europas centrum äro inställda på att gå till krig för att

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
förverkliga sina politiska mål. Har man den utgångspunkten, då måste jag säga att den ståndpunkt, som regeringen och statsutskottets majoritet intagit, lindrigast sagt är obegriplig.

Vad beträffar eventuella ytterligare inkallelser, så vill jag med tillfredsställelse notera statsministerns uttalande om att 1934 års klass inte betecknar någon övre gräns. Statsministern framhöll uttryckligen, att det under vissa omständigheter kan bli nödvändigt att gå längre, och att regeringen naturligtvis var oförhindrad att i så fall gå längre. Jag tror, att många i landet skola hälsa det uttalandet med tillfredsställelse.

Tillfredsställelsen kan tyvärr inte utsträckas till statsministerns påstående, att högern i sin reservation inte skulle ha tagit hänsyn till olägenheten för de många inkallade. Det är ju alldeles självklart, att mycket stora olägenheter komma att uppstå för dem, som drabbas av dessa inkallelser. Men de olägenheterna äro för varje särskild klass lika stora oberoende av om man inkallar en, två, fem eller sju årsklasser. Det är inte frågan om att inkalla alla sju årsklasserna på en gång, utan de skola ju inkallas en i sänder. De komma alltså alla att få bära samma börda.

Därmed reducerar jag inte betydelsen av det faktum, att inkallelserna medföra sociala olägenheter. Den som genomläser högerreservationen skall finna, att vi varit på det klara med dessa olägenheter. Vi äro lika medvetna som regeringen om att man icke bör företa inkallelser av detta slag, om det icke är tvingande nödvändigt. Den som haft tillfälle att i andra länder i någon mån studera verkningarna av inkallelser där, måste säga sig, att de kännas mycket pressande för folket. Därom kan inte bli tu tal. Det gäller ju inte bara 20- och 21-åringar, utan inkallelserna beröra män, som kommit till mogen ålder, som kanske ha ett mycket viktigt arbete, och vilkas borttryckande från produktionen medför svårigheter inte bara för dem själva utan lika ofta för arbetsgivaren och för de företag, där de äro anställda.

Man skrider inte till sådana åtgärder i onödan och så att säga på lek. Det måste finnas tvingande skäl. Men själva utgångspunkten för regeringens extra försvarspropositioner, avlåtna mitt under den pågående riksdagen och alltså föranledda av omständigheter, som man ännu vid riksdagens början inte räknade med, synes mig tydligt ådagalägga, att läget verkligen har denna tvingande beskaffenhet.

En annan sak är, att det måste framstå som en orättvisa att låta vissa årsklasser ensamma bära hela den börda, som det utrikespolitiska läget pålägger vårt folk. Detta kan icke vara rättvist, och jag tror att vi skola vara beredda att gå ganska långt i fråga om kompensation på olika sätt åt dem, som inkallas. Där böra vi andra, som icke drabbas av inkallelserna, vara beredda att göra vår insats och vår uppoffring för att icke några få årsklasser ensamma skola få bära hela bördan.

Jag vill säga, att det var med en känsla av stor förvåning, som jag hörde statsministern uttala, att högerns förslag i realiteten skulle medföra en sämre beredskap i vissa hänseenden; det skulle under vissa delar av året rentav innebära en sämre beredskap än utskottets förslag. Jag skall inte vid denna tidpunkt, då debatten redan rört vid snart sagt alla detaljer i detta stora problemkomplex, gå närmare in på saken. Jag vill nöja mig med att hänvisa på en enda omständighet, som, såvitt jag hört, inte hittills har berörts: medan enligt nuvarande härordning 32,000 ersättningsreservister inte skulle komma att utbildas i vapentjänst under åren 1940—1946, och medan regeringen av dessa vill utbilda endast 6,250 man, så skulle enligt högerns förslag samtliga de 32,000 komma att utbildas i vapentjänst. Jag tror inte, att någon därvidlag behöver tveka om vilken väg som i sak ger den starkaste beredskapen.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Till sist vill jag säga ett ord om regeringens förhållande till oppositionen. Högerns ledare i denna kammare har i sitt anförande redan erinrat därom, att man i andra länder låtit sig angeläget vara att i dessa allvarstunga tider söka kontakt mellan regering och opposition. Han har särskilt erinrat därom att den engelska regeringen, trots sitt överväldigande flertal av anhängare i underhuset och sitt stora flertal av anhängare inom den engelska folkmeningen, dock före varje viktigt avgörande sökt kontakt med oppositionen och så långt möjligt även bemödat sig om att komma på gemensam linje med den. I något enstaka fall, såsom när det gällde värnplikten, har detta misslyckats, men annars har man i mycket stor utsträckning kunnat konstatera, att den engelska regeringen, som dock under dessa månader och veckor befunnit sig i ett särskilt utsatt läge, har haft möjligheter att komma överens med sin opposition och även utnyttjat dessa möjligheter.

Som svar på detta påpekande från herr Domös sida förklarade statsministern, att regeringen hade haft så bråttom. Den hade helt enkelt inte haft tid till några förhandsöverläggningar med oppositionen. Den hade inte överlagt med högern, men heller inte med folkpartiet; den hade överhuvud taget inte haft tid till några förhandsöverläggningar. Jag måste säga, att ett sådant uttalande är ganska nedstämmande. Ingen kan väl föreställa sig, att den svenska regeringen, med dess stora parlamentariska majoritet, dess frihet från bekymmer för sin politiska existens, och med vårt lands förhållandevis lugna och lyckliga förhållanden inåt och, åtminstone hittills, även utåt, verkligen inte skulle haft tid till några överläggningar med oppositionen i en fråga, som är en nationens livsfråga. Ställer man sig på den ståndpunkten, då måste jag säga, att det är uppenbart, att man icke på allvar *velat* några överläggningar. Då är det den goda viljan som saknats. Det är många som beklaga detta.

Herr Branting: Herr talman! Jag vill bara tillåta mig att avge en deklARATION och framställa ett yrkande.

När riksdagen 1936 tog ställning till frågan om försvarsväsendets ordnande, tillät jag mig att gentemot mina partikamrater hävda den särmeningen, att man hade bort tilldela flyget en väsentligt större anpart inom den totala kostnadsramen. Vad som sedermera inträffat har oavbrutet bestyrkt flygvapnets betydelse och nödvändigheten av en kraftig och hastig utveckling på detta område. Vad som anföres i högerreservationen är enligt mitt sätt att se riktigt på den punkten, där det sålunda heter: »Sedan försvarsbeslutet år 1936 fattades har flygvapnet undergått en betydande utveckling och i olika länder erhållit en allt större andel i försvarsbudgeten.» Det gäller ju här för övrigt ett område, där vi relativt hastigt skulle kunna uppnå betydande resultat för försvarets stärkande, främst genom anslag till materialinköp. Det är av dessa skäl, som jag för min del står mycket sympatiskt inställd till motionerna om en snabb utredning angående uppsättning av ytterligare minst en jaktflottilj och anser att dessa motioner hade bort tillmötesgå — det gäller ju bara en skrivelse om närmare undersökning.

Å andra sidan kan jag i detta sammanhang inte låta bli att ge uttryck åt en uppfattning, som också herr Linderot gjorde sig till tolk för, nämligen att vissa högre chefer inom försvarsväsendet vid en del tillfällen verkligen ha uppträtt på ett sätt, som måste göra oss litet var ganska betänksamma, även inför materiella krav, som annars skulle framstå som berättigade. Det skulle vara mera tacksamt att engagera sig extra positivt i sådana frågor, om man allmänt kunde hysa ett hundraprocentigt förtroende för samtliga vederbörande när det gäller deras inställning till det svenska demokratiska samhället. Kanske

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
 ännu mera och effektivare än genom de aktuella besluten skulle statsmakterna enligt min mening stärka vårt försvar, om de ville göra allvar av den demokratisering av krigsmakten beträffande vilken, som också herr Linderot riktigt anmärkte, hittills ganska mycket talats men ganska föga handlats.

För att återkomma till materialfrågorna, så anser jag i alla fall liksom reservanterna, att det är otillfredsställande att i svenska flyget bara ingår en enda jaktflottilj. Därför vill jag tillåta mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets utlåtande i punkten V. och i stället bifall till den del av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. reservation, som börjar med orden: »I motionerna I: 291 och II: 445 har hemställts . . .» och slutar med orden: ». . . att förslag i ärendet kan föreläggas nästa års riksdag.»

Herr **Ohlin**: Herr talman! I egenskap av motionär ber jag att få uttrycka min tacksamhet gentemot utskottet, som i någon mån har tillmötesgått önskemålen i den motion, som bl. a. jag har undertecknat.

Jag vill emellertid gärna ta detta tillfälle i akt att med ett par ord motivera, varför jag anser att de förslag, som framförts i motionen, få betraktas som synnerligen välmotiverade. Kort uttryckt ser jag saken så, att det här är frågan om att ta konsekvenserna av 1936 års försvarsbeslut, som stadgade en övningstid för infanteriet av 6 månader.

Alla måste väl vara överens om att det inte är tillräckligt med att man har ett beslut på papparet. Vår försvarskraft blir inte ökad, därför att man har skrivit ett protokoll om så och så många dagars övningstid. Försvarskraften kan endast ökas i den mån olika årsklasser bli övade i enlighet med det nya beslutet. Om det exempelvis hade uppkommit en utrikespolitisk kris år 1937, så är det väl ganska uppenbart att ingen människa då hade kunnat säga: »Nu ha vi en sådan utomordentlig försvarsberedskap, ty nu ha vi fattat 1936 års beslut, som visserligen bara har stannat på papparet och inte förts ut i livet ännu, men genom själva beslutet har vår försvarskraft ökats.» Utan det är alldeles klart, att i ett sådant krisläge skulle man år 1937 varit tvingad att erkänna behovet av en viss retroaktiv utbildning av några av de yngre årsklasserna.

Näväl, nu är läget ungefär detsamma, som det skulle ha varit då, så till vida som det endast är 1937 års klass, som är slutgiltigt övad efter den nya härordningen. Just om man ställer sig på 1936 års härordnings grund, måste man enligt min mening komma till den slutsatsen, att här behövs det vissa repetitionsövningar, ett visst retroaktivt tillämpande av 1936 års härordning för åtminstone några årsklasser.

Jag är angelägen understryka, till undvikande av missförstånd, att detta inkallande av äldre årsklasser inte innebär att gå utöver 1936 års härordning, utan det innebär just att godkänna den tanke, på vilken detta försvarsbeslut vilade.

Vi få komma ihåg, att i fråga om den *materiella* försvarskraften ha statsmakterna beslutat en mångdubbling genom en mycket betydande ökning av anslagen. Det vore väl därför ganska naturligt om man i fråga om den *personliga* försvarsdugligheten sökte uppnå den 1936 beslutade nivån för några årsklasser. Det är därvidlag icke frågan om att överträffa utan om att uppnå den nivå, som 1936 ansågs erforderlig. Jag skulle vilja ställa den frågan: Har det inträffat någonting sedan 1936, som ökar och mångdubblar behovet av materiel inom försvaret, men som minskar behovet av personlig försvarsduglighet?

Det är uppenbart, att någonting sådant inte inträffat. Då är det väl naturligt och logiskt att man försöker sörja för att den 1936 avsedda nivån

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
uppnås snarast möjligt med avseende på den personliga försvarsdugligheten, för några årsklasser. Vi äro ju föga hjälpta nu med att om fyra eller fem år ha ett antal årsklasser så övade — det kunna vi bli hjälpta av endast om krisen uppskjutes åtskilliga år.

Synpunkter sådana som dessa ha varit avgörande för mig vid framläggande av förslag om repetitionsövningar för vissa årsklasser. Emellertid är det klart, att mycket betydande sociala olägenheter äro förknippade med att kalla in årsklasser, som till stor del redan befinna sig fast i praktiskt arbete. Och dessa sociala olägenheter måste vara större ju äldre årsklasser det blir fråga om. Man får därför göra en avvägning mellan å ena sidan försvarsönskemålen och å andra sidan de sociala hänsynen.

Det är med utgångspunkt från en sådan avvägning, som motionärerna komma till förslaget, att man borde öva tre årsklasser utöver 1937 års klass, som redan är övad enligt den nya härordningen, och utöver 1936 och 1935 års klasser, som regeringen tydligen hade för avsikt att inkalla. På så sätt skulle man uppnå att sex årsklasser fått en utbildning, som ungefär motsvarar den år 1936 beslutade.

Såsom en biprodukt av detta förslags realiserande skulle man dessutom uppnå en något förstärkt vaktberedskap. Men huvudsaken är naturligtvis inte denna vaktberedskap, utan den större stridsdugligheten hos dessa årsklasser efter en mobilisering. Jag tror nämligen, att det är alldeles för optimistiskt att räkna med att man med säkerhet skulle få så lång tid på sig i ett krigsläge, att man då kunde hinna öva tillräckligt antal årsklasser.

Utskottet har nu så till vida tillmötesgått dessa önskemål som man har föreslagit inkallande av en årsklass utöver vad regeringen föreslagit. Det blir alltså tre plus en, d. v. s. fyra årsklasser, som nu bli övade i enlighet med den längre utbildningstiden, i stället för som vi hade tänkt oss sex årsklasser. I den mån 1938 års klass blir färdig får man alltså fem årsklasser, medan vi hade tänkt oss sju.

Herr Domö har, tydligen å högerns vägnar, här givit uttryck åt en stor förvåning över att man inom folkpartigruppen — närmast då från motionärernas sida, förmodar jag — varit nöjd med att uppnå så litet. Samma förvåning har efter vad jag förspott uttryckts ännu kraftigare av högerns ledare i andra kammaren. Jag vill därtill svara, att jag icke kan inse, hur vi skulle kunnat göra det svenska försvaret någon tjänst genom att förkasta ett förslag om genomförande av åtgärder, som vi anse i alla fall innebära någon förbättring i förhållande till Kungl. Maj:ts proposition. Det är möjligt, att vi skulle gjort högern en tjänst genom att förkasta förslaget och genom att i viss mån ställa oss i oppositionsställning på denna punkt, men jag föredrar att se dessa frågor ur försvarets synpunkt och icke ur högerns. Och jag vill tillägga, att om högern här velat anlägga samma synpunkt, skulle kanske ytterligare något ha vunnits för det svenska försvaret.

Sedan ansträngde sig herr Domö över hövan med att tolka bort innebörden av det uttalande, som statsutskottet här gjort angående inkallande av en äldre årsklass. Jag skall be att få läsa upp den springande punkten, den mening som lyder så: »Därest den utrikespolitiska situationen skulle komma att påkalla vidtagande av särskilda åtgärder av motsvarande slag jämväl under nästkommande budgetår» o. s. v., anser utskottet lämpligt att inkalla även 1934 års klass. Däri ligger ju, att eftersom Kungl. Maj:t i nuvarande läge anser lämpligt att kalla in 1935 års klass och förklarar, att Kungl. Maj:t kommer att inkalla 1936 års klass, är det alldeles klart enligt utskottsutlåtandet, att om icke den utrikespolitiska situationen undergår någon väsentlig förbättring, kommer det även i framtiden att föreligga förutsättningar för inkallande

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
av ytterligare minst en klass, nämligen 1934 års. Den tolkning, som herr Domö ville presentera, kan alltså icke vara berättigad. Jag anser mig för min del kunna utgå ifrån, att den tolkning som jag framfört är den riktiga, nämligen att om man i nuvarande läge gör inkallelser, kan man enligt den motivering som här är skriven icke undvika inkallandet av 1934 års klass, såvida inte den utrikespolitiska situationen undergår någon mera avgörande förbättring. Varken herr Domö eller hans partikamrater tyckas vänta att en sådan förbättring skall inträffa. Däri ligger, att man kan räkna med en mycket, mycket stor sannolikhet för att 1934 års klass också blir inkallad.

Jag har ju inte försökt dölja, att jag hellre hade sett, att man hade gått längre än utskottet gjort, men då det förelåg en möjlighet att uppnå denna förbättring, som visserligen är blygsam men ändå innebär någon vinst, så fann jag mig böra medverka därtill. Om man dessutom tar hänsyn till att på detta sätt tydligen största möjliga enighet uppnås om beslutet i försvarsfrågan, ser jag däri ytterligare ett skäl för att rösta för bifall till utskottets förslag.

Medan jag har ordet skall jag, herr talman, be att mycket kort få beröra en annan sida av försvarsproblemet, en sida som har ett principiellt sammanhang med de frågor, som här närmast diskuteras, ehuru den ur andra synpunkter faller under en annan del av försvarsproblemet. Jag tänker på frågan om avvägningen mellan å ena sidan åtgärder, som snabbt öka försvarskraften, inom ett år eller något sådant, och å andra sidan sådana åtgärder som först efter åtskilliga år kunna anses öka försvarskraften. Den tankegång, som ligger bakom Kungl. Maj:ts inställning till detta förslag rörande armén, är ju, att nu ha vi en kris, men om ett par år ha vi kanske fått en avspänning ute i Europa, och därför skola vi nu koncentrera oss på åtgärder som hjälpa snabbt. Det är mot denna bakgrund, som Kungl. Maj:t inriktar uppmärksamheten i så hög grad på den rena vaktberedskapen. Men när Kungl. Maj:t talar om andra delar av försvarsberedskapen, t. ex. flottan, då anlägges egendomligt nog, som vi sett i annat sammanhang, den rakt motsatta synpunkten. Då koncentreras en mycket stor del av utgifterna på sådana åtgärder som icke kunna tänkas hjälpa under de närmaste åren, t. ex. byggande av pansarbåtar. Jag skulle nu vilja fråga: kräver inte konsekvensen, att Kungl. Maj:t antingen beträffande flottan intar samma principiella inställning som när det gäller den personliga stridsdugligheten och särskilt lägger sig vinn om åtgärder, som snabbt öka flottans stridskraft, alltså motortorpedbåtar och sådant, eller, om man inte vill intaga denna ståndpunkt i fråga om flottan, att man då försöker uppnå konsekvens genom att i fråga om armén också intressera sig för och lägga fram förslag rörande åtgärder, som icke verka omedelbart men om kanske fyra eller fem år eller ungefär samma tid, som byggandet av de nya båtarna kan tänkas taga? Man kan väl inte tänka sig, att om fem år den utrikespolitiska situationen skall ha blivit så märkvärdig, att det är lugnt ur den svenska arméns synpunkt men ur flottans synpunkt mycket oroligt! Om det är oroligt om fyra eller fem år, så att vi behöva en förstärkt försvarskraft i det ena hänseendet, så behövs det väl också i det andra.

Att jag här nu tagit upp denna fråga, sammanhänger huvudsakligen med att hans excellens herr statsministern tidigare i dag på tal om övningstiden gjorde ett mycket remarkabelt uttalande. Om jag inte fattade honom fel, sade han ungefär, att han icke var beredd att nu uttala sig om värdet av en förlängning av övningstiden, och att regeringen ansåg ytterligare belysning av frågan erforderlig, innan man kunde taga ställning till den. Jag skulle då vilja antingen till hans excellens herr statsministern eller till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta den frågan: ligger det i detta statsministerns uttalande att undersökningar pågå rörande lämpligheten av en för-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
 längning av övningstiden, och ligger det dessutom däri att regeringen räknar med möjligheten av att inom en icke avlägsen framtid — jag förmodar i så fall nästa år — framlägga förslag om en förlängning av övningstiden? Jag menar naturligtvis inte att regeringen nu kan taga ståndpunkt till saken, men frågan gäller endast, huruvida man inom regeringen bedriver undersökningar rörande eventuell förlängning av övningstiden i den tro att möjlighet föreligger, att regeringen ganska snart skulle kunna komma att föreslå en förlängning. Jag tror att det skulle vara av utomordentligt stort intresse både för riksdagen och för svenska folket att få någon upplysning om huruvida regeringen i sin behandling av dessa frågor, som ju äro av ungefär samma typ som frågan om de stora pansarbåtarna, arbetar i den anda, som man möjligen skulle kunna utläsa ur statsministerns uttalande, eller huruvida man gör dessa undersökningar rörande värnpliktstidens förlängning mera i tanke att det sannolikt inte blir någonting av.

Enär herr statsrådet *Wigforss* anmält sig vilja avlämna kungl. propositioner, avbröts nu behandlingen av det förevarande utlåtandet.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 296, angående förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner m. m.; samt
 nr 297, angående godkännande av ett tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 162.

Herr *Wistrand*: Herr talman! Det har riktats förebråelser mot högern för att den skulle ha trott sig sitta ensam inne med den rätta lösningen av försvarsfrågan. Det gör naturligtvis inte högern mer än något annat parti, men jag skulle dock vilja fästa uppmärksamheten på något som i viss mån försvunnit ur denna debatt, nämligen att orsaken till att högern kan hålla så fast på sin uppfattning om vad som är den rätta lösningen är den, att dess förslag är det som utgått från den ansvariga militära myndigheten, från arméchefen. Vad den kompetenta militära myndigheten har begärt, det fordras det enligt min uppfattning mycket starka skäl för att gå ifrån, och framför allt fordras det en diskussion angående skälen, varför man går ifrån det. Men en diskussion på detta plan har så gott som helt och hållet lyst med sin frånvaro under hela denna långa debatt.

Äro dessa skäl militära skäl? Tror man sig om att kunna åstadkomma lika goda resultat med den lösning som utskottet föreslår som med den som arméchefen framlagt? Anser man verkligen, att man kan — vilket de militära myndigheterna bestrida — åstadkomma en mobiliseringsduglig armé genom utskottets förslag? Vi högermän kunna åtminstone icke inse, att det förhåller sig på det sättet. Det måste sålunda vara andra skäl. Det gäller kanske hänsyn till de ljumma, de tveksamma, de håglösa. Jag tror att man i så fall tar något för stor hänsyn till dem. Jag tror att försvarsvinden och försvarsviljan äro starkare här i landet än som med en alltför trög ledning mellan den allmänna opinionen och riksdagen kommit fram till den och dess partier. Är det oro för ekonomin? Det förstår jag, men då vill jag också lägga en stor del av ansvaret på den utgiftspolitik, som under en rad av år förts på

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen.
 (Forts.)

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
 sådant sätt som om man aldrig skulle kunna komma i en situation, då försvaret skulle komma med väsentligt ökade krav.

Det har sagts här, och särskilt av herr Sam Larsson, att det är en stor vinning, att försvarsviljan kan lyftas över partierna. Ja, helt visst är det en mycket stor vinning. Jag skulle för min del gärna ha önskat och sett, att en enighet kunnat ernås i denna fråga, men den kompromiss mellan två kompromisser, som här åstadkommits, är inte ägnad att göra det, då den icke för till det mål, som vi anse måste uppställas, nämligen en armé som är någorlunda mobiliseringsduglig.

Den uppfattning, som herr Sam Larsson gav uttryck åt, att vinningen av enighet i försvarsfrågan är så stor, att det är av sekundär betydelse, om åtgärderna bliva mer eller mindre omfattande, kan jag inte dela. Det är av vikt att man kan vinna enighet, men en enighet om åtgärder, som icke äro tillräckliga, är inte det värn som vi behöva i farans stund, och då är det värdefullare med effektiva åtgärder, även om det skulle brista i enighet i fråga om nödvändigheten av deras vidtagande.

Vi ha ingalunda, som herr Åkerberg sade, något behov av att brösta oss över vår uppfattning; det ligger verkligen inte för oss. Ingenting kunde vara oss mera glädjande än att vi icke behövde stå ensamma i denna situation, och jag vågar påstå: Det är inte vårt fel, att vi göra det. Men då här talats om hur litet förutseende det visats även från högerhåll, vågar jag framhålla: Vill man verkligen göra gällande, att vårt försvar skulle ha tett sig så som det gör i dag, därest högern icke under en rad av år varit parlamentariskt maktlös här i landet?

Her **Ekströmer**: Herr talman! Det kan inte hjälpas, att man på en fråga som denna anlägger rent praktiska synpunkter i enlighet med de erfarenheter, som man på andra områden har haft. För varje praktisk näringsidkare står det ju självklart, att när man anskaffar dyrbara maskiner till ett företag, så är det första man tänker på att sätta dit folk som kan sköta dem, så att de kunna fylla sitt ändamål och icke genom oskicklig behandling skadas eller kanske förfaras. Detta är som sagt inom vanligt näringsliv en självklar sak, men det ser inte ut som om utskottet hade den tanken, när det gäller vårt försvar. Vi ha anslagit väldiga summor till materielanskaffning, men när det blir fråga om den *levande kraften*, om folket som skall sköta denna materiel, synes det åtminstone mig som om man är alltför njugg.

Enligt uttalanden från sakkunnigt militärt håll, som man fått höra, *kan* det ju hända, även om utskottets förslag nu bifalles, att folk blir inkallat och beordras att köra moderna stridsvagnar utan att någonsin förut ha ens sett en sådan vagn, eller satt att sköta luftvärnsvapen utan att ha en aning om hur de se ut, och det *kan* hända att mobiliserat manskap får först på taget till mobiliseringsplatsen lära sig mekanismen hos de moderna kulsprutorna. Detta tycker jag sannerligen är opraktiskt och kanske också, för att använda ett mildt uttryck, litet väl lättvindigt, men jag skulle kunna tänka mig, att utskottet kanske blivit smittat av den enligt mitt förmenande och mot bakgrunden av den bistra verkligheten häpnadsväckande optimistiska syn på tingen, som kommer till uttryck i den kungl. propositionen. Där säger försvarsministern t. ex. på sid. 19, att lantstridskrafterna, fränsett luftvärnsartilleriet, »i allmänhet torde kunna räkna på en viss förberedelseid, innan de komma att tagas i anspråk för direkta stridsuppgifter», och på sid. 22 läser man verkligen, i fråga om värnpliktstiden: »Det torde knappast med fog kunna göras gällande, att sedan nämnda tid» — d. v. s. 1936 — »sådana förskjutningar inträffat militärtekniskt eller militärpolitiskt, som föranlett ett nytt läge för denna fråga.»

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Det förefaller som om herr försvarsministern helt enkelt låtsas okunnighet om, att de år som gått sedan 1936 kanske ha varit de händelserikaste i mänsklighetens historia just i militärtekniskt och militärpolitiskt avseende!

När nu vi högermän våga ha en kanske inte fullt så optimistisk syn på läget, så anses det i den allmänna diskussionen, liksom det antytts här i dag, att vi skulle ledas av mindre gentila motiv: partipolitiska beräkningar och en strävan att uppamma en panikstämning. Jag får då för min del säga, att jag känner mig inte hotad i dag. Jag känner inte att Sverige eller vår neutralitet är hotad i dag, men ingen av oss vet, om den inte kan bli hotad om en månad, ett halvår, ett år. Man kan vara optimist eller pessimist, men man kommer inte ifrån att som den världspolitiska situationen utvecklar sig, så kan allting när som helst hända. Jag läste härom dagen ett uttalande av den engelske krigsministern, där han antydde, att läget var så allvarligt, att varje engelsman bildligt talat borde sova på sin ränsel. Jag tycker att sådant också kan ha något att säga.

Jag kan förresten till fullo instämma i ett uttalande, som jag i dag läste, att hans excellens herr statsministern gjort vid den stora luftskyddsfesten: »Jag vill icke medverka till framkallandet av någon panikstämning. Inför all fara är sans och kallt mod det bästa. Men detta behöver icke och får icke betyda likgiltighet och fatalism. Det bör fastmera möjliggöra en förnuftig och målmedveten förberedelse för att möta alla eventualiteter.» Jag underskriver som sagt i allo dessa ord, men jag anser att vad högern vill, det är just att också taga konsekvenserna av desamma.

Vid samma tillfälle läste jag också vad en annan talare yttrat — detta gällde luftskyddet — att »insikten om dess betydelse tyvärr tycks tränga igenom i alltför långsamt tempo hos det svenska folket». Herr talman, jag tror att just detta är fallet också med insikten om den *levande kraftens* betydelse för hela vårt försvar.

Jag kan verkligen ej inse att 30 dagars repetitionsövning skulle vara alltför betungande för den svenska ungdomen. Det är klart att i många fall stora besvärligheter kunna påvisas, men de värnpliktiga, som äro så illa ute, kunna ju frikallas. Den övervägande delen av Sveriges ungdom kan förvisso utan svårighet göra denna uppoffring, ja, kanske till och med taga den korta repetitionsövningen som ett angenämt avbrott i den dagliga enformigheten, i synnerhet då den vet att det sker för ett så gott ändamål som stärkandet av våra möjligheter att försvara vår neutralitet, kanske vårt fosterland.

Jag vill en gång till understryka, liksom det gjorts av ett par talare förut i dag, att när vi högermän begära en ytterligare förstärkning av försvaret, så är detta icke några militaristiska fantasiförslag, utan det är fråga om våra ansvariga militära myndigheters minimikrav. Det är således inte fråga om några lösa påhitt, utan det gäller framställningar från dem som åtminstone jag anser att man helst och bäst bör lita sig till i denna viktiga fråga.

Alltså, herr talman, med allt erkännande av de stora förbättringar, som regering och utskott ha vidtagit i vårt försvar, kan jag med höguret huvud och med gott samvete yrka bifall till högerns reservation.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Såsom debatten förts här i dag i kammaren må det vara mig tillåtet att påpeka, att icke något politiskt parti bör ha rätt att söka berömma sig av de åtgärder, som vidtagits till stärkande av vårt lands försvar. Det råder numera en ganska allmän försvarsvilja bland vårt folk, och de åtgärder som vidtagits under de senare åren ha i stort sett stötts av en enhällig riksdag, men initiativet har kommit från den sittande regeringen. Den godkände 1936 års försvarsordning, den framlade vid förra

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.) riksdagen förslag om åtgärder till stärkande av vårt lands försvar, och den har i år ytterligare framlagt förslag om betydande förstärkning av våra försvarsanstalter och vår försvarskraft, framför allt för att hålla den beredd. Jag kan därför inte se, att man kan rikta sådana anmärkningar mot det föreliggande förslaget och mot regeringen, som ha gjorts här i dag.

Skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen är ju på vissa punkter betydande, men reservanterna ha väl aldrig menat, att man så utan vidare skulle genomföra hela reservationen, utan man har väl tänkt på de väsentligaste punkterna, som gällt beredskapen och en starkare försvarsordning på längre sikt. Där det gäller beredskapen, har ju utskottet redan för sin del sökt att tillgodose kraven på förstärkning. Utskottet har icke ställt sig avvisande, när det gäller att öva de senare årsklasserna, som inte ha fått utbildning efter 1936 års försvarsorganisation, utan utskottet har sagt, att Kungl. Maj:t enligt värnpliktslagen §§ 28 och 36 äger rätt att, om så kräves, inkalla ytterligare årsklasser till övning. Men utskottet har icke velat gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag. Herrarna inom högern tala här om att det skall vara samförstånd, men man bör väl då framför allt ha samförstånd med den sittande regeringen, som har ansvaret och som bättre än enskilda riksdagsmän bör ha möjlighet att bedöma förhållandena och dess skiftningar.

Om jag ser på vad som begäres i reservationen — det må vara tillåtet att jag även i korthet påpekar de punkter, där man reservationsvis påyrkar förändringar — så är det

- 1) inkallande av sju årsklasser till ytterligare 30 dagars övning — jag skall nämna ytterligare några ord om den saken sedan,
- 2) utökning av värnpliktstiden till 240 dagar,
- 3) utökning av övningstiden för de kustartilleriet tilldelade värnpliktiga till 210 dagar,
- 4) upphävande av kategoriklyvningen,
- 5) utredning för uppsättande av ytterligare en jaktflottilj, och
- 6) utredning för uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente.

Här har man nu ägnat lång tid under debatten åt framför allt frågan om utökningen av värnpliktstiden till 240 dagar. Men även om det skulle fattas ett beslut om utökning av tiden till 240 dagar, så kan ju effektiviteten härav, såsom flera talare här påpekat, först efter flera år komma att inverka något av betydelse på vårt försvar eller först sedan flera årsklasser kommit i åtnjutande av den längre övningstiden. Denna utsträckning kan ju alltså inte betyda någonting för ett omedelbart stärkande av försvarsberedskapen, och när utskottet därför säger, att utskottet inte vill upptaga en prövning av frågan i detta sammanhang, så har ju utskottet därmed inte avfärdat saken, så att den inte skulle kunna upptagas senare. Uttalandet innebär endast, att utskottet inte nu finner det påkallat, att gå in på en prövning av frågan. Detta står ju för övrigt i ganska nära samband med vad en talare här senast påpekade att statsministern skulle ha sagt i debatten i dag, nämligen att han i varje fall icke förr än efter utredning och prövning ville uttala sig i denna sak eller taga ställning till densamma.

Vad därefter beträffar de sju årsklassernas inkallande, tror jag det varit så mycket tal om saken under debatten, att det kunde vara onödigt att jag går in på den. Statsministern påvisade i varje fall, att om nu dessa sju årsklasser inkallades under senare delen av 1939 och möjligen i början av 1940 och läget fortfarande skulle vara oroligt, så att man skulle behöva ha bemanning vid vissa försvarsanstalter, det kunde bli nödigt att inkalla dessa årsklasser ännu en gång och att detta skulle bli ganska påkostande för dem. När det gäller årsklasser av den åldersgrupp, som det här är fråga om, medför det nämligen

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
ganska stora svårigheter för näringslivet och inte minst för de inkallade själva, att de skola ryckas ifrån sin verksamhet ute i det privata livet. Utskottet har för den skull icke ansett sig vilja säga mera än att det förväntar, att regeringen under år 1940 skulle ytterligare kunna komma att inkalla 1934 års klass till beredskapstjänstgöring.

För kustartilleriets del innehåller redan propositionen ett förslag, vilket tillstyrkes av utskottet, om en förstärkning av kustartilleriets beredskap och en utökning av övningstiden. Beträffande kategoriklyvningen säger ju utskottet för sin del, att denna redan nu enligt det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, kommer att så måningom uppmjukas, då för övning under utbildningsåret 1939—1940 en stor del av ersättningsreserven skulle antingen överföras till linjetjänst eller inkallas till vapentjänst, ett förhållande som torde komma att föreligga, så länge särskild försvarsberedskap påfordras. Här kommer man ju i realiteten till stor del att upphäva kategoriklyvningen, även om man icke gjort det formellt, och räknar med att, om ändrade förhållanden skulle inträda, de nuvarande bestämmelserna skulle vara gällande.

Beträffande förslaget om uppsättning inom flygvapnet av ytterligare en jaktflottilj, har ju utskottet uttalat sig mycket förstående för saken, även om det icke velat tillstyrka riksdagen att omedelbart fatta beslut därom, och samma är förhållandet med vad utskottet yttrat rörande förslaget om uppsättande av ytterligare ett luftvärnsregemente.

Så som frågan nu ligger till, kan jag icke se annat, än att man från oppositionens sida gjort alltför stort nummer av den. Alla önska vi väl, att vår försvarsberedskap hålles i ett sådant skick att den fyller sin uppgift, om den skulle behöva tagas i anspråk. Det är givet, att man icke får förbise att den levande materielen, människorna, är det viktigaste härvidlag. De skola icke behöva gå ut till sin uppgift utbildade och oövade. Ingen vet ju när och huru detta skulle kunna komma att ske, och därför måste man väl, innan de värnpliktiga finge tagas i anspråk, i varje fall hålla större delen av dem inne för övningar åtminstone under någon kortare tid. Nästan varje krig har visat, att man nödgats göra på det sättet även i sådana länder där de värnpliktiga ha haft mycket lång övningstid. Särskilt under det senaste stora kriget, världskriget, visade det sig, att även sådana stater fingo lov att låta de inkallade trupperna först genomgå övningar, innan de kunde användas i krigföringen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr Domö: Herr talman! Det var med mycket stort intresse jag åhörde herr statsministerns anförande, och det var med en verklig tillfredsställelse jag hörde herr statsministern konstatera, att det egentligen icke var någon större strid om försvaret, ty det förhållandet, att högern hade kommit till en ståndpunkt, enligt vilken den krävde mera än andra partier, innebar ju icke en så stor olikhet i uppfattningarna, att man behöfve tala om några större strider, som skulle kunna väcka uppmärksamhet inom och utom landet.

Om jag jämför detta herr statsministerns uttalande med det uttalande, som gjordes i Social-Demokraten — jag vill minnas att det var i går — blir det ju för envar ganska klart, att de anklagelser, som riktas emot högern, icke minst i den socialdemokratiska pressen, äro i hög grad obefogade. Det borde sägas ifrån och det kan icke sägas för ofta, att man inte ideligen skall klanka på och försöka misstänkliggöra högern för att vilja bryta den nationella samlingen. Vi kunna icke underlåta att säga vår mening om vad vi anse läget kräva. Vi äro ju alla ense om att varje grupp av medborgare måste ha rätt att förfäkta sin åsikt.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Även om det icke är någon strid i egentlig mening oss emellan, råder dock en allvarlig meningsskiljaktighet, så mycket allvarligare som det i det läge, vari vi nu befinna oss, enligt vår mening innebär en mycket stor fara att icke gå längre med vissa försvarsförstärkningar än vad regeringen och majoriteten här vill göra. Det är sannerligen inte så lätt för högern att vara majoriteten till lags. Statsministern förebrädde oss, att vi år 1936 hade stannat för så låga krav angående övningstid och dylikt. Vi få väl med jämnmood söka bära anmärkningarna emot oss för att vi då, för att få igenom den förbättring 1936 års försvarsordning innebar, begärde för litet. Socialdemokraterna bära ej glömma *sin* ställning 1936.

Herr Åkerberg påtalade också att vi 1924 och 1925 hade begärt kortare övningstid än vad vi nu gjort. Men att taga detta till utgångspunkt för klander nu torde vara föga berättigat. Det har ju nu tillkommit så många nya förhållanden, som kräva både längre övningstid och bättre beredskap i andra avseenden.

Herr statsministern sade, att vi icke få göra försvarsorganisationen sådan att vi ingenting ha att ha i den; göra den så stor, att vi icke ha folk till den. Nej, det är alldeles riktigt. Men vi ha ju från vårt håll yrkat på att det skall finnas övat folk att tillgå för den organisation, som vi nu ha, och att det även skall finnas tillräckligt med folk vid en erforderlig utökning av denna organisation.

Herr von Heland ville bevisa att det fanns mycket stor försvarsvilja i landet. Jag är glad också över att man kan notera, att en sådan försvarsvilja finnes, men man får som bevis på en tillräcklig försvarsvilja inte bara godtaga det förhållandet att det beviljas mycket stora anslag till försvarsändamål, ty det finns ju också andra här framförda krav, som i högsta grad utgöra kriteriet på försvarsviljan hos ett folk, nämligen att folket vill åtaga sig de personliga offer, som ett ansträngt läge kräver.

Jag skall tillåta mig att säga något i anledning av herr Sam Larssons direkta fråga till högerpartiet, om vi hade tänkt smita ifrån finansieringen. Herr Sam Larsson uttryckte det på det sättet, att han ville ha svar på frågan, hur vi tänkt oss finansiera våra förslag, eller om högern hade framlagt sina motioner i tanke på att de skulle avslås och att den då inte behövde tänka på finansieringen. Detta sista uttryck gav mig anledning att göra den formulering som jag nyss gjorde. Nej, herr Sam Larsson, vi ha icke tänkt undandraga oss vår medverkan till lösandet av finansieringsproblemen, därest beslutet skulle gå i enlighet med reservationen. Vi ha aldrig brukat undandraga oss framläggande av förslag till finansiering av de krav, som vi framställt, och allra minst ha vi gjort det, när det gällt försvaret. Hur finansieringen av försvarsutgifterna i år skall ordnas, kan man ju diskutera. Regeringsförslaget har icke åtföljts av en specifik uppgift om hur regeringen tänkt lägga upp finansieringen, utan det är en uppgift, som riksdagen ställes inför vid en senare tidpunkt, då budgetregleringen skall uppgöras. I den mån försvarsförstärkningarna medföra sådana utgifter, som årligen återkomma, är det väl självfallet, att dessa bära täckas av skattemedel och ingå i den ordinarie årliga budgeten för försvarshuvudtiteln. I den mån de kunna anses utgöra en engångsutgift, kan man överväga, huruvida man skall omedelbart helt täcka kostnaderna eller fördela dem på två eller möjligen flera år. — Vi ha icke velat försöka komma ifrån att taga ställning till finansieringen av våra försvarsförslag.

Jag skall vidare försöka rekapitulera några av herr Åkerbergs påståenden — skulle jag ha uppfattat dem oriktigt, får jag väl besked därom. Men är det så, att jag nu återgiver dem riktigt, anser jag dem vara mycket an-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
märkningsvärda. Jag uppfattade herr Åkerbergs uttalande ungefär så, att han påstod, att högern med sitt uppträdande försvagar den nationella fronten, att högern går fram under fosterländskhetens mask. Herr Åkerberg, är det anledning att i dessa tider ha sådana ord oss emellan? Jag vill det icke, och jag tillbakavisar herr Åkerbergs påstående och beskyllning.

Det har sagts här, herr talman, att därest högern hade visat god vilja, skulle man ha kunnat komma längre än till den kompromiss, som utskottsutlåtandet innebär. Jag fattade herr Ohlins yttrande på det sättet. Jag tillät mig emellertid i mitt första anförande säga, att det hade varit naturligt att underhandlingar inlettas även med högern, men att detta icke hade blivit gjort. Jag vet således icke om, herr Ohlin, att vi haft någon möjlighet att kunna komma med i de överläggningar, som eventuellt förekommit mellan de parter, som stå för utskottsutlåtandet. Såvitt jag har mig bekant, fingo högermännen först i statsutskottets plenum reda på att de mellan folkpartiet och socialdemokraterna hade träffats den uppgörelse, som utskottets utlåtande om inkallandet av 1934 års klass skulle innebära. När man nu i vissa tidningar tycks vara så angelägen att rubricera uppgörelsen såsom den Sköld-Bergvallska, vittnar väl detta också om att förhandlingarna inskränkts till att omfatta representanter för regerings- och folkpartierna, och att det icke varit någon önskan att utvidga uppgörelsen längre.

Jag vill så till slut säga, att det förefaller mig ganska egendomligt att detta utskottsutlåtande, som, såvitt jag kan finna, har blivit utsatt för en mycket tillintetgörande kritik, icke fått några försvarare från den socialdemokratiska delen i statsutskottet. Är det männe så, att man anser, att det icke behövs något sådant försvar, därför att regeringen lagt fram allting så väl? Eller beror det kanske på att utskottsutlåtandet är av den art att man icke vill försvara det?

Herr andre vice talmannen har med ett visst frejdigt mod gått till försvar av utskottsutlåtandet, men hans argumentering var, såvitt jag förstod, i åtskilliga avseenden i lika hög grad till förmån för reservationen som för utskottsutlåtandet. Han talade om, att de äldre årsklasserna behöva övas, innan de kunna användas för effektivt försvar, men ansåg att vi skola få tid för denna övning efter ett konfliktutbrott. Detta senare våga emellertid reservationerna icke förutsätta, utan de anse, att om man har den uppfattningen att vi måste ytterligare öva de årsklasser, som endast fått den korta utbildningen enligt 1925 års försvarsordning, så måste man också se till att de så snart som möjligt få den ytterligare utbildning, som de kunna behöva. Jag tycker, att herr andre vice talmannens argumentering skulle ha utmynnat i en hemställan om bifall till reservationen.

Det glädde mig att höra herr statsministern uttala i fråga om utökad övnings-tid, att utredning därom vore att räkna med. Jag fattade hans uttalande så, att regeringen håller på att undersöka frågan. Han avvisade således icke tanken på ökad övningstid för de värnpliktiga. Jag tillåter mig emellertid säga i anledning av de utredningar och överväganden, som förut i år ha skett och som tagit mycket lång tid, att det ligger fara i att i nuvarande läge göra dröjsmålet för långt och låta övervägandena draga ut så länge på tiden, att man inte hinner vidtaga erforderliga åtgärder. Det är i nuvarande tid bättre att göra något för mycket, än för litet, och det är bättre att göra det något för tidigt än för sent.

Därför, herr talman, kommer jag till den uppfattningen, att det skulle vara klokt av första kammaren att nu bifalla den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen, och jag tillåter mig alltså att hemställa om bifall till de yrkanden i reservationen, som äro upptagna under punkterna I) och II).

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har i eftermiddag haft tillfälle att avlyssna en del av den debatt, som förts i denna kammare, och jag måste säga, att vad som här framkommit av kritik emot det föreliggande utskotts-förslaget, knappast är av den naturen att det finnes anledning för mig att ingå i polemik.

Det har framställts många påståenden som, såvitt jag förstår, i allmänhet ha varit oerhört överdrivna. Jag kan taga ett exempel. När herr Ekströmer gjorde en jämförelse mellan industrien, som skaffar sig nya maskiner och som måste utbilda personal för dessa maskiners skötande, och försvarsväsendet, som får nya vapen men icke ger personalen utbildning, kom han fram till något, som jag förstod hade varit i säck, innan det kom i påse, nämligen att det finns folk, som skall sköta stridsvagnar, men som icke förstår sig på dem, och att det finns folk, som skall sköta luftvärnskulsprutor, men icke kan det. Ja, mina herrar, det är just på dessa punkter man kan komma och säga till regeringen och till utskottsmajoriteten, att det finns några nya slag av materiel i försvarsväsendet, som de äldre årsklasserna icke ha sett, nämligen de nya stridsvagnarna och de nya luftvärnskulsprutorna. För infanteriets del fanns för de flesta av de årsklasser, som det nu är tal om, när de fingo sin utbildning, all den materiel, som nu användes. När jag i andra kammaren framförde den meningen, fick jag en replik, som var mera lustig än bevisande, nämligen den, att det ju inte bara är fråga om dem, som skola sköta dessa nya vapen, utan att det också är fråga om dem, som skola skydda sig för dem. Jag sade nämligen, att det ju inte kan vara någon balans i åtgärderna, om jag inkallar 150,000 infanterister till nya övningar för att kanske några tusen man av dessa skola behöva lära sig sköta de nya vapnen, men då svarade man: ja, men de andra skola ju skydda sig för dem! Vi skola komma ihåg, att en infanterist aldrig har något behov av att skydda sig emot luftvärnskulsprutor, han flyger nämligen icke, och att skydda sig emot anfall från moderna eller från något äldre stridsvagnar är ju i stort sett samma äventyr. Jag tar detta såsom ett exempel för att visa, hur överdrivet detta tal är om den nya materielen. Jag skulle kunna taga flera sådana exempel men skall icke fortsätta därmed, eftersom allt detta är i grund och botten ganska likgiltigt. Det är nämligen icke på det sättet att någon från den sida jag representerar förnekat, att det skulle vara en fördel ur militär synpunkt att ge de äldre årsklasserna ökad utbildning. Vi förneka icke heller, att det skulle vara en fördel, om övnings-tiden kunde vara längre, men vi väga fördelarna därav ur militär synpunkt emot nackdelar i andra avseenden och finna då, att de militära fördelarna icke äro så stora, att de kunna överväga de mycket betydande nackdelar, som följa i släptåg. Emellertid tycker jag icke att det är anledning att fortsätta diskussionen bara om dessa påståenden, och jag har egentligen begärt ordet för att påpeka, att diskussionen om dessa frågor har fått ett visst drag av förvirring över sig på grund av så att säga själva förberedelsearbetet.

Som alla känna till, fördes det under förra hösten från regeringens sida samtal med försvarsstabschefen, varvid det överenskoms, att utredningar om en beredskap mot neutralitetskränkningar och direkta aggressioner skulle upp-rättas. Överenskommelsen gällde alltså just beredskapen mot neutralitetskränkningar. På grundval av dessa underhandsdirektiv utarbetades därefter förslag, och vad som från något håll har sagts, att regeringen vid riksdagens början icke visste något om vad som sedan skulle komma, är således felaktigt, eftersom vi givetvis hela tiden voro informerade om dessa utredningar. Men vi funno icke anledning att taga ståndpunkt till dem, förrän de förelägo i sådant skick att ståndpunkt kunde tagas. Resultatet av utredningen blev alltså, att det på regeringens bord den 25 februari förelåg utarbetade förslag

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
till beredskapsåtgärder till skydd mot neutralitetskränkningar. Men i dessa förslag från de militära myndigheternas sida voro infogade utkast, innefattande ökad värnpliktstid och inkallandet av sju äldre årsklasser — jag säger utkast, ty det fanns icke något utarbetat förslag. Det fanns i stället en anhållan från chefen för armén, att regeringen måtte ge honom i uppdrag att fortsätta utredningen om dessa båda spörsmål.

Vid övervägandet av denna anhållan kommo vi inom regeringen till den slutsatsen, att, för det första, vi icke kände oss övertygade om att så långt gående åtgärder vore erforderliga och, för det andra, att en dylik utredning icke skulle kunna medhinnas inom en så kort tid att förslag skulle kunna föreläggas detta års riksdag. Detta var, som sagt, den 25 februari, och vi satte omedelbart igång med arbetet på utarbetande av proposition, och riksdagen fick förslaget omedelbart före påsk. I dag är det den 13 maj, när beslutet fattas. Det hade icke funnits möjlighet till en sådan remiss med tanke på att förslag skulle hinna föreläggas detta års riksdag. Följaktligen ha dessa förslag om inkallandet av äldre årsklasser och om ökad värnpliktstid aldrig varit helt utarbetade. Konsekvenserna ha sålunda aldrig varit ordentligt klarlagda, och därför famlar ju diskussionen i mycket i tomma luften.

Jag vill ge ett exempel på detta. Vi veta ju, att chefen för armén uppgav, att varje årsklass skulle kosta 3 miljoner kronor, en siffra som även högersn tagit upp i sitt förslag. Men det var en omöjlig siffra, eftersom man i samma utredning visade, att 1936 års klass, inkallad 1940, skulle kosta 5.4 miljoner kronor. Det är icke säkert, att var och en av dessa sju årsklassers inkallande skulle ha kostat 5.4 miljoner kronor, men det är självklart, att det inte skulle gå att inkalla dem för 3 miljoner kronor per årsklass. Man kan icke klandra chefen för armén för detta, ty det hade icke funnits tid till någon ordentlig utredning. Jag menar därför, att man kanske ändå icke, som man här gör från högerens sida, skall så starkt understryka de militära myndigheternas förslag och betrakta det såsom någonting som är slutgiltigt utformat. Det förelåg icke på det sättet slutgiltigt avlämnade förslag, och dessa utredningar ha aldrig kunnat föras till den fullständighet som behövs. Jag har endast velat lämna denna förklaring: regeringen framlade för riksdagen förslagen till beredskap mot neutralitetskränkningar i huvudsaklig överensstämmelse med myndigheternas förslag i vad det gäller år 1940, men den fick improvisera för budgetåret 1939/1940. Enligt dessa förslag tillmötesgår man ju dock i stor utsträckning de militära myndigheternas önskemål, då dessa begärde sju årsklassers inkallande, och enligt det beslut, som nu kommer att fattas i dag, förutsattes att tre årsklasser inkallas, och då få väl ändå de, som sätta stort värde på att äldre årsklasser böra inkallas, erkänna att genom detta förslag en betydande del av vad de i det hänseendet önskat kommer att uppfyllas.

Vad övningstiden beträffar innebär i själva verket det föreliggande förslaget, att övningstiden under den tid, som den nuvarande utrikespolitiska oron består, kommer att utökas med 30 dagar, d. v. s. att infanteristerna få en övningstid av 210 dagar i stället för 180. Låt oss då komma ihåg, att en övningstid av 210 dagar just var vad de militära ledamöterna i 1930 års försvarskommission påyrkade i sitt år 1935 avgivna förslag.

Till sin praktiska verkan är sålunda det föreliggande förslaget ett tillmötesgående i väsentliga delar av de militära önskemålen sådana dessa framställdes år 1936. Det går inte att komma och säga till mig, att det sedan år 1936 har inträffat förändringar av militärteknisk eller taktisk art. Det är icke så, ty man räknar fortfarande med samma taktik, samma beväpning och samma operativa enheter som man räknade med år 1936. En sak är, att de militära myndigheterna under de tre senaste åren velat sträcka sina krav längre än de

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
gjorde 1936 — jag skall icke yttra mig om den saken — men jag vill bara här understryka, att det föreliggande förslaget i verkligheten innebär ett tillmötesgående av de militära kraven sådana dessa framställt år 1936.

Nu är det vidare så, att det beslut, som fattades år 1936 beträffande övningstiden, har tillämpats på en årsklass i vad det gäller rekrytskolan, nämligen på 1937 års klass. Man har ett års erfarenhet att bygga på. Måste man ändå icke säga från riksdagens sida, att det är en något väl kort erfarenhet? Med all aktning för de militära ledarnas observationsförmåga, måste man väl ändå medgiva, att man icke kan bedöma utbildningsresultatet på erfarenheter under en så knapp tid som ett år, eftersom ett svagt resultat, om det har blivit ett sådant, måhända icke endast är beroende på att övningstiden varit kort.

Det är svårt att börja med ett nytt system. Det kan finnas andra hakar, som kunna behöva avlyftas. Är det verkligen icke skäl och kan man icke med skäl säga, när nu på detta sätt övningstiden i verkligheten har ökat med 30 dagar, att man bör väl kunna ge sig till tåls och nu under övergångsåren se hur detta system verkar, innan man ger sig in på att mera permanent fastslå en övnings-tid?

Härmed kommer jag in på en fråga, som herr Ohlin framställde och som närmast gick ut på att fråga, vad statsministern menade med vissa yttranden om nya överväganden om övningstiden. Jag skulle för min del vilja göra följande förklaring. När 1936 års försvarsbeslut fattades, gick man ut ifrån att väsentligt nya omprövningar måste ske före mitten av 1940-talet med hänsyn till den minskning av antalet värnpliktiga, som då sätter in. Det är alltså från början tänkt, att en omjustering skall ske senast i mitten av 40-talet. Det är ju åtskilligt annat också, som har hänt, och vad som nu statsministern alluderade på var detta, att det har inom de militära myndigheterna, inom alla försvarsgrenar och hos försvarsstabschefen börjats vissa förberedelser för att göra utredningar såsom grundval för en omprövning av vår försvarsanordning, en omprövning, som jag skulle kunna tänka måste föreläggas riksdagen och vara beslutad för att kunna träda i kraft senast i mitten av 40-talet. Det är klart, och det kan alltså icke här vara tal om att man skall göra en utredning, som är färdig nästa år. Det har aldrig varit tal om den saken, utan det är en omprövning, som syftar till den omjustering, som ändå blir nödvändig i mitten av 40-talet.

Jag menar, att det förslag, som här föreligger, är i vad avser frågan om ökad utbildning för förbättrande av arméns kvalifikationer av den beskaffenheten, att man kan acceptera statsutskottets förslag och låta det ligga till grund för de närmaste åren, och på grundval av de erfarenheter, som därvid vinnas, får man sedan gå till en längre gående omprövning av hela försvarsfrågan. Jag menar därför, att kommer det till kritan, är ju skillnaden praktiskt taget mellan utskottets förslag och reservationen den, att man enligt utskottet icke inkallar de fyra äldsta årsklasserna av de årsklasser, som kunna räknas tillhöra fälthärens första linje, till en 30 dagars särskild utbildning. Tre årsklasser tas med och 30 dagar läggas till utbildningstiden.

Just med understrykande av att grundvalen, utredningsgrundvalen för yrkandena på den sidan, som representerar oppositionen, icke äro så starka, som man där har trott, tycker jag, att det nog är skäl att icke överdriva de militära fördelarna av reservationen i jämförelse med utskottets förslag. Tar man samtidigt sikte på de mycket allvarliga konsekvenser för framtiden som ett fastslående nu av 240 dagars övningstid måste medföra och de mycket svåra sociala verkningar inkallandet av de äldsta årsklasserna skulle medföra, menar jag, att första kommaren är fullt försvarad, om den här i dag stannar för utskottets förslag.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Herr Wohlin: Endast en kort deklARATION! I överensstämmelse med min under många år hysta allmänna syn på den utrikespolitiska utvecklingen och min allmänna inställning till frågor, som röra landets försvarsväsende, kan jag för min del icke taga ansvaret för att avvisa reservanternas i föreliggande betänkande begärda framställningar och önskemål. Det måste väl ändock för alla vara uppenbart, att den utveckling, som under senaste tiden ägt rum i världen, är av den natur, att alla politiska prestigesynpunkter och alla partisynpunkter måste falla till marken inför det, som nu måste vara det gemensamma för alla, nämligen att stärka landets försvarsanstalter till den grad, som våra resurser och våra möjligheter medgiva. I föreliggande fall är det icke tal om några sådana belastningar av finansiell natur, att de icke med vårt lands ekonomiska styrka utan svårighet kunna bäras, och den ökade personliga belastning, som dessa inkallningar av vissa äldre årsklasser och denna förlängning av värnplikts-tiden medföra för vårt lands värnpliktiga ungdom, kommer likväl icke att ställa vårt land bland de främsta bland de länder, som ha att bära sådana personliga offer. Sverige kommer alltjämt, även om reservanternas förslag skulle vinna riksdagens bifall, att tillhöra de länder i världen, där den värnpliktiga ungdomen blir minst tagen i anspråk, och icke de länder, där den är tyngst och hårdast belastad. Jag kan icke förstå annat än att — oavsett de synpunkter, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet nyss anförde — det väl ändock framför allt gäller att handla. Jag kan icke vid mitt ståndpunktstagande till de i dag föreliggande frågorna vänta på utredningar, vilkas avslutande för närvarande är ovisst. Det är nödvändigt att handla och att handla snabbt, och det är det som reservanternas begära.

Jag får, herr talman, yrka bifall till reservationen i de nu föredragna punkterna.

Herr Lindström: Herr Domö har efterlyst statsutskottets socialdemokrater i denna debatt. Han har funnit det anmärkningsvärt, att icke några av de socialdemokratiska ledamöterna i detta utskott tagit till orda hittills i förevarande fråga. Han har antagit, att detta antingen kunde bero på, att de icke med själ och hjärta delade den uppfattning, som omfattas av statsutskottets majoritet, eller också därpå, att de anse, att allt, som regeringen säger och gör, är bra, att inför dess mäktiga röst allt annat tystnar.

Jag har varit med om behandlingen av detta ärende såväl inom statsutskottets första avdelning som inom statsutskottet självt. Jag har biträtt majoritetens mening och jag har gjort det av fullast övertygelse. Jag har gjort det därför att jag är förvissad om, att det i närvarande stund icke är möjligt ur både praktiska och andra synpunkter att komma längre. Jag har också gjort det därför, att utskottet — och som jag hoppas också riksdagen — på en punkt i anslutning till folkpartiets motioner har sträckt sig längre än regeringens förslag. Det begär, som alla veta, inkallandet av 1934 års klass.

Jag är vidare övertygad om att vad som sker, om riksdagen bifaller statsutskottets förslag, kommer att innebära en med hänsyn till läget mycket starkt förbättrad försvarsberedskap. Jag har i hela mitt liv tillhört dem, som ha ivrat för att vi skulle se om vårt riksförsvaret. Från de utgångspunkter, som jag sålunda alltid har haft, har jag funnit mig kunna helt och fullt instämma i de synpunkter, som framlagts av statsutskottets majoritet. Jag har därvid också känt mycket stor tillfredsställelse över att folkpartiet har anslutit sig till den meningen, och jag måste säga, att den tillfredsställelsen blev ännu större, när jag lyssnade till det i alla avseenden utmärkta anförande, som folkpartiets ledare i denna kammare höll för några timmar sedan. Här har verk-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
ligen åstadkommits i denna del av vår försvarsfråga en mycket långt gående samling av olika åsiktsgrupper inom nationen.

Jag vet icke, herr talman, vad vi på vår sida skulle gjort för att kunna samla högern under vår gemensamma fana. Jag har haft ett starkt intryck av att högern i verkligheten icke har velat samling. Den har i varje fall under den förberedande behandlingen av ärendet i utskottet icke gjort några mera påtagliga ansträngningar för att nå en sådan samling. Jag har i stället tyckt mig kunna konstatera, att man fortfarande anser försvarsfrågan vara ett så värdefullt agitationsämne, att man till varje pris vill upprätthålla en skillnad. Man talar om fosterlandskärlek och man talar om försvarsvänlighet, men jag vill icke ge mycket varken för den fosterlandskärlek eller den försvarsvänlighet, som i ett läge som detta icke kan övervinna små partiegoistiska synpunkter och ansluta sig till den djupa och ärliga försvarsvänliga mening, som nu har en stor majoritet inom det svenska folket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Nilsson, Bernhard: När jag nyss hörde med vilken entusiasm herr Rickard Lindström anslöt sig till majoritetens inom utskottet förslag, blev jag något överraskad. Då han använde formuleringen helt och fullt och dylika uttryck, erinrade jag mig en sak, som inträffade på avdelningen inom statsutskottet på ett ganska tidigt stadium. Det kan hända, att det gällde mera att känna sig för vid det tillfället, men då kastade i alla fall herr Lindström fram tanken på en kompromiss. Han gick ganska långt till att börja med på det hållet, men så småningom drog han sig emellertid av en eller annan anledning tillbaka från tanken på en kompromiss.

Jag begärde emellertid icke ordet för att bemöta vad herr Lindström yttrade utan för att med några ord ge uttryck åt några reflexioner, som jag gjorde under försvarsministerns anförande. Han uppräknade den nya försvarsmateriel, som hade tillkommit, och då han talade om stridsvagnar och luftvärns-kulsprutor, menade han, att det var en ganska liten del av de värnpliktiga, som behöfve lära sig att hantera materielen. Han berörde emellertid i detta sammanhang icke gasmaskerna. Det är väl dock en nyhet, som tillkommit, och man bör väl ur försvarssynpunkt se till, att alla och icke blott de, som handskas med stridsvagnar o. dyl., få lära, hur man skall använda den nya materielen.

Vidare nämnde herr försvarsministern, att tillsammans med en promemoria, som inkom till regeringen tidigt på året, hade framkommit förslag om att de äldre årsklasserna skulle inkallas och att ett ståndpunktstagande till frågan krävde så lång utredning, att förslag icke skulle kunna framläggas till detta års riksdag. Regeringen hade för övrigt den 25 februari fattat ståndpunkt i frågan. Jag gjorde då den reflexionen: krävde detta en så betydelsefull utredning, frågar man sig: har regeringen igångsatt denna utredning? Läget är väl ändå rätt allvarligt, och om dessa äldre årsklasser nu skulle mobiliseras, komma de säkert att gå svåra öden till mötes på grund av sin bristfälliga utbildning, som väl varken den ena eller den andra vill taga ansvaret för. Ifall läget var så allvarligt, borde regeringen, föreställer jag mig, ha igångsatt denna utredning och nu kommit till en sådan ståndpunkt, att man kunde fälla ett omdöme, i varje fall ett preliminärt omdöme i frågan.

Slutligen vill jag med några ord bemöta vad som nämndes om utbildningstiden. Försvarsministern nämnde, att när det gällde 1936 års beslut angående en reformering av vårt försvarsväsen, hade de militära sakkunniga endast yrkat på 210 dagars övningstid. Man frågar sig då, om icke all den försvarsmateriel, som vi sedan dess anskaffat, och om icke de allvarliga förhållanden, som nu äro rådande i Europa, kunna motivera en ökning överhuvud taget av

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
den utbildningstid, som man år 1936 verkligen ansåg kunna vara tillräcklig. Jag tror, att förhållandena så ha ändrats, att man icke blint kan fasthålla vid den ståndpunkt, man hade 1936, utan att man nu måste taga hänsyn till de militära myndigheternas uppfattning.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr Nilsson måtte ha missuppfattat mig, ty jag lämnade den upplysningen, att arméchefens förslag kom in till regeringen den 25 februari och att det följaktligen var från den tiden, som man skulle räkna möjligheterna att göra en utredning och framlägga förslag till denna riksdag. Jag försökte också visa, att något dylikt var omöjligt.

Jag skulle vidare vilja än en gång understryka, att beväpning, taktik och de operativa enheternas sammansättning i dag äro desamma som 1936, och slutligen skulle jag vilja säga, att jag vet mycket väl, att det har tillkommit en ny gasmask, men jag drog mig faktiskt för att sätta i fråga, att herrarna menade, att vi skulle taga in folk på 30 dagar för att lära sig sköta en ny gasmask. Jag tyckte, att det var att gå litet för långt.

Herr **Domö**: Försvarsministern sade, att man icke för mycket skall taga hänsyn till de militära uppfattningar, som man haft att bygga på, när det gällt det förslag, som reservanterna ha fört fram i fråga om utbildningen och beredskapen. Ja, det är klart, att de högre militärerna, försvarscheferna, liksom alla andra människor äro ofullkomliga, och de kunna väl icke i allo komma med i detalj absolut tillförlitliga förslag. De måste grunda dessa på beräkningar, som kunna vara i vissa delar ofullständiga, men det är väl dock de bäst skickade personer, som vi ha att tillgå för att göra de utredningar som läggas till grund för försvarsförstärkningar, och försvarscheferna ha väl i sin tur tillgång till personer, som äro bäst lämpade att biträda vid sådana utredningar. Därför anser jag, att det föreligger starkt fog för påståendet, att den grund, som reservanterna bygga på, icke kan vara svagare än den, som försvarsministern bygger sitt förslag på.

Det exempel, som försvarsministern drog fram och som väl skulle visa att arméchefens kostnadsberäkningar vore för låga, kan knappast vara objektivt belysande. Försvarsministern sade, att enligt arméchefens förslag skulle inkallandet till övningar av en årsklass kosta 3 miljoner kronor ungefär under det att det hade visat sig, att inkallandet av 1935 års klass skulle kosta ungefär 5.5 miljoner kronor. Detta senare belopp avser emellertid kostnaden för full beredskap med utrustning under det att, såvitt jag har kunnat läsa ut av papperen, arméchefens kostnadsberäkning endast gällde övningskostnaden. Det är en ganska väsentlig skillnad mellan en fullt beredskapsutrustad årsklass eller en årsklass, som inkallas till övning.

När herr försvarsministern säger, att militärerna i alla fall i fråga om sina förslag rönt mycket stort tillmötesgående, får man lätt fram av försvarsministerns uttalande, att skiljaktigheterna mellan reservanternas förslag — lika med arméchefens — och utskottets inte äro särskilt stora. För min del undrar jag om det icke i alla fall finns fog för ett sådant uttalande av arméchefen, som jag har sett återgivas, att det inte blir mycket kvar av hans förslag, om försvarsministerns går igenom.

Det är glädjande att notera, att det förslag, som utskottet kommer med, är ett framsteg, men frågan är ju, huruvida det i nuvarande läge är förenat med ansvarskänsla och tilltro till att ha gjort det bästa, om man stannar för utskottets förslag. Jag skulle vilja fråga försvarsministern hur det är med den beredskap, som vi skulle få enligt detta förslag? Hälften av 1935 års klass är inkallad eller rycker in nu, och hälften kommer senare. Om vi göra

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
det antagandet, att det skulle bli kuppöförsök och att vi skulle behöva dirigera trupper samtidigt åt två håll för att avvärja angrepp, är det kanske icke även ur beredskapssynpunkt otillfredsställande med blott en halv årsklass inkallad?

Är det så, att det inte är några stora olikheter mellan utskottets och reservanternas förslag — jag fattade försvarsministerns uttalande som om han ansåg att det icke skulle vara det — vad är det då för anledning herr Lindström att säga, att det icke skulle ha gått att komma överens med högern? I och med att man hade gått med på arméchefens av högern tillstyrkta förslag, hade man haft den eniga linjen. Jag tror icke, att herr Lindström då hade fått se, att högern skulle ha gått från den ståndpunkten utan att högern med glädje skulle ha sett att man fått enighet.

Herr Rickard Lindström talar om små egoistiska partisynpunkter. Vi ha dem icke. Jag tror icke, att tvärsäkerheten hos herr Lindström och andra garanterar, att lösningen i enlighet med utskottets förslag är betryggande eller att den fyller lägets krav, men det kanske behövs starka ord såsom täckning för en inre osäkerhet och för att bemantla den oro, som man troligen hysar på majoritetshåll.

Herr Åkerberg: Herr Domö har av mig begärt en närmare förklaring på vad jag menade när jag sade, att högern har försvagat den nationella fronten. Jag tycker dock att jag uttryckte mig ganska tydligt. När man som jag har den uppfattningen, att det i den situation som nu föreligger mer kommer an på den moraliska samlingen och den nationella beslutsamheten än på att taga ut det sista öret för försvarsändamål, så måste man anse att högerns uppträdande i dag har varit ägnat att försvaga intrycket av denna moraliska samling.

Jag tror att detta kan gälla som en replik också till herr Wohlin, som emfatiskt förklarade att det gäller att handla, och att handla snabbt. Jag vågar påstå, att regeringen har handlat och handlat snabbt. Den har till och med handlat så kraftigt och så snabbt att man fick det intrycket, att högern till en början kände sig bönhörd över hövan och nästan höll på att mista andan. Vad nu beträffar den övning av värnpliktiga, som högern föreslår i sina motioner, kommer ju den saken inte att ha någon verklig betydelse för vår militära stridsberedskap i dag, vilket är att lägga märke till om man, som herr Wohlin säger, framför allt skall handla snabbt. Jag tror inte det kan sägas att vi leva i en sådan situation, att det uteslutande gäller att handla, och att handla snabbt, och att man alltså skulle ha rätt att bortse från tvånget att också handla riktigt.

Jag tror att regeringen noga övervägt den ställning, som landet befinner sig i, och att dess förslag äro uttryck för både ansvar och klokhet. Den har också redan på förhand, antar jag, tagit hänsyn till de motiveringar, som finnas i högermotionerna, och avvisat dem. Bara därför att dessa motioner nu ha kommit fram kan det ju inte finnas någon anledning för regeringen och de partier, som slutit upp kring den, att utan vidare falla på knä för dessa motiveringar. Jag håller alltså fast vid att det med hänsyn till de nationella intressena hade varit lyckligare om hela nationen och alla partier i riksdagen slutit upp på den plattform, som regeringspropositionen utvisar. Och det var detta jag menade när jag talade om att högern försvagat och inte förstärkt den nationella fronten.

Herr Holmström: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet yttrade i sitt anförande, att vi hade överdrivit betydelsen av tillkomsten av nya vapen. Jag framhöll i mitt anförande särskilt denna om-

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)
ständighet, när jag talade för inkallandet av de äldre årsklasserna, och jag vill inte låta det stå oemotsagt, att jag skulle ha överdrivit något i det stycket.

Herr statsrådet förklarade, att det endast är ett fåtal, som utbildas för att betjäna de nya vapnen. Ja, det är riktigt, men tillkomsten av dessa nya vapen har, som jag framhöll, skapat nya stridsmetoder för armén. När de äldre årsklasserna voro inne, fanns det kulsprutor, kulsprutegevär, granatkastare och handgranater, men numera ha bl. a. tillkommit stridsvagnar, infanterikanoner samt gastjänsten. Detta har förändrat sammansättningen av truppenheterna och det har icke blott, som jag nyss sade, skapat fram nya stridsmetoder utan även, vilket är en mycket viktig sak, nya skyddsmetoder. Särskilt när det gäller gastjänsten, anser jag att det är av oerhört stor betydelse att de äldre årsklasserna få en efterutbildning. Det är just den omständigheten, att efterutbildningen saknas i den kungl. propositionen, som jag anser vara den verkligt stora bristen. Högern skulle sköta sig illa, om den nu, bara för att vara med om den samling, som herr Åkerberg talade om, skulle underlåta att framföra sina krav, när det gäller denna efterutbildning.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Endast en anmärkning med anledning av vad försvarsministern nyss yttrade angående promemorian om inkallandet av de äldre årsklasserna. Han förklarade i sitt sista anförande, att denna promemoria kom in till försvarsdepartementet den 25 februari. Under herr statsrådets första anförande antecknade jag, i samma ögonblick som han yttrade orden, att det var den 25 februari som regeringen fattade ståndpunkt till frågan om inkallandet av äldre årsklasser. Antingen har jag fel eller försvarsministern — jag gjorde dock anteckningen genast under hans anförande.

Vidare vill jag göra den anmärkningen att jag ej fått något svar på frågan, hurvida utredning angående inkallandet av de äldre årsklasserna igångsatts vid detta tillfälle. Spörsmålet uppgavs vara så komplicerat och kräva en sådan vidlyftig utredning, att den ej kunde bli färdig till årets riksdag. Det förefaller mig som om en dylik utredning bort sättas i gång omedelbart, och det var därför jag framställde min fråga.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Beträffande herr Nilssons uppfattning om vad jag sagt får ju stenogrammet ge besked — jag skall därför inte nu taga upp tiden med den saken.

Vad herr Nilssons fråga beträffar svarade jag inte på den, emedan detta svar framgick av mitt första anförande, i vilket jag förklarade att när regeringen fick detta förslag till utredning — det var ett *förslag*, herr Domö — om inkallande av de sju årsklasserna, bedömde regeringen saken så att den å ena sidan ansåg, att förslaget gick för långt, och å andra sidan att det icke medhanns någon utredning till detta års riksdag. Det har icke satts i gång någon utredning från regeringens sida på denna punkt, och detta framgick av mitt första anförande.

Eftersom jag ändå har ordet, skall jag svara på en fråga av herr Domö, som han nog inte tänkt att jag skulle besvara — den var nämligen inte så beskaffad. Han frågade mig hur jag ville bedöma ett sådant fall att vi bleve antastade från två håll och bara hade en halv årsklass i beredskap. Jag svarar inte direkt på den frågan, utan jag frågar i stället: Hur tänker sig herr Domö läget, om vi vid samma tid nästa år bli attackerade från mer än ett håll och om vi då, vilket skulle bli fallet även enligt herr Domös förslag, endast skulle ha en tredjedels årsklass i beredskapstjänst?

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Herr **Larsson, Sam**: Herr talman! Jag anser mig skyldig att tillbakavisa en ren förvanskning från herr Domös sida i vad det gäller mitt förra anförande i denna debatt. Herr Domö påstår, att jag skulle ha sagt, att högern ville smita från finansieringen av försvarsbördorna, och att jag skulle ha insinuerat, att högern ville underlåta att lämna sitt bidrag vid betalningen av försvarskostnaderna. Vad det sistnämnda beträffar kan jag ju inte gärna ha varit så dum att jag påstått något sådant — högern lär väl för övrigt inte, även om den mot all rimlig förmodan så ville, kunna underlåta att betala sin andel i kostnaderna för rikets försvar. Jag har naturligtvis inte sagt någonting av allt detta, vilket de av kammarens ledamöter, som voro närvarande under förmiddagen, kunna intyga. Jag har endast sagt, att högern har underlåtit att *tala om hur den menar* att dess krav på ökade försvarskostnader skall finansieras. Det är, som kammaren torde finna, någonting helt annat och ett uttalande, i vilket det alls inte ligger någon insinuation om något moraliskt eller på annat sätt förkastligt.

Herr **Öman**: Herr talman! Jag har nödgats begära ordet för att innan vi gå till votering försöka få klarhet i en efter min mening mycket viktig punkt.

I sitt anförande här i dag förklarade statsministern, att han inte för ögonblicket önskade diskutera utbildningstiden, emedan inom regeringen vissa överväganden påginge i denna fråga. Då herr Ohlin med anledning härav frågade herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, huru härméd förhöll sig, och om riksdagen till äventyrs år 1940 hade att motse någon proposition rörande utbildningstiden, avgav herr statsrådet en förklaring av ungefär följande innebörd. Redan 1936 förutsåg man, att fram emot mitten av 1940-talet skulle en omprövning få lov att ske rörande försvarsordningen i dess helhet och alltså även rörande utbildningsfrågan. Han menade att den omprövning, som nu försigginge hos de militära myndigheterna, tog sikte på denna sak — alltså vad vi eventuellt skola göra inemot mitten av 1940-talet. Jag vill då fråga: Är det verkligen regeringens mening att det förberedande utkast, som överlämnades av chefen för armén den 25 februari och som rörde även utbildningstiden, icke nu av regeringen skall göras till föremål för fortsatt utredning med sikte på att inom en nära framtid kunna framlägga förslag för riksdagen?

Herr **von Heland**: Herr talman! Ifrån högerpartiet vidhåller man här att man varit intresserad av att nå samförstånd i denna fråga. Jag kan intyga att i statsutskottets första avdelning framhölls särskilt från deras sida, som nu stå för utskottets förslag, att det var synnerligen önskvärt att uppnå enighet. Man undrade om det inte skulle kunna finnas någon möjlighet att skriva på ett sätt, som kunde tillfredsställa alla, i all synnerhet som ju regeringen har fullmakt enligt 28 § värnpliktslagen att inkalla flera årsklasser; att detta kan äga rum har man ju prejudikat på sedan 1935 års klass nu inkallats. Men när jag satt och lyssnade till debatten i utskottet, hörde jag inte alls av något intresse från högerhåll att vara med på en sådan samlingslinje, och detta fastän man till slut lyckades uppnå enighet med folkpartirepresentanterna.

Jag kan inte finna annat än att högerns handlingssätt i år är analogt med dess handlingssätt förra året. Jag har här en tabell, utarbetad inom statsutskottets första avdelning, som visar högerns taktik, när det gäller försvaret. Årets statsverksproposition innehöll en hel del förslag till försvarets stärkande, och denna proposition åtföljdes av en hel mängd högermotioner, som önskade

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.) gå väsentligt längre. Sedan dessa högermotioner avlämnats, kom regeringen med ytterligare propositioner, som i sin tur gingo väsentligt längre än de motioner som högern väckt. Man kunde då tycka att högern skulle kunna vara nöjd. Det är den emellertid inte. Det kom omedelbart ytterligare motioner från högerhåll i anledning av de senast väckta propositionerna. Man kan under sådana förhållanden knappast anse att det är en lätt sak att nå samförstånd med högern. Jag undrar om inte de, som kalla sig försvarsvänner, en liten smula borde tänka på att man också i försvarsfrågan kan spanna bågen för högt, så att det kan bli en reaktion.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! På herr Ömans fråga vill jag endast svara, att det för närvarande inte föreligger något som helst beslut eller övervägande inom regeringen att upptaga frågan om ökning av värnplikts-tiden till en separat behandling.

Herr **Nilsson, Bernhard**: Med anledning av herr von Helands reflexioner nyss angående högerns ställning i försvarsfrågan kan jag nu återropa vad han själv yttrade om regeringens ställning. Regeringen framlade ju först ett förslag, som gick till en viss punkt, varefter högern motionerade, men regeringen kom sedan med nya förslag, som gingo längre än vad högerns motioner velat gå. Sålunda handlade ju regeringen precis på samma sätt som högern har gjort. Skälen härför äro kända av alla inom riksdagen. Men efter regeringens senaste förslag kom också arméchefens promemoria angående de åtgärder, som voro absolut nödvändiga, och det var med hänsyn till denna promemoria som de högermotioner framburos, vilka vi behandla i dag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det under behandling varande utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande punkt av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande jag besvarad.

Herr **Domö** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 162 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande punkt av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 37.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På härefter gjorda särskilda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna III och IV hemställt.

Angående punkten V, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 162 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande punkt av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som vill rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 39.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de yrkanden, som framkommit rörande punkten VI, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. förstärkande av den personella försvarsberedskapen. (Forts.)

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten VII hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktierna i Ruotivare grufaktiebolag; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till driften av anstalter för lungtuberkulos jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1939/40 m. m.; och

nr 167, om anvisande av de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsumorna.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 3 mom. och 30 § 3 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin.

*Ang. tillverknings-
skatten vid
olovlig bränn-
vinstillverk-
ning.*

I en den 3 mars 1939 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 175, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 3 mom. och 30 § 3 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin.

Ang. tillverkningskatten vid olovlig brännvinstillverkning. (Forts.)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 175, antaga det vid propositionen fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 3 mom. och 30 § 3 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin.

Reservation hade anmälts av herr *Johan Bär*g och herr *Johanson* i Huskvarna, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Bärg, **Johan: Herr talman! Jag har till detta utskottsbetänkande låtit anteckna en blank reservation, närmast för att därmed markera, att jag inte till alla delar gillar den åtgärd, som tagit sig uttryck i utskottets betänkande. Ehuru mycket starka skäl tala för Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende, tror jag mig likväl finna, att det väl kunde ha anstått med detta förslag till dess den i utsikt ställda revisionen av straffbestämmelserna mot de förseelser, som här avses, hade kunnat föreläggas riksdagen.**

Jag är alltså villig, herr talman, att erkänna att i varje fall mycket starka skäl tala för den föreslagna åtgärden. Jag är dock angelägen att få, utöver vad utskottet anfört, såsom min mening understryka, att den här föreslagna lindringen i fråga om beskattningen vid lönbränning ingalunda avser att vara en lindring av straffet för förbrytarna, utan endast en åtgärd som är betingad av att nuvarande bestämmelser äro oformliga. Det skulle vara mycket olyckligt, om man ute i landet finge den felaktiga uppfattningen, att man här ömmar för lönbrännarna. Jag uttalar även den förhoppningen att det inte skall dröja länge innan reviderade straffbestämmelser föreläggas riksdagen, så att man på ett kraftigare sätt skall kunna näpsa de marödörer, som operera på detta område.

I herr *Johan Bär*gs yttrande instämde herr *Andersson*, *Elon*.

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av väckt motion om höjning av tilläggstullen å handskar m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 296 och 297.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fl. läroanstalter;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av vissa av försvarsväsendet, tullverket och lotsverket disponerade fastigheter m. m.;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till ersättning till statens domäners fond för upplåten mark m. m.;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till kommunerna för mistad kommunal progressivskatt;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för provinsialläkare och distriktsveterinärer;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond för anordnande av ny tvättanläggning vid centralfängelset i Norrköping;

nr 259, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om kapitalinvesteringsanslag å riksstaten för budgetåret 1939/40 till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ortnamnskommissionen m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 262, i anledning av väckt motion angående införande av möjlighet att inskriva gruvrätt i protokoll, fört av inskrivningsdomare, och därefter in-teckna samma rätt;

nr 263, i anledning av väckta motioner angående beredande av effektivare skydd för svensk konstslöjd; samt

nr 264, i anledning av väckta motioner om åstadkommande av dels vissa ändringar i organisationen för behandling av utlänningsärenden, dels ock en ny in-vandringslag.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 168, i anledning av väckta motioner dels om vissa statökningar för Värmlands, Skaraborgs och Södermanlands regementen, dels ock i fråga om organi-sationen av infanteritruppförbandet i Karlstad;

nr 169, i anledning av väckta motioner om infanteriförsvaret av Vaxholms och Karlskrona fästningar;

nr 170, i anledning av väckt motion om anslag till iståndsättande och utök-ning av skjutbanorna vid flygkrigsskolan å Ljungbyhed;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: avlöningar m. m. jämte en i äm-net väckt motion;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för en-hetliggörande av det svenska järnvägsnätet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställning om anslag till om- och tillbyggnad av posthuset i Umeå; samt

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av vattenfallstyrelsen m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 26, i anledning av väckt motion angående tullen å knivar och gafflar; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 16 och 36 §§ lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank;

nr 46, i anledning av väckt motion om beredande av tjänste- och familjepensionsrätt åt extra lantmätare;

nr 47, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om pension till förre överbibliotekarien vid riksdagsbiblioteket fil. doktorn R. G. Höckerts änka Gunhild Christina Höckert;

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande anordnande av vissa förvaringsutrymmen för riksbanken och riksgäldskontoret;

nr 49, i anledning av väckt motion angående anordnande av ett statens emissionsinstitut med ensamrätt att i landet emittera vissa obligationer; samt

nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder för undanröjande av missförhållanden inom bankverksamheten i landet m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.58 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 298, med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid försvarsväsendet m. m.;

nr 299, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167);

nr 300, med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542);

nr 301, angående anslag till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt m. m. för budgetåret 1939/40;

nr 302, angående barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 303, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.;

nr 304, angående exploatering av Johanneshov och Kvarnängen m. fl. markområden i Stockholm m. m.;

nr 306, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 307, med förslag till lag om särskilda rättsmedel, m. m.; samt

nr 308, angående ytterligare anslagsmedel till extra materielanskaffning m. m. för försvarsväsendet.

Justerades protokollen för den 9, 10 och 12 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 296, angående förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 297, angående godkännande av ett tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 168—174, bevillningsutskottets betänkanden nr 25 och 26 samt bankoutskottets utlåtanden nr 45—50.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 298—304, 307 och 308 på begäran bordlagda, varmot propositionen nr 306 nu hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Öman* avlämnade en av herr *Linnér* och honom undertecknad motion, nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till maximiprislag.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

jordbruksutskottets memorial:

nr 69, med överlämnande till riksdagen av förteckningar över av domänstyrelsen försålda hemman och lägenheter; samt

nr 70, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1938 försålda och bortbytta tomter och områden; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion angående försäkrandet i privata försäkringsbolag av statlig och kommunal egendom m. m.; samt

nr 15, i anledning av väckt motion angående effektiviserande av den tekniska forskningen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 4.10 e. m., att ajournera sina förhandlingar till kl. 5 e. m. för att tillfälle skulle beredas till bordläggning av ett väntat utskottsbetänkande i ett brådskande ärende.

Då förhandlingarna kl. 5 e. m. återupptogos, anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5.01 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
